

WASS ALBERT

**Zsoltár és trombitaszó
♦
Örökösök**

KRÁTER

„A szelíd védtelenség emberfeletti erejével álltunk a helyünkön, míg az idegen trombitászó jött, belerikoltott zsoltárainkba és aztán elvonult megint. Mi pedig álltunk a zsoltár árnyéka alatt... és magyarok maradtunk.”

(Részlet a Zsoltár és trombitászó című novellából)

„Ti vagytok Európa örökösei! Ti már annyi gyűlöletet tapasztaltatok a saját bőrötökön, ti már láttátok, hogy hova vezet ez az oktalanság, nektek tudnotok kell, hogy ha ez így megy tovább, úgy a végső összeomlás kell következnie, s az európai kultúra helyén csak romok és temetetlen hullák maradnak! Nektek kellene összefogni, különböző nemzetek fiataljainak, tisztázni végre a kérdéseket, a vitás szavak jelentőségét, eltakarítani az útból a félligaszágokat! Össze kellene hozni egy csoportot, mely az ellentétek keresése helyett végre már kihámozza a jelszavak halmaza alól a közös alapokat: a közös kultúrát, a közös érdeket, a közös célokat, az igazi Európa alapjait!”

(Részlet az Örökösök című kisregényből)

Kráter Műhely Egyesület
Wass Albert Életműve
31. kötet
kemény kötésben 20. kötet

Pomáz, 2003

Kiadásunk Beyer László, Deákné Balázs Ildikó, László Lilla és Guttman Mihály *folyóirat-
kutatásai és az Ahogy lehet című emigráns lap alapján készült*

©Szász Lóránt és örökösei, 2003

©Kráter Műhely Egyesület, 2003

Felelős kiadó és sorozatszerkesztő Turcsány Péter

Sorozat- és borítótervező Kováts Kristóf

A borítón Turcsány Péter *Válaszúton készített fotói*

ISBN 963 9195 38 3 Wass Albert Életműve

ISBN 963 9472 23 9 kartonkötés

ISBN 963 9472 24 7 keménytáblás

Kiadja a Kráter Műhely Egyesület
2013 Pomáz, Búzavirág u. 2. Tel./fax: 06-26-328-491
E-mail: info@krater.hu
www.krater.hu

Szövegelőkészítő Székely Ádám

Szöveggondozó Krauter András

Műszaki szerkesztő Várvedy Zsuzsa

Tipográfia Kutasiné Agárdi Ágota

Nyomás AduPrint Kft.

Felelős vezető Tóth Béláné

I. fejezet

– Nincs értelme, hogy tovább is a vonaton maradjunk – mondta a férfi –, előttünk torlódás, mögöttünk az amerikai csapatok. Legokosabb, ha behúzódnak valahova a hegyek közé, amíg eldől ez a cirkusz.

Ideges és szaggatott szavakkal beszélt. Leemelte a hálóból a két bőröndöt és a hátizsákokat. Valaki megállt a fülke előtt és elszörnyülködve kérdezte: „Mit csinálsz”? „Kötelességemet teljesítem a családommal szemben” – felelte a férfi idegesen, és keserű nevetéssel tette hozzá: „legalább most az egyszer.” A sápadt, sovány kicsi asszony összerázkódott ettől a nevetéstől és ijedten nézett a férjére, akinek megvékonyodott nyakán ujjnyi vastagon kidagadtak az erek az erőlködéstől, ahogy a nehéz bőröndöt kitette a folyosóra. Valami furcsa, jeges döbbenetet éreztek a gyerekek is. Talán az ösztönük jelezte, hogy ezzel a mondattal és ezzel a keserű nevetéssel valami befejeződött és kezdetét vette valami új. Mindenesetre annyira beléjük vésődött minden szó, anyjuk ijedt rebbenése, apjuk nyakán a kidagadt erek, az idegen ember megdöbbsé pillantása a vasúti kocsifolyosóján, hogy még esztendőik múltán is tisztán és világosan emlékeztek rá. Mint ahogy olyasmire szokott emlékezni az ember, ami fordulópontot jelentett az életében.

Aztán kiszálltak. A férfi leemelte egyenként a bőröndöket, majd a hátizsákokat, és kihordta őket a vasúti töltésen túlra, az ösvény szélére, ahol a szürkészöld kora tavaszi fű között már egy-egy apró kis sárga virág is látszott. Aztán fölvette a hátára a nagyobbik hátizsákot, a kisebbiket fölsegítette az asszonyra, a gyerekek között elosztogatta az élelmiszeres kosarakat, majd megmarkolta a két bőröndöt és megindult. A vonat ablakai tömve voltak fejjel, sokan a lépcsőkön álltak, vagy ültek a töltésen, és valamennyien őket nézték. Úgy nézték őket, mint ahogyan az árulókat nézik, legalábbis az asszony így érezte, ahogy lehajtott fejjel ment férje mögött, hátán a súlyos hátizsákkal, egyik kezében a kiskofferrel, másikkban az összegöngyölt takarókkal, és nem mert visszanézni rájuk. Hátralépett a két gyermek. A tizennégy éves Ilonka a nagyobbik kosarat vitte, Laci, aki csak májusban éri el a tizenhármat, a kisebbiket és azonkívül a saját cserkészhátizsákját.

A férfi meggörmölyedt a súly alatt, nehezen lélegzett, és az erek még jobban kidagadtak a nyakán, de azért nem állt meg, amíg az erdőt el nem érték, mintha irtózott volna a vonattól, vagy a szemektől, amelyek utánanézték. Még a szélső fák alatt sem állt meg, hanem bevonszolta terhét utolsó erőfeszítéssel az erdőbe, és csak akkor állt meg, mikor a rőt-szürke fenyőtörzsek elfödtek már egészen a vasúti töltést. Ekkor eleresztette a bőröndöket, és maga is nyögve leült közéjük. „Baromi nehezek” – morogta, aztán csak ült ott egy ideig és maga elé nézett. Az asszony halk sóhajjal leült melléje. A gyerekek is letették a kosaraikat, de nem ültek le.

Hátrafordultak, mintha arra várnának, hogy a vonattal történni fog valami váratlan és borzalmas dolog, de a vonat nem látszott már. Aztán az apjukat nézték, ahogy ott ült, soványan és borstás szürke arccal és úgy nézték, mint ahogy egy furcsa idegent néz az ember, akivel sokáig élt együtt, és csak most jött rá hirtelen, hogy idegen. „Mi lesz a ládákkal? A szőnyegekkel?”- kérdezte félénken az asszony. A férfi ránézett. „Nem lehet kapkodni, Anna. Egyszerre nem lehet mindent. Előbb ti, aztán a kézicsomag, aztán a ládák. Egyszerre nem lehet mindent.” Az asszony nem szólt többet. Valahol magasan repülőgépek búgtak, és hallani lehetett távolról az ágyúkat. Egy idő múlva a férfi föltápászkodott és megigazította a hátizsákját. „Mi ketten előremegyünk szállást keresni” – mondotta –, „a gyerekek itt maradnak a bőrdökökkel.” Azzal már ment is. Az asszony halkán felsóhajtott megint, majd hátranézett a gyerekekre, mintha mondani akart volna valamit, talán azt, hogy „vigyázatok magatokra”, vagy ilyesfélét, ahogy azt az anyák szokták, de aztán mégsem szólt semmit, hanem elindult az ösvényen, a férje után.

A két gyerek magára maradt. Egy darabig álltak még és néztek az anyjuk után, ahogy a hátizsák súlya alatt meghajolva lassan eltűnt a fák közt. Aztán először a leány ült le. „Gyere” – mondotta. „Nem érdemes állni. Száraz a föld” A fiú egyre az erdő széle felé tekintett. „Vajon továbbmennek, azok?” „Nem hallottad, azt mondta apa, hogy torlódás van elöl, s hogy mögöttünk már az amerikaiak jönnek” – felelt a lány kimérten és okosan –, „ha tovább menne a vonat, mi sem szálltunk volna le.” Később a fiú is leült. A vonat felől hangfoszlányok szivárogtak be a fák közé, valaki énekelt. Aztán egy öregember jött az ösvényen, furcsa kosárral a hátán. Toprongyos volt. A bőrdököknél megállt és nézte őket, majd a gyerekekre nézett. Valamit mordult feléjük, de nem értették a szavait. „Vajon milyen nyelven beszél?” -kérdezte Laci halkán a nénjét. „Mieink a bőrdökök” – szólt oda Ilonka németül az emberhez, mire az újra morgott valamit azon az érthetetlen nyelven és továbbcammogott, hátán kosárral. „Vajon miféle volt?”- kérdezte Laci ságva, miután az öreg már eltűnt. Ilonka vállat vont. „Mit tudom én.” Aztán nem is beszéltek többet, csak ültek a földön és hallgatták a repülőgépek bűgását a fejük fölött és a távoli dördüléseket. Az erdőben csend volt, csak a fenyőtűk hullásának halk percegése hallatszott és olykor egy-egy mókus kaparászása valahol a fák tetején.

Az erdőn túl, fönt a dombon, néhány ház állott. Azon túl újra erdő volt. Az ösvény beszaladt egy útba, s az út egyenesen a házaknak vitt. Az út szélén egy tábla állott. „Kogelberg”, ez állt a táblán. A férfi megnézte a táblát, aztán a házakat. Szomorú, szürke épületek voltak. Nyomottak. Apró ablakaik barátságatlanul néztek vissza. A férfi kiválasztotta szemével a legnagyobb házat, mely a többtől elkülönülve állt a túlsó erdő szélén, és egyenesen feléje vette az irányt. A durván kikövezett udvaron hatalmas trágyahalom párologott, a trágyahalom mellett hajlított vascsőből víz csorgott egy jókora kővályúba és a kővályú mögött, a ház ajtajában egy bozontos ember állott és bizalmatlanul nézett

feléjük. „Jónapot!”- köszönt a férfi németül. „Há...” morgott az ember és tovább bámulta őket. „Maga itt a gazda?” „Én.” „Egy szoba kell.” „Nincs.” A férfi előhúzta a pénztárcáját és kivett belőle egy százmárkást. „Egy hónapra, egy szobáért. Ha ellát tejjel, krumplival, liszttel, kaphat érte ruhaneműt és dohányt.” A paraszt kezébe vette a pénzt, forgatta. „Menekültek?” „Igen.” „De, nem németek?” „Nem, magyarok.” „Aha.” Az ember megvakarta a fejét és bement a házba. A férfi várt egy darabig, aztán odaszólt az asszonyhoz: „Ülj le” és a fal mellett álló kopott padra mutatott. Az asszony sóhajtott és leült. A férfi bement a házba. Sokáig volt bent. Az asszony közben nézte a mocskos, elhanyagolt udvart, és lassan valami szomorú elhagyatottság érzése vett rajta erőt, valami kegyetlen, jéghideg érzés, félelem, kiszolgáltatottság, elveszettség. Sími szeretett volna, de nem mert. Csak ült, ült a rozoga padon, nézte a párolgó trágyarakást, a kapirgáló sovány tyúkokat, az idegen szemetet szétszórva a goromba kövek között, a csűr nyitott ajtaját, melyből egy szekér rúdja állott ki, és úgy érezte, hogy itt élni, ez a halál. És tudta, hogy itt fog élni. Sokáig, ki tudja, meddig.

Hosszú idő múlva kiszólt a férfi. „Gyere be.” Belépett egy sötét, pincyszerű előtérbe, melyből jobbra egy tágas nagy konyhába nyílt az ajtó, balra az istállóba. A konyhaajtóban egy hajlott hátú, gyűrött arcú asszony állt, és apró rosszindulatú szemekkel mustrálta végig. Köszönését nem fogadta, csak állt ott az ajtóban és nézte. A paraszt egy keskeny, meredek falépcsőn mászott fölfele, mely a sötét lyuk végéből indult fel valahova. A férfi intett, hogy kövesse őket. A keskeny, korhadó deszkák minden lépésnél fájdalmasan megcsikordultak. Fönt egy hosszú sötét folyosón fekete macska osont el mellettük. Szájában egy egeret vitt. A folyosóról ajtók nyíltak. A paraszt belökte az egyik ajtót. Dísztelen, üres szoba ásította a nyirkos hideget. Két függönytelen kis ablak, két ágy, egy szekrény, két szék. „Még két ágy kellene” – mondta a férfi. „Még két ágy?” – a paraszt szemei kimeredtek – „az ember megtesz, amit tud, mert ezt kívánja a krisztusi szeretet és a keresztény vallás, de még két ágy...?” „Legalább két szalmazsák...” – vetette közbe az asszony. A paraszt megvakarta a fejét, morgott valamit egy érthetetlen nyelven és elment. A férfi belépett a szobába, letette a hátizsákját és körülnézett a puszta meszelt falakon. Tekintete az asszonyra esett, aki még mindig az ajtóban állt. „Legalább szoba, ahol mozogni lehet”- mondta. „Ágy. Legalább nem vasúti fülke.” Az asszony szerette volna azt felelni, hogy a vasúti fülke, ha szűk is, de visz valahova. Azonban ez a szoba... De nem szólt semmit. Belépett a szobába és letette a hátizsákját a fal mellé.

A paraszt visszajött és két szalmazsákszerű rongycsomót lökött a padlóra. „Itt...” – morogta szinte bosszúsán – „szalma van hátul.” „Egy asztal is kellene” – szólt rá a férfi. „És valami mosdótál, vagy ilyesmi...” – tette hozzá az asszony. A paraszt csúnyán nézett rájuk, majd megcsóválta a fejét és köpött egyet. Dörmögött valamit a maga nyelvén és elment. „Miféle nyelven beszél ez?”- kérdezte az asszony és didergett. „Bajorul”- morogta a férfi rosszkedvűen, és még hozzá akart

tenni valamit, de a sötét folyosó végében ordítani kezdett a paraszt. „Hé! Maguk! Jöjjenek ide!” A folyosó végiben egy kidőlt lábú asztal állott. „Itt”- mordult rájuk a paraszt – „ezt megcsinálhatják”. „Köszönjük, jó lesz ez is”- felelte keserűen a férfi. „Na, ja. Sok nyomorúság van mindenütt”- morogta a paraszt – „az ember kell segítsen, ahol tud. Hiába. Keresztények vagyunk.” Azzal elcsoszogott iromba posztópapucsaiiban és otthagyta őket a sötét folyosón.

A férfi később lement egy kézikocsival a bőröndökért. Mire a két gyerekkel együtt visszatért, már este volt majdnem. A paraszt ott állt az istállóajtóban, és nézte a bőröndöket meg a gyerekeket. „Ja, ja, keresztényi kötelesség, keresztényi kötelesség...” – vigasztalta magát félhangosan. Az asszony és a két lány a konyhaablak függőnye mögül leselekdedek. Szemük ellenséges volt. Mikor lámpagyújtáskor a férfi lement hozzájuk a konyhába, kezében egy vadonatúj selyeminggel és egy hónapig naponta két liter tejet kért az ingért, a család mohón hajolt össze az asztal fölött és bütykös ujjakkal végigtapogatták a puha anyagot. „Naponta egy liter tej” – mondotta ki az asszony az ítéletet, és összehúzott szemmel nézett a férfit, mint aki tudja, hogy ellenséggel beszél, de keresztény akar lenni. Az fáradtan legyintett. „Úgy is jó” – mondta –, „és holnap reggel kérek egy lovas szekeret, hogy fölhozzam a vonatból a ládákat.” A család összenézett. „Ladákat?” – kérdezte az asszony sértetten. „Lovas szekeret?” – méltatlankodott a paraszt, „ezekben a nehéz időkben?” A férfi elvesztette idegei fölött az uralmat. „Mit forgatja a szemeit? Kap érte egy rend ruhát, és egy pár csizmát és kész! Maguk sem tudják még, hogy mi a háború.” „Na jó, na jó” – dörmögött a paraszt –, „ha már ott kellett hagyni az otthonukat! Asszonnyal, gyerekkel! Na jó, lemegyek a szekérrel. Nincs mit csinálni, keresztények vagyunk. Segíteni kell, hiába...”

Másnap reggel lementek a szekérrel. A vonat már nem volt ott. Tanácstalanul álltak a sínek mellett. A paraszt vakarta a fejét és érthetetlen nyelven káromkodott. Az erdőszélen katonák meneteltek. Valahol ágyúztak a közelben, a robbanások megremegtették a levegőt. Repülőgépek dübörögtek el alacsonyan az erdő fölött és nyugtalanító sebességgel. A paraszt megcsapkodta dühösen a lovait és hazavágatott a szekérrel. A férfi elgyalogolt a legközelebbi állomásig és megtudta, hogy a vonatot hirtelen továbbvitték. „De nem lehet messze” – mondta jóindulatúlag az állomásbeli tisztviselő –, „ha a rumlinak vége van, megkeresheti.” A „rumli” még három napig tartott, aztán megérkeztek az első amerikaiak. Gyermekjátékszerű apró gépkocsijaikon keresztül-kasul száguldozták az utakat, bementek a parasztudvarokba és megkérdezték, hogy van-e a házban katona. A parasztok gereblyenyélen fehér lepedőket lógattak ki a padlásablakon, ijedten hajlongtak és igyekeztek megmagyarázni a maguk nyelvén, hogy katona nem is lehet a háznál, mivel a háborút nem ők csinálták, hanem az az átkozott Hitler. A parasztasszonyok pedig fehér tányérokra tojást, vaját és szalonnát vittek az amerikai látogatók elé, s olyan arccal, akárha a szívüket kínálták volna fel nekik. Mindezt a szénapadlások deszkarepedésein át kíváncsi izgalommal szemlélgették

az elrejtőzött német katonák, akik gazdátlanul csatangoltak az erdőben, igyekeztek katonarongyaik helyett civilrongyokat szerezni, és egyetlen gondolatuk már csak az volt: minél előbb hazakerülni. Akinek pedig nem volt már otthona, az régi címek gyűrött papírosait szorongatta a zsebében és azon töprengett: hol és hogyan keresse meg az övéit.

Aztán híre jött, hogy katonai rendőrség járja a tanyákat német tolmácsokkal, és sorra igazoltatnak mindenkit. Különösen a jövevényeket. Sokat összefogtak már közülük és el is vitték. A hírt a paraszt vitte föl a meredek falépcsőn a szobába. Jelentőségteljesen rakta egymás után a szavakat és sóhajtgatott is hozzá. „Ja, ja. Sokan vannak ma itt elbújva, akik valahol valamit csináltak. Azokat keresik most.”

Másnap a férfi elment. Éppen csak egy váltó fehérneműt tett a hátizsákjába, egy pokrócot és valami kevés ételmelet. „Anna” – mondotta, amikor elbúcsúzott – „Itt van kétezer márka. Ha ez elfogy, s még nem jöttem vissza, akkor vannak még az ékszered. Igyekezz megtalálni majd a vonatot is, ott vannak a ládák meg a szőnyegek. Az is mind érték, amiből sokáig meg lehet élni. Aztán majd lesz valami. Mi elvesztettük a magunk játszóját.” Azzal megcsókolta az asszonyt, majd rendre a gyermekeket is és elment. Könnyes szemmel néztek utána az ablakból és látták még, ahogy az erdőnél letért a járt útról és egyenes irányban tűnt el a fák között. Később, évek múlva is sokat gondoltak még erre a képre. Ekkor látták utójára. Néhány hét múlva jött valaki és azt mondta: a svájci határon elfogták az amerikaiak és kiadták az oroszoknak. Később megtudták, hogy a népbíróság Budapesten halálra ítélte. Valaki egy kivágott újságcikket is elküldött a kivégzésről. Gúnyos és közönséges cikk volt. De közben másfél év is eltelt. Másfél év. Vagy több? Tíz? Száz? Ezer? Azt nem lehetett tudni.

II. fejezet

Amikor azon a napon egyedül maradt, sokáig állt még az ablakban és nézett ki az erdőre. Azt az egy pontot nézte, azt az egy pontot egy görbe nyírfa fehér törzse és egy bozontos nagy fenyő között, ahol eltűnt a férfi. Csak egy hosszúkás kis sötét folt látszott ott, üres árnyéka valaminek, ami nincs, ami hiányzik. Talán egy fa állt ott is valamikor, gondolta az asszony, de kivágták. És helyében egy üres folt maradt, árnyéka a semminek. Sokáig állt ott az ablaknál. Csillogó kis tavaszi párák lengtek az erdő fölött, az ég zöldeskék volt és fiatalosan könnyű. Hát ilyen az, gondolta az asszony, amikor valami összeomlik. Aztán sóhajtott és elkezdte berendezni a szobát.

Meg volt benne az asszonyoknak az a titokzatos tulajdonsága, hogy melegeket tudnak árasztani maguk körül, és otthon varázsolnak a legkietlenebb odúból is. A rozoga asztalra ráterített egy kék-tarka selymekendőt, melyet valamikor nyaksálnak használt egyik kosztümjéhez, és véletlenül belekerült az egyik bőröndbe. A gyerekek lomjai között talált egy kilótt sárgaréz gépágyúhüvelyt, ki

tudja, hol szedték fel, azt odatette az asztal közepére, a kék-tarka kendőre és beletűzött néhány zöld fenyőágot. A két szalmazsákot egymásra tette – úgysem lesz szükség már csak három hálóhelyre ezután –, leterítette őket egy szürke pokróccal és kész volt a kerevet. A két bőröndöt egymásra rakta az ágyak fejénél, leterítette őket egy fehér abrosszal, felállította rá a világító számlapos órát, a tükröt és egyéb apróságot, aztán elővette a kistáskából a fényképeket.

Az első egy barátságos, széles falusi udvarházat mutatott, fák és virággyasok között. Ez gyermekkori otthoni volt, a szülői ház, melyhez annyi halkuló szép emlék kötötte, s mely még a legutolsó nyáron is boldog és békés otthon nyújtott neki és gyermekeinek a kéthónapos nyaralás alatt. Ezt az ágya fölé akasztotta. Jobbra tőle az apja képe került. Vadászruhában, vadászkalappal a fején, kedves mosolyával a bajusza alatt, ahogy naponta látni lehetett a ház előtt állani, vagy az istállótól jövet, vagy vadászatra indulni a kutyájával. A nagy foltos vizsla nem volt a képen, de Anna azt is ott látta, valahányszor a képre nézett. Nagy lógó füleivel, hűséges, barátságos pofájával. Nagyon szerette ezt a képet. Szinte hallotta az öregúr halk dörmögő hangját, ahogy tréfás megjegyzéseit tette vagy okos tanácsait adta, ahogy vigasztalt és elsimígtatott apró-cseprő egyenetlenségeket. Ahogy az udvaron állt és ügyes-bajos falubelek panaszait hallgatta, és mindig volt egy jó szava, egy megszívlelni való tanácsa mindenkire. Még utolsó nyáron is így állt a ház sarkában, ahonnan le lehetett látni messzi a rétekre, le egészen a tóig, amikor a háborúról beszéltek és arról, hogy esetleg el is veszíthetik ezt a háborút és akkor...? „A németek háborúja ez, nem a mienk” – mondta –, „mi így is, úgy is csak veszíthetünk benne”.

Gondvert fejfel álltak körülötte a falusi gazdák, és ő mondta nekik, még a hangját is hallja, ahogy mondta: „Búzára, kukoricára akkor is szükség lesz. A földet akkor is szántani kell. Ezek a nagy dolgok, emberek, a szántás, meg a vetés, meg az aratás. Nem a politika”. Így állt az ajtó előtt, ebben a ruhában, azon az utolsó napon is, amikor a gépkocsiba betették a csomagokat, s ő búcsúzott, valami jéghideg, ijedt érzéssel, mert a férje azt írta a levélben, hogy talán külföldre kell majd menekülni egy időre... Az öregúr így állt ott az ajtóban akkor is, és neki is könnyes volt a szeme a búcsúzástól. „Nem akarok beleszólni a dolgokba” – mondta, és a hangja fáradt volt nagyon és szomorú –, „csak azt akarom mondani, hogy akármi is történjék: az otthonotok itt van, és hiába mentek el bárhová, ezt itt kivéve minden föld idegen föld.” Minden föld idegen föld... milyen igaz, milyen igaz! – gondolta Anna, és amíg a képet keskeny barna kezével felszegezte a falra, az arcán végigfutott egy könnycsepp.

A másik oldalra az anyja képe került. Ez a kép még abban az időben készült, amikor ő az intézetben volt. Az arc még fiatal a képen, még nincsen ott a száj szögleteiben az a két merev vonás, ami később olyan szigorúvá tette. Ilyen volt akkor, amikor feljött néha Budapestre, kivette őt az intézetből és cukrászdába, moziba, színházba vitte. Ó, micsoda boldogság volt ez ilyenkor! Otthagyni egy

napra a szigorú apácákat, és vidám társasággal ülni a cukrászdai asztalnál, a színházi páholyban és vacsorázni cigányzenés étteremben! Jókedvű urak tréfáit hallgatni, akik hol az ő fülébe, hol az anyjába sugdostak valami kedves bolondságot és kacagni, sokat kacagni! Később... később az a két vonás hozzájött az arcához, oda a szája szögleteibe és egy a homlokára is, egy hosszú, egyre mélyülő egyenes vonal. Talán akkor kezdődött, amikor Pali, a fiatalabbik gyerek, az elkényeztetett öccs agyonlőtte magát az egyetem parkjában. Folytatódott talán az ő házasságánál. Mert ellenezte ezt a házasságot. Nem tudta megmondani, hogy miért, csak ellenezte. Olyan volt ez nála, mint valami ösztön. Talán megérezte már előre, hogy Feri rossz irányba indul és eltéved... Azon a napon, amikor búcsúztak, sírt. Ott sírt a vállán, a belső kis zeneszobában, hogy ne lássa senki. Szót sem szólt, nem is mondta, hogy miért sír, csak sír. Szegény, ő már tudta. Az anyák tudják, persze tudják előre azt, ami jön. De mi jön...?

Aztán odakerült a falra az esküvői kép is. Az esküvői képük. Istenem, micsoda lázas izgalom volt, amikor feladták rá ezt a gyönyörű csipke menyasszonyi ruhát! Ferin is pompásan állt a díszmagyar. Néhány héttel azelőtt került a külügyhöz, és sokan gondoltak irigykedve a karrierre, ami előtte áll. Neki az volt az álma, hogy konzul legyen a férje valahol egy érdekes, szép, meleg országban. De Ferinek más ambíciói voltak. Nagyobbak – ahogy ő mondta. Ott akart lenni, ahol az ország külpolitikáját csinálják. Ahol a magyar nép jövőjét irányítják. Hát ott volt hamarosan, Ilonka születése után egy fél évvel már. És most... most csak az az üres, sötét folt maradt utána egy idegen erdőszélen, egy görbe nyír és egy közömbös fenyő között.

Aztán volt ott még egy kép a gyerekekről is. A Margitszigeten kattintotta el valami kósza fényképész. Ilonka hatéves a képen, Lacika öt. Feri nem volt velük, ő Rómában tárgyalt akkor. Nyár volt, autón mentek ki a Margitszigetre. Sétáltak a japánkertek között, ismerősökkel találkoztak. Az a férfi ott hátul a képen Kunder államtitkár, Feri barátja. Aztán kiültek a teraszra uzsonnálni. Hát igen, ez is eltelt.

A Kogelhof sivár kis padlásszobájából otthon lett! Otthon. Furcsa fogalom, gondolta néha Anna. Az ember ezer kilométerre az otthonától, mindenétől megfosztva behúzódik egy idegen odúba, és egyszerre csak otthonná lesz az idegen odú. Valahányszor kilépett a szobából, végigment a sötét folyosón, lemászott a nyikorgó meredek falépcsőn; megborzongott a barátságtalan hidegtől, ami az elhanyagolt idegen házból áradt. Úgy érezte magát ilyenkor, mint aki eltévedt, tilosban jár és minden percben csapdába zuhanhat. De bent a szobában: az más volt már. A falon a képek, az ágyakon az ismerős takarók, a bőröndökből emelt éjjeliszekrényen az óra meg a tükör, a kék tarka kendős asztalon a virágvázának kinevezett óriás töltényhüvely: mindez már hozzátartozott, ismerős és meghitt levegőt árasztott, az övé volt. Még csak kályha hiányzott a szobából. Ez volt legkellemetlenebb, mert ha főzni akart valamit, le kellett menjen a nagy lakókonyhába, ahol rosszindulatú szemek kereszttüzeiben, a leereszkedő

megtűrség megalázó érzésével kellett elkészítse az ebédet, vagy a vacsorát, kényesen ügyelve arra, nehogy valamivel is alkalmatlanságára legyen a háziaknak. Így is tudomásul kellett vegye naponta, hogy amióta ő is ott főz, több fa kell, a fa beszerzése pedig nehéz, mert azt előbb ki kell vágni az erdőn, aztán behozni, felfűrészelni, felhasogatni és megszáritani. Mikor pedig végül is húsz márkát odatett az asztalra a paraszt elé, az elfűtött és elfűtendő fáért, az úgy vette el onnan, mintha valami nagy kegyességet gyakorolna ezzel, a felebaráti szeretet terhes keresztényi kötelességét, és a felesége mindjárt meg is jegyezte, hogy a menekültek, ha már az ő konyháját használják, legalább az edénymosogatásban segíthetnének neki.

Többször is célzott arra, hogy kellene egy kályha föl a szobába, de ilyenkor a paraszt elképedve kapta föl kezeit a levegőbe és azt mondta, hogy ugyancsak barbár szokások lehetnek ott messze a Balkánon, ha kályhát tesznek a szobákba, mert náluk még kéményt sem építenek, csak a lakókonyha számára. Pedig Anna elhatározta, hogy szerez egy kályhát. A főzés ott lent olyan volt számára, mint egy vesszőfutás. Az asszony és a két lánya éles szemekkel figyelték minden mozdulatát. Belenéztek az edényeibe, és minden alkalommal sértődötten vették tudomásul, hogy másféle ételt főz, mint ők. Nekik megvoltak a maguk évszázados bajor ételeik: krumpli így, meg amúgy, bizonyos fajta gombócok, és vasárnaponként apróra vagdalt hús savanyú szósszal. Mindig ugyanaz és ugyanaz. Anna viszont változatosan főzött. Szeretett főzni. Játszott az ételanyagokkal. Tejfőlért, zsírért, tojásért nagy árat fizetett, és a parasztasszony meg a lányai bosszankodtak, hogy jobban él, mint ők. Pedig ők a gazdák a házban, az meg csak menekült. Bosszankodtak a szobáért is. Ha elment valahova, felnyitották az ajtót és bementek. Megnéztek mindent, ami ott volt, a képeket, a takarókat, az órát, a tükröt, a ruhákat, fehérneműket a szekrényben. És bosszankodtak. Hogy mer egy menekült tisztább szobában lakni, mint ők? Hogy mer egy menekült szebben berendezkedni, otthonosabban, barátságosabban? Egy alkalommal ott érte őket Anna a szobában. A nyitott szekrény előtt álltak, az asszony és a két leány. Vörösek lettek mindhárman a haragtól, hogy rajtakapta őket. Anna nem szólt semmi, csak mosolyogva biccentett feléjük a szemével. „Mienk a ház” – vetette föl a fejét harciasan a kis tömzsi asszony –, „talán bejöhethünk valamit megnézni, ha akarunk!” „Természetesen” – mosolygott Anna. „Nem tudhatjuk, hogy nem rontotta-e el a falat, vagy valamit” – folytatta ellenségesen az asszony –, „itt vannak ezek a drága ágyak is, kopnak és elhasználódnak. Ilyen ágyakat ma nem lehet kapni.” „Azt hiszem, elég tisztességes bért fizetek a szobáért” – mondotta Anna és most már nem mosolygott. „Bért? Mit ér az a pénz? Semmit! Aztán itt vannak a gyerekek is! Koptatják a lépcsőt, kárt csinálnak! Maradtak volna otthon, ahová valók. De persze, csináltak valamit, aztán most el akarnak bújni..., tudom én, maguk mind nációk, maguk csinálták az egész háborút!” Ezt már csak elmenőben mondta kint a folyosón. Ez volt az első eset, hogy ezt mondta, és Anna

földbe gyökerezve meredt utána. Erre nem volt elkészülve. Mindenre, csak erre nem, hogy éppen egy német, egy azok közül – ezek közül, akik miatt az egész baj és nyomorúság a nyakukba szakadt, akiknek a hangosságától és követelődzésétől már odahaza sem lehetett békében élni –, hogy egy ilyen vádolja meg őt azzal, hogy náci és háborút csinált. Szeretett volna utána kiabálni, és végre egyszer alaposan megmondani neki a véleményét, mindent, ami ott gyűlt benne a nyeldeklője mögött hosszú idő óta már, hogy igen, izgágáskodtak, elégedetlenkedtek, kiabáltak, amíg felgyújtották a világot, igen, éppen a bajorok, mert innen indult ki az egész, és most, amikor a mások háza porig égett, amikor az egész világra rázúdították a pusztulást és a nyomorúságot, akkor letagadnak mindent, mint a rossz gyerek, és azokra akarják kenni az egészet, akik az ő vásottságuknak az áldozatai! Szeretett volna utánaszaladni, elébeállani és megkérdezni tőle, hogy ugyan mit is látott hát ő a háborúból? Magyar búzát, román olajat, francia selymet, belga edényt, lengyel fát, cseh szenet, magyar zsírt, magyar cipőt! És mit vettett? Meggazdagodott a háború alatt, egy törülközője sem veszett el, egy csirkéje sem döglött meg, négyszeres áron adta el a terményeit, és féláron jutott hozzá a más országokból rabolt holmihoz. Tudta ordítani, hogy „Wir wollen unser Führer hören!” – tetszett a szűk agyának, hogy ő egy „Übermensch” –, akit minden más nép tartozik kiszolgálni, akinek joga van elvenni másoktól azt, amire szüksége van, de most, hogy a fejére dőlt a háború, most nem tetszik az, hogy helyet kell adjon a házában azoknak, akik fölött a födelet ő égette fel! Szeretett volna utánarohanni, és mindezt belekiabálni abba a húsos, együgyű ábrázatába..., de aztán legyintett. Minek? Úgysem értené meg. Nincs hely az agyában ilyesmire, annyira tele van önmaga imádatával és ostobaságával.

Ez volt az első eset, hogy ilyesmit vágtak a szemébe. De aztán jött a többi is. Egyszer lent, a faluban gorombáskodott vele a boltos, és amikor halk, erélyes hangon rendreutasította, elkezdett kiabálni: „Fogják be a szájukat a magyarok, mert ők csinálták a háborút, ők voltak az első nácik, miattuk van az egész nyomorúság!” Sírva ment ki a boltból. Az utcán utánaszaladt egy idegen asszony, belekarolt és azt mondta: „Ne hallgasson ezekre, ezek nem németek, csak bajorok. Ilyenek voltak ezek mindig. Nagy a szájuk, amíg valaki a fenekükre nem ver!” – Ez az asszony szintén menekült volt. Drezdából került oda. Páncélos őrnagy volt a férje, és egy év óta nem tudott róla semmit. Egyedül élt ő is egy kis padlásszobában három gyermekével. Hamarosan összebarátkoztak Annával. Az asszonyt Lotténak hívták, szőke volt és erélyes. Ő szerezte meg Annának a kályhát is, és tanította meg az élet apró harci fogásaira.

A kályhakeresés nagy esemény volt. Lotte elvitte Annát a Bürgermeisterhez, onnan a Flüchtlingskommissarhoz, onnan megint a Bürgermeisterhez, onnan a Military Governmenthez, majd újra a Flüchtlingskommissarhoz és a Bürgermeisterhez, és végül megvolt a kis négy lábú vaskályha. Azonban a paraszt hallani sem akart róla, hogy a kályhát beeressze a házába, és megengedje, hogy

kilyukasszák miatta a szép meszelt falat. Végül az őrnagy felesége hozott egy rendőrt és egy kőművest, és a kályha mégis bekerült a szobába. Hanem ezzel aztán végleg fölborult minden maradék barátság Anna és a háziak között.

Elkezdődtek az apró gyötrelmek. Az emberek hihetetlenül találékonyak tudnak lenni abban, hogy mivel keserítsék meg embertársuk életét. Anna minden mozdulatát ellenséges szemek lesték a házban. Ha horpadt pléhvedrével vízért ment a csorgóra, azonnal ott termett valaki a háziak közül a maga vedrével és várnia kellett, amíg a háztulajdonosság elsőbbségi joga learatta a maga dicsőségét. Fát az erdőről kellett hozzon, és kézzel tördelje fel, mert sem tűzifát, sem kölcsönbaltát semmi pénzért nem akart adni a paraszt, mondván, hogy a balta is elhasználdik, és újat szerezni nehéz. A gyerekekre minduntalan rákiabáltak a házban, az udvaron, a ház mögött, és apró, szennyes munkákra parancsolták őket. Fölseperni az udvart, kiválogatni a pincében a rothadt krumplit és ilyeneket. „Legyen valami haszon belőletek, ha már a nyakunkon ültök.” Bénító és megalázó volt, ahogy lépten-nyomon éreztették velük, hogy csak megtűrt idegenek a házban, akiket a havi száz márkás krisztusi szeretet kényszerű kötelezettsége véd. Lidércnyomásként nehezedett a két gyerekre ez az állapot, irigységet és gyűlölködést éreztek a tekintetek mögött, mert másfélék voltak, mint amazok, mert tiszta ruha volt rajtuk, hajukat rendesen megfésülték és naponta mosdottak. A Kögelbauerek csak a kezüket mosták meg olykor, meg a lábukat, hajuk tele volt tetűvel, és a fogkefét nem is ismerték. Éppen ezért felháborítónak tartották, hogy a sehonnai menekültek, akik az ő fedelük alatt kaptak kegyelemszállást – havi százért –, nem dolgoznak semmit és emellett tiszták mernek lenni, akár a gazdag német urak a városban, akikhez ők csak kalaplevéve mertek beövakodni, ha ügyesbajos dolguk akadt.

Egyszer Anna után is felkiabáltak, amikor a vizesvödörrel fölfelé tartott a meredek falépcsőn: „Sie! Frau! Magának is szabad segíteni!” Ez krumplikapáláskor volt. Anna azon a napon estig dolgozott velük a krumpliföldön, szó nélkül. Kezét feltörte a kapanyél, háta megfájdult a szokatlan munkától. Este kapott egy vajás kenyeret a napi munkájáért, és másnap Lotte asszony kinevette lent a faluban. Aztán följött vele a tanyára, megnézte a szobát, majd lement a paraszthoz, és a maga német erélyességével azt mondta neki: „Idefigyeljen: maga el akar fogadni száz márkát havonta ettől a menekült asszonytól egy ilyen odúért? A szoba húsz négyzetméter, ezért jár magának tizenkét márka. Van benne két ágy, az egy márka. Szekrény, asztal, két szék: újra egy márka. A villanyért nem jár több mint három márka. Ha tehát az asszony fizet magának havonta húszat, köszönje meg! S ha még ki meri nyitni a száját, feljelentem a hatóságoknál uzsoráért!” A paraszt nem is nyitotta ki a száját, csak úgy a vörös bajusz-sörtéi mögött morgott valamit felebaráti szeretetről, amit hálátlansággal viszonz az világ. De amikor Anna harmincat adott elsején húsz helyett, nem köszönte meg, hanem mérgesen belökte a pénzt a fiókba. A kis tömzsi asszony pedig attól a naptól kezdve csak egy

liter fölözött tejet volt hajlandó adni reggelenként, persze kétszeres áron azt is, bár a tej-jegyet elkérte érte; de ezt a tettét is többször odadörgölte a gyerekek orra alá, mint súlyos áldozatot a krisztusi szeretet oltárán.

Az őrnagyné teljesen szárnyai alá vette Annát. A barátság hirtelen fejlődött ki közöttük. Mindkettőjüknek szüksége volt egy másik emberre, akivel megoszthatták az erdők közötti primitív élet magányát. Szerencsésen egészítették ki egymást: az őrnagyné igénytelenebb volt, de erélyesebb, míg Anna békétürőbb, de szívósabb. Lotte asszony megelégedett egy krumplilevessel és egy darab kenyérral hozzá, s ha délről maradt, azt ette gyerekeivel együtt este is. Anna viszont minden napra főzött valami kis rendkívülit, valami kis „ünnepi percet” minden napra összekotyvasztott a gyermekeknek. Minden étkezésre ezüsttel terített föl, amit az őrnagyné a maga igénytelenségével sehogy sem tudott megérteni. Míg azonban a német asszony lázadozott az ellen, hogy maga hordja haza az erdőről a fát, addig Anna egészen természetesnek találta, hogy három-négynaponként fűrészszel és baltával az erdőre menjen, és kis szekérral húzza haza a kidöntött és fölfűrészelt fát. Lotte a maga élelmességével jobban hajlott a könnyű életre, mint Anna, aki inkább az életformájához tartotta magát, még ha több munka árán is. „Tudod” – magyarázta neki többször az őrnagyné –, „a mi feladatunk, hogy fönntartsuk magunkat s a gyermekeinket addig, amíg a férjeink előkerülnek. Ha krumplilevesen, hát krumplilevesen. De ha könnyebb út nyílik, akkor igénybe vesszük azt is. Ez még háború, a mi külön háborúnk. És háborúban minden eszköz szent.”

Ennek az elvnek alapján történt, hogy Lotte asszony egy szép júniusi délután, mikor Annával együtt gyalogoltak a közeli városkából hazafelé – zöldséggel megrakott hátizsákkal, amit dohányért feketéztek ki egy barátságtalan kertésztől –, minden meggyőződés nélkül visszamosolygott egy szemtelen képű fiatal amerikai hadnagyra, aki gépkocsija mellett állt az út szélén. „Hello”- vetette oda a hadnagy kötekedő hangon, fölbátorodva a mosolytól. „Nem vagyok telefon” – vágott vissza Lotte németül. „I can't understand you” – mondta az amerikai. Anna, aki tudott angolul, szigorú hangon fordította le barátnője szavait. Az amerikai nevetett. Odalépett hozzájuk és megkínálta őket cigarettával. Lotte elfogadta a kínálást, Anna nem. „Kiránduláson vannak?” – kérdezte a hadnagy a hátizsákokra tekintve. „Élelmet viszünk haza a gyermekeinknek” – felelte Anna szigorúan. „Miért nem a férjeik cipelik a terhet?” „A férjeink hadifogságban vannak.” „Aha” – bólintott az amerikai –, „megengedik, hogy hazavigyem magukat?” „Köszönjük, nem fogadunk el ismeretlen emberektől szívességet” – felelte Anna hidegen. Az amerikai nevetett, tele szájjal, mint a gyermekek. „Annyi szívességben van talán részük az ismerős emberek által?” „Mit mond? Mit mond?” – kíváncsiskodott Lotte. Anna átfordította az amerikai tiszt kérdésését, és az őrnagyné nevetett. „Akkor gyereink” – mondta minden bevezetés nélkül és a kocsihoz lépett. A tiszt megértette a mozdulatot, és széles mosollyal nyitotta ki előtte a kocsi ajtaját. Anna kelleetlenül ült be. A kocsi elindult és száguldva vitte őket az erdők között. Előbb az

Anna tanyáját érték el, aki kiszállt és megköszönte a szívességet. „És a másik hölgy?” – kérdezte a tiszt. „Túl az erdőn, a fáluban” – felelte Anna.

Lotte másnap egy tábla csokoládét és két húskonzervet hozott fel Annának a hegyre. „A zsákmány fele” – mondotta neki a maga becsületes, nyílt nevetésével, amikor a kincseket kirakta az asztalra. „A cigarettákat magamnak tartottam meg, mert te úgysem dohányzol.” „Miféle zsákmány?” – csodálkozott Anna. „Hát, az amerikai, akit fogtál.” Anna megdöbbenve nézett barátnőjére, aki ettől a nézéstől hangosan felnevetett. „Te kis szent! Ki kell préselni az ellenségből, amit lehet! Legalább annyi hasznunk legyen belőle, ha már itt vannak!”

Attól kezdve minden héten hozott az őrnagyné valamit. Konzervet, zsírt, sőt egyszer egy amerikai gyapjútakarót is. „Te” – mondotta néha –, „tudod-e milyen jól táncol ez az ember? Már kezdek angolul is beszélni!”

Akkoriban történt, hogy megszólította valaki Annát a falu utcáján, magyarul. Egy magas, kövér ember, kopott munkásruhában...

– Maga magyar? – villant fel Annában az öröm.

– Sváb vagyok, a Bácskából.

Az ember ács volt és családjával együtt ott lakott a faluban. Még a német katonaság hozta ki magával a nagy visszavonuláskor, s az ember azóta is várta az alkalmat és az időt, hogy újra hazamehessen.

– Mi lesz velünk? Mikor mehetünk haza?

Anna nem tudott felelni a kérdésre.

– Mert ez itt nem élet – folytatta a sváb ács, ezek itt azt sem tudják, hogyan kell élni. Még disznóölést sem úgy csinálnak, ahogyan kell. Aztán mindig csak krumpli, krumpli meg rozskenyér. Nálunk a koldus is jobban élt.

A sváb néha meglátogatta Annát a tanyán, és ilyenkor mindig hozott valami kis ajándékot is, lisztet, tojást, néha disznóhúst. Tisztelettudóan ült le a felkínált székre, sapkáját a kezében tartva, és nagyokat sóhajtván beszélt az elhagyott otthonáról, a bácskai faluról, a földekről, a disznóölésekről. Valami furcsa ragaszkodás volt benne, amit nem lehetett megmagyarázni semmivel, csupán hogy évszázadok óta ugyanazon föld nevelte őket és őseiket, és ez a föld láthatatlanul összekötötte őket még a messzi idegenben is.

Egyszer Anna is meglátogatta őket a faluban. A férfi nem volt otthon, munkában volt a parasztnál, de az asszony, egy fejkendős kövér kis néni, megtörülte kötényével a széket, mielőtt Annát leültette, s aztán tört magyarsággal végefogyhatatlan panaszkodásba kezdett. Panaszkodott a bajorokra, az élelemre, a jövő kilátástalanságára, s végül ő is áttért az elhagyott otthonra. A gyerekek körülállták őket, voltak vagy nyolcan, és hallgatták a mesét az elhagyott otthonról, s közben csodálkozva bámulták az idegen úri nénit, aki a hazájukból való volt, s akivel az anyjuk egy ismeretlen furcsa nyelven beszélt. Az emlékek hatása alatt Anna is elérzékenyült, könnyek peregtek végig az arcán, s végül egymást átölelve siratták el a közös országban maradt közös múltjukat, a disznóöléseket, a jó fekete

földet, gémeskutat, akácfa t s mindent, ami ezek mögött maradt, és talán el is veszett örökre.

Az első magyarral nyár derekán találkozott össze. Bent járt a városkában a kertésznél, amikor meglátott egy embert az utcán állani, csizmában, magyar katonanadrágban s kirojtosodott zöld katonaingben. Megállt, tétovázott, de aztán valami odahúzta az emberhez:

– Maga magyar, ugye?

Az ember közömbösen mérte végig Annát:

– Igen – felelte kimerően. Később aztán mégis feloldódott a nyelve, elmondta, hogy csendőr őrmester volt Szabolcsban. Kiderült, hogy Anna ismerte a szárnyparancsnokot, aki alatt szolgált. Ezen egészen felvidámodott és elmondta, hogy fõnt lakik a családjával a városka fölötti hegyen, s hogy vannak még arrafele tbben is magyarok. S hogy egy kis erdõszéli vendéglõben össze szoktak jönni vasárnaponként.

Következõ vasárnap Anna is elment két gyermekével erre az összejövetelre. Egyszerû emberek voltak mind: egy öreg tatabányai trafikos a feleségével, egy szegedi pincér, egy varrónõ a lányával, egy rádiószerelõ a beteg feleségével és négy kis gyerekkel meg a csendõr. Nem fogadták Annát semmiféle különös örömmel, vagy kíváncsisággal, csak úgy, mint ami egészen természetes. Hiszen magyar, hát eljött. A vendéglõs, egy közömbös arcú bajor, valami ízetlen Heissgetränköt tett elébük az ócska asztalra, mert egyebe nem volt, s õk ültek ott, egy maroknyi kopott magyar az idegen ország idegen vendéglõjében, és halk lassú hangon beszéltek otthoni dolgokról, egészen egyszerű szürke dolgokról, hogy a trafikosnak volt göndör szõrû macskája Tatabányán, és hogy a varrónõnek Pécsen maradt a kanárija..., de valahogy az egészben valami olyan megható volt, ahogy ott ültek és magyarul beszéltek, hogy Annának megindultak a könnyei tõle, folytak lefele az arcán, és még az is oly természetes volt, hogy ezen nem is csodálkozott senki.

Ott tudta meg, hogy a vonat, amelyikkel jött, s amelyiken a ládái maradtak, három faluval odébb jutott csak el, s azóta is ott áll félretolva, egy vakvágányon, és sokan még mindig a vagonokban laknak.

Másnap reggel útra is kelt. Vonat nem közlekedett még, a Régenen akkor kezdték csak el a fölrobbantott vasúti híd újraépítését. Így hát ennivalót tett a hátizsákba, bezárta a lakást, s a két gyerekkel együtt nekivágott toronyiránt az erdõnek. Ragyogó szép augusztusi nap volt. Harmat csillogott a füveken, kövér gombák guggoltak a fák alatt, s az égbolt arannyal átszõtt nyári kékjén könnyû kis fehér felhõk úszkáltak, békések és szelídek. Tisztának látszott a világ és egyszerűnek. Elkésett margaréták virítottak az utak szélén, a tisztásokon õzek kapták fel fejüket és csodálkozva nézték õket. Elõl halad a két gyerek, fõlszabadulva a barátságatlan parasztudvar nyomásától, hangosan örvendve virágnak, gombának, õznek. Anna ment mögöttük és arra gondolt, hogy olyan ez,

mintha csak nyaralni jöttek volna egy idegen ország hegyei közé. Még csak néhány hét a szabadság, aztán mennek haza, és otthon minden úgy van, ahogy volt.

Délre megélelték a vonatot. De a vagonban, amelyekben valamikor a ládák és a szőnyegek voltak, egy ismeretlen család lakott. Rémllett Annának, hogy útközben látta őket néha az állomásokon, de közelebbit nem tudott róluk. A férfi valami jobbféle iparosnak látszott, az asszony talán szakácsnő lehetett valahol. Barátságtalanok voltak. A köszönést csak foghegyről fogadták:

– A ládák? – horkant föl az asszony ellenségesen –, ahhoz nekünk semmi közünk, kérem. Mi különben is demokraták voltunk mindig, és alig várjuk, hogy otthon legyünk. Nekünk a maguk dolgaihoz semmi közünk sem volt. Ha akar valamit, forduljon a csoportparancsnokhoz.

A csoportparancsnokot egy csűrben találták meg. Kimért volt és nevetlen. Föl sem kelt a rozsdás pléhvödörről, amelyiken ült:

– Minden ingóság, ami a vonaton volt – mondotta hűvösen – a közösség tulajdonát képezte és igazságos szétosztásra került. Persze, akik megtagadták a közösséget és előbb szálltak le a vonatról, azokat nem ismerhetjük el a közösség tagjainak.

– De azok a ládák és azok a szőnyegek az enyimek voltak! – próbálkozott Anna, azonban a parancsnok gúnyosan lemosolyogta ezt az érvet.:

– Mindnyájunknak sok mindene volt, asszonyom. De ami volt, az már eltelt, és többé nem érdekes.

Anna még érvelni akart, de ekkor egy asszony lépett be a csűrbe, akivel együtt menekültek, akinek az ura a Feri kartársa volt, és a régi társaságból ismerték egymást, és ez az asszony feltűnő hangosan szaladt oda hozzá:

– Drágám, szervusz, kérlek, de borzasztó! Hidd el, édesem, hogy amikor meghallottam, azonnal rád gondoltam és elhatároztam, hogy fölkereslek, csak a címedet nem tudtam, ó, te szegény, te szegény, mily rettenetes...!

– Miről beszélsz? – kérdezte Anna, és egy hideg kezet érzett halálos szorítással a szívére kulcsolódni.

– Hát te nem tudod? Az uradat lefoglák a határon és kiszolgáltatták az oroszoknak. Ó, te szegény, te szegény!

... Így tudta meg. Egy évre rá ugyanez az asszony valahonnan egy Passau melletti táborból küldte el levélben ezt a kivágott újságcikket, amelyik a kivégzésről szólt. Anna akkor maradt igazán egyedül. Néhány nappal előbb adta el utolsó előtti ékszerét, hogy fizetni tudja az életüket, és már csak egy briliáns gyűrűje marad, Feri első ajándéka. Mikor a levelet megkapta, sokáig ült a szobában az ágyon, és könnytelen szemekkel bámult maga elé. Szeretett volna elmenni valakihez, hogy sírni tudjon –, de nem volt kihez. Az őrnagynéval a barátság már régen elhidegült, hetekig nem látták egymást. Az őrnagyné amerikai autókön utazott, új ruhákban, selyemharisnyával a lábán. Nem volt kihez menjen. Egy idegen világ lüktetett körülötte, egy ellenséges idegen világ, és ő ült az egyszerű

katonapokróccal leterített ágyon, kezében a borzalmas újságcikkel és bámult maga elé. A nyitott ablakon behallatszott a két házilány vihogása, ahogy kint az udvaron bolondoztak a magukfajtabeli legényekkel. Valahol egy paraszt káromkodott durva idegen nyelven és egy gyerek sírt.

Ősszel már nem maradhatott tovább a tanyán. Valahogyan kiszivárgott a hír, és előfordult, hogy a falu gyerekei utána kiabáltak az utcán:

– Kriegsverbrecher! Schweinehund! Kriegsverbrecher! Schweinehund!

Kijárta valahogy, hogy gyerekeivel együtt a deggendorfi magyar táborba fölvegyék, majd utolsó pénzén megvette a vasúti jegyeket, és kevés megmaradt holmijával együtt elköltözött. Nem búcsúztatta senki, mikor rozoga kis kézikocsiját húzva, a tanyai úton elindult az állomás felé. A paraszt köpött egyet az udvaron, s a felesége sietve kapaszkodott föl a meredek falépcsőn, hadd lássa, nem vittek-e el valamit a háztól ezek az átkozott idegenek.

III. fejezet

Az ukránok barakktáborra ott húzódott el a Duna mellett, szemközt a deggendorfi parttal. Hevenyészve tákolt deszka-bódékban tanyázott ott valami ezerkétszáz ember, idestova két esztendeje már. Ősszel és télen térdig gázoltak a sárban, nyárban fojtogató porfelhőbe burkoltan, mely fűstszerűen gomolygott föl s lepett el mindent, valahányszor egy jármű végigszaladt a bódék közötti fületlen sivár térségben, amit a táborlakók „utca”-nak neveztek el.

A háború befejezését követő első nyáron telepítették oda őket az amerikaiak, miután azelőtt a németek valami olyan fiók-gyűjtőtábornak használták nem egészen megbízható elemek számára. A deszka-bódék már akkor is rozogák voltak, az ivóvízért kilométerre kellett eljárni, de az amerikaiak azt mondták, hogy most már nem érdemes pénzt költeni a tábor rendbehozatalára, hiszen úgyis csak átmeneti időről van szó. Azóta éppen két esztendő telt el, s az ukrán családok, akiket részint munkatáborokból, részint különböző csűrőkből és istállókból gyűjtöttek oda össze, eleinte örvendtek, hogy ágyban aludhatnak, tető van a fejük fölött, és nem gorombáskodik velünk senki. A tábor kényelmetlenségeit észre sem vették. Később aztán már megszokták. És különben is: két év óta úgy éltek ott, hogy naponta előttük lebegett valamilyen „hivatalos” ígéret, mely arról szólt, hogy a kivándorlás kapui most már napok múlva megnyílnak, és akkor elindulhatnak új otthon alapítani szabad amerikai földön...

Egyedül Karlis Murdyk, a tanár nem hitt ezekben az ígéretekben. Sőt, mint matematikus középiskolai tanárhoz illik, rendszeres kimutatást vezetett az ígéretekről és fogadást kötött Anatole Mestiticcel, az újságíróval, hogy az ígértevők még három százalékát sem váltják be annak, amit megígérnek. Az elmúlt két esztendő föltétlenül Karlis Murdyk elméletét igazolta, mert a pontosan vezetett statisztika 2–3 százalékos ígéretbeváltást mutatott föl. Mindazonáltal az

optimisták, élükön Anatole Mestiticcel, még reménykedtek egy idővel javuló arányszámban. Murdyk tanár azonban szakértőnek vallotta magát az ígéretek dolgában. Egyetemi hallgató volt Kijevben, amikor a forradalom oroszai megígérték az ukrán nép felszabadítását, és tizennyolc éve volt már középiskolai tanár, amikor a németek is megígérték ugyanazt. S mert sem ez, sem az nem tartotta meg az ígértét: Karlis Murdyk a leányával együtt Kijevből a fischersdorfi táborba került.

Elég későn házasodott, és a felesége, a kijevi opera egyik énekesnőjének a leánya, már első perctől kezdve nem hitt a németeknek, és így a partizánok szolgálatába szegődött, aminek következtében valahol a pinski mocsarakban nyoma veszett. Murdyk tanár azonban leányával együtt Kijevben maradt, megvárta a németeket, sőt üdvözlő beszéddel fogadta őket, megemlékezvén beszédében németországi tanulmányútjáról, a göttingeni egyetemről és végül arról, hogy minden ukránok álma, a szabad és független Ukrán Köztársaság, most már megvalósulhat a nagy német nép segítségével.

Néhány hónappal az emlékezetes beszéd után túszként letartóztatták és bezárták a kijevi börtönbe. Valahányszor a partizánok valamit elkövettek, megszidták és olykor meg is verték. Végül marhakocsikba gyömösölték sok más magafajtaival együtt és kiszállították Németországba. Utolsó kérése az volt, hogy a lányát is vihesse magával. Ennek a kérésnek részben készséggel eleget is tettek: elfogták az akkor 13 éves Alját, és bezárták egy női munkatáborba. Alja később cselédsorba került a regensburgi katonakórház kintijában, Murdyk tanárt pedig Göttinga mellett kiadták egy paraszthoz munkára. Villával hánytta ki a marhák alól a ganéjt, kapált, kaszált, szántott, s közben bámulhatta messziről a híres egyetemi város tornyait, ahol kijevi beszéde szerint a nemzetközi tudomány és ezen keresztül a tiszta és nemes emberi kapcsolatok bölcsője ringott.

A háború befejeztével a Nemzetközi Vöröskereszt és az Ukrán Komité útján sikerült szerencsésen meglelnie a leányát, s mivel odahaza „németbarátság” címen halálos ítélet várt volna mindkettőjükre, nem tehettek egyebet, mint hogy besodródtak a hontalanná lett százazrek közé, és végül is kikötöttek a fischersdorfi táborban.

A tábor alatt, ahol a Duna-parti füzes első torz bokrai a sovány rétből kinöttek, egy vasúti híd roncsai meredeztek csonkán a levegőbe, mint valami őskori óriásgyík gerince. Derékvastagságú rozsdás vasak csüngtek alá a Dunába, repedt betonpillérek ormótlankodtak a vízben, mint szörnyűséges méretű gazdátlan lábak, s egyikük egy hosszúkás kis sziget csücskébe kapaszkodott, mintha a hajdani őskori szörny pusztulása előtti utolsó percben még ki akart volna menekülni a szárazra. Ezzel a kis szigettel szemben szeretett legszívesebben üldögelni Murdyk tanár. A szigetet fűzcerje borította, s a szélső bokrok már föl sem fértek a keskeny földcsíkra, hanem leszorultak róla és ott álltak térdig, néha derékig vagy nyakig elmerülve a Dunában. A víz, ott a cserjék előtt, elég csöndes volt, és gyakran

lehetett tarkaszárnyú vadkacsákat és fekete szárcsákat látni, ahogy előjöttek és újra visszabújtak a cserje közé. Nyár derekán ott próbálkoztak első szabad úszásukkal a kis rucák és a szárcsafiak és ősszel néha hattyúk és vadlibák szálltak alá megpihenni.

Kedves hely volt az, ott szemben a szigettel, különösen nyáron. Az áradások folytán alámosott gyeppart valósággal padot alkotott a pihenni akaróknak. Halkan locsogott a víz, mindenki számára érthető nemzetközi nyelven, és mindenki számára volt mondanivalója is. Hiszen a Duna évszázadok alatt megtanulta már, hogy mindenféle nép fiának a szíve szerint szóljon.

Ezen gondolkodott Murdyk tanár, amikor ott ült a gyeppadon, és fáradt szürke szemeivel elnézett a távoli hegyekre, melyek túl a vízen kéken emelkedtek föl a háttérből. Vagy a leányát tanítgatta régi dolgok tiszteletére, ukrán szabadsághősök életét mesélgetvén, ukrán költők verseit mondogatva, s a víz és a szél a füzesben halk zenével kísérte ilyenkor a szavait, a tábort pedig jótékonyan elfődte egy bokor. A zaj sem hallatszott odáig, az örökös zaj, ami a tábor életével járt: gyermekírás, edénycsörömpölés, veszekedés, favágás, kalapácsolás, a vízhordó szekér csikorgása, az élelemszállító gépkocsik pora és dübörgése s a többi ezerféle nesz, egy ezerfejű, ezerkezű, ezerlábú nyugtalan szörnyetegnek különböző életmegnyilvánulásai. Amikor ott ültek kettesben a víz partján, olyan volt egészen, mintha ünnep délutánján kiült volna egy apa a leányával az otthoni víz mellé, hogy jóleső szelíd pihenés közben megemlékezzék arról, amit elfeledni nem szabad...

A harmadik nyár elején történt – Murdyk tanár éppen Dzillejá-nak egy versét mondta el, lassan kihangsúlyozva minden szót –, amikor Alja, aki sárga fürdőtrikóban hevert mellette a gyepon, és lábát néha belemártotta a vízbe, hirtelen kinyújtotta a kezét és fölfelé mutatott:

– Nézd!

A fölrobbantott híd csonka vázán egy fiú alakja látszott, ahogy a semmibe meredő vastraverzekon macskaügyességgel kúszott előre. Már a folyó közepe fölött volt, azon a helyen, ahol a híd váza tört ívben csüngött alá a rohanó árra, és csak egyetlen meggömbült traverz nyújtózott át a következő pillérig, amely a kis sziget csücskére támaszkodva emelkedett üresen a levegőbe. A fiú éppen erre az egyetlen szál vasrúdra tornázta át magát, és kúszni kezdett rajta a pillér felé. Murdyk torkában bennrekedt a Dzilleja-vers lendületes sora. Döbbenve meredt a hajmeresztő látványra. Majd felszökött a gyepről, és ijedten integetve kiabálni kezdett:

– Vissza! Vissza! Azonnal vissza!

Talán a víz zúgásától nem hallotta a fiú a kiáltást, de a fejét sem fordította arra. Fürgén, mint a mókus, kúszott előre a vasrúdon, a mélység fölött. Úszónadrágban volt, karcsú barna testén szinte még a távolságon át is látni lehetett az izmok játékát. Hamarosan elérte a pillér szürke betonbástyáját, és egy könnyű

ugrással levetette magát a szigetre. Felkarikázott a homokban, de már talpon volt megint és nevetve visszanézett a hidra.

– Éretlen kölyök – mordult föl bosszúsán a tanár –, eredj a csolnakért Alja, és hozd át, hadd húzzam meg a fülét.

A leány, aki eddig szinte mozdulatlanul állt, szinte megbabonázottan a hajmeresztő látványtól, ijedten fordult az apja felé:

– És ha nem hagyja magát?

– Mit nem hagy? – háborodott fel Murdykban a fiúgyermek neveléséhez szokott tanár.

– Hogy meghúzd a fülét!

– Majd adok én neki! Hozd csak ide. Úgysem tud visszamenni ott, ahol jött. A pillér igen magas ahhoz, hogy fölmásszon rá.

Lentebb, a fűzek közt egy csolnak volt elrejtve. Egy fischersdorfi vén halászé volt és a tábor lakói gyakran bérelték ki az öregtől egy-egy csolnakázásra. Alja ismerte a helyet, tudta, gondos óvatossággal hova szokta az öreg elrejtetni az evezőket, és így hamarosan kint volt a csolnakkal a vízen, és erőteljes evezőcsapásokkal indult a sziget felé.

– Szembe az árral! Szembe az árral! – kiáltotta Karlis Murdyk a partról. – Különben igen lent érkezel át.

Alja szembefordította a csolnakot az árral. Erőteljes fiatal teste belefeküdt az evezésbe. Melegen tűzött a nap, s a leány sötétbarna bőre szinte izzott a sárga fürdőtrikó sápadtsága mellett. Túlán kikötötte a csolnakot egy fűzfagyökérhez és puha mozdulattal a szigetre ugrott. Körülnézett, de nem látta a fiút sehol. Megindult a bokrok között. Járt már máskor is a szigeten, és tudta, hogy a közepén egy kis füves tisztás van, ami nem látszik egyik oldalról sem.

Ott találta a fiút elnyújtózva a földön. Csak éppen fölemelte a fejét, amikor meghallotta a bokrokat suhogni, és ránézett a leányra, nem kíváncsian, nem is csodálkozva, csak úgy közömbösen, inkább bosszúsán egy kicsit, aztán elnyújtózott megint. Jól fejlett, barnára sült fiú volt, egyszerű fekete trikónadrágban, barna, kissé gondozatlan hajjal, mely gubancosan borzolódott a fején. Alja odament hozzá és megállt előtte:

– Gyere, itt a csolnak.

A fiú lassan felült, és élesen metszett okos barna arcát feléje fordította:

– Miféle csolnak?

– Amivel érted jöttem, hogy átvigyelek – felelte kissé türelmetlenül a lány.

A fiú megrázta a fejét:

– Nem kértelek rá. Tévedés.

– Nem is azért jöttem, mert kértél, hanem mert apám küldött, hogy vigyelek át. Oda hozzánk.

A fiú szája nevetésre nyílt, és a keskeny ajkak mögött éles fehér fogak látszottak, mintha harapásra készültek volna.

– Hogy átvigyél? – ismételte meg a szót és nevetett hozzá.

A leány belenézett a szemtelenül csillogó barna szemekbe, és hirtelen valami zavar fogta el.

– Apám küldött – magyarázta.

– Hát vigyél, ha tudsz – hetykén, szinte kötekedően vágta oda a fiú a szavakat, és Alját elfutotta a bosszúság.

– Mit mászkálsz a hidon?!

– Ott mászkálok, ahol akarok!

– S ha leestél volna?

– Akkor lent lettem volna.

– S most hogyan mégy vissza?

– Ahogy akarok.

– Nem tudsz visszamászni a hídra!

– Akkor nem mászom vissza.

A leány egyre haragosabb lett.

– Gyere!

– Vigyél hát, ha tudsz – nevetett vissza szemtelenül a fiú, és újra megmutatta a fogait.

Alját elfutotta a harag. Odalépett a fiúhoz, lehajolt, megragadta a csuklóját és fölrántotta a földről. A rántás jobban sikerült, mint gondolta volna. A fiú valósággal a nyakába ugrott, két karjával villámgyorsan elkapta a fejét és a következő pillanatban már ott feküdtek mindketten a fűben. Alját előntötte a düh és tenyerével a fiú arcába ütött, mire az lefogta a karját és hátracsavarta. Vad birkózás kezdődött. Hemperegtek a földön. A leány belemarkolt a fiú hajába, mire az átkapta a derekát, és olyan vadul megszorította, hogy feljajdult tőle.

– Eressz el...! Jaj, te...! Eressz...!

A két barna fiatal test egymásnak feszült, érezték egymás lihegését és a forróságot, ami a bőrük alatt tüzelt. Aztán a fiú karjai lassan elengedték a leány derekát. Ültek a fűben, egymás mellett és lihegtek.

– Te kezdted – mondta a fiú azzal a furcsa szemtelen nevetéssel, és megint megmutatta a fogait.

Alja megigazította vállán a fürdőtrikó lecsúszott pántját, és ettől a mozdulattal hirtelen elpirult.

– Nem hittem, hogy ilyen vad vagy.

– Nem vagyok vad, csak védekezem.

– Hány éves vagy?

– Tizenöt.

– És te?

– Tizenhat.

Hallgattak, és oldalról lesték egymást. Aztán a leány szólalt meg újra. Olyan hangon, mint egy sértődött felnőtt.

- Segíteni akartam neked, hogy eljöhess innen, és ez a hála.
A fiú ránézett, komoly szemekkel, kutatva, aztán felállt:
– Na, gyere. Hol az a csolnak?
A fiú vette kezébe az evezőket. Ahogy izmainak játékán megcsillant a nap, a leány, aki szemben ült vele a másik padon, halkán felnevetett.
– Mit nevelsz?
– Azt, hogy apám meg akarta húzni a füledet, mint egy kisgyereknek. Ahogy ott másztál, messziről sokkal kisebbnek gondoltunk – tette hozzá magyarázólag.
A tanár már várta őket a parton.
– A híd romjain mászkálni szigorúan tilos – mondta tanárosan fölemelt ujjal – , ki van írva mindkét oldalon!
A fiú vidám szemtelenséggel ránevetett, amikor kilépett a csónakból.
– Maga sohasem csinál olyasmit, amire ki van írva, hogy tilos?
Murdyk elképedve nézett a nevető fiúra, Alja pedig halkán kuncogott.
– És ha most odavinnélek az első rendőrhöz?
A fiú csodálkozva nézett, aztán alig észrevehetően följebb rántotta a fejét:
– Az nem lenne szép magától. Haszna se lenne belőle. De különben is – és itt a szeme megkeményedett és éles lett –, nem lenne olyan egyszerű.
– Mi nem lenne egyszerű?
– Odavinni engem, ahova nem akarok menni.
A tanár néhány pillanatig felháborodva nézett a fiú elszánt szemébe, de az állta a nézést.
– Nézd – kezdte aztán szelíd, oktató hangon –, a hídon mászkálni azért tilos, mert veszedelmes. Lent tele van a víz hegyes vasdarabokkal és hídrészekkel, s ha leesel, halálra zúzhatod magadat.
– De nem esem le.
– De, ha leesnél.
– Nem esnék le – ismételte a fű konokul, s az arcán valami kemény, makacs vonás ütközött ki.
– Nézd, fiam, azt sohasem tudhatod...
– Ami rajtam múlik, azt tudhatom. Csak azt nem tudhatom soha, ami másoktól függ.
A tanár meglepetten kapta föl a fejét, és egy ideig kutatva nézett a kemény barna arcba.
– Hol tanultad ezt, fiam?
A fiú vállat vont, és nem felelt. Szeme végigfutott a folyó fölött, és elveszett valahol a messzeségben. A tanár hosszasan, elgondolkozva nézte.
– Idevaló vagy?
A fiú megrándult és szinte ellenségesen vágta oda:
– Nem.
– Menekült?

– Igen.

– Honnan?

Dacosan csattant a szó:

– Magyarországról.

A tanár szemöldökei magasra szöktek.

– Magyar vagy?

– Igen.

– Nem vettem észre a beszédeden...

Hallgattak. A tanár elgondolkozva nézett maga elé, arcán valami lágy meghatottság tükrözött, ami egyszerre fáradttá és öreggé tette. A leány oldalról lopva figyelte a fiú arcát. Zárt volt ez az arc, merev és makacs. A keskeny ujjak összeszorítva, akárha keserű titkot őriztek volna.

– Magyar... ismételte halkán a tanár és bólogatott hozzá – apáddal vagy itt?

– Nem. Anyámmal.

– Apád otthon maradt?

– Megölték.

Hallgattak.

– Mi volt az apád?

Az izmos fiatal nyak újra megrándult, s a száj dacosan, szinte gögösen felelt:

– Háborús bűnös.

A tanár sóhajtott:

– Fiam, ez ma már nem számít foglalkozásnak. Többé-kevésbé mind azok vagyunk. Mi volt az apád?

– Politikus. A külügynél.

Hallgattak. Aztán a tanár újra sóhajtott, és leporolta könyökéről a ráragadt parti gázt.

– Hát igen. S te most nyaktörő helyeken mászkálsz, mert neked már csak ennyi maradt a politikából. – Aztán más hangon folytatta. – Itt a fűzes mögött találsz egy ösvényt, az a faluig vezet. Ott átmehetsz az új hídon. Talán két kilométer az egész...

– Á... – mondta a fiú és legyintett – nem vagyok bolond, hogy akkorát gyalogoljak. Különb is, a ruháim ott vannak túl, a híd lábánál.

– Átviszlek a csolnakkal – szólalt meg hirtelen a leány. A fiú feléje fordította a fejét és nevetett. Azzal a gögös, furcsa nevetéssel:

– Á... – nincs arra semmi szükség! – azzal kilépett a víz partjára, egy pillantással fölmérte a mélységet és anélkül, hogy búcsúszt mondott volna, belevetette magát a folyóba. Magosra felcsapott a víz, s egy pillanatig szivárvány csillant meg a felszökő cseppeken. Aztán már csak a fiú barna karjai látszottak, ahogy egyenletes erővel nyúltak előre, és olykor-olykor egy felbukkanó sötét fej.

A tanár és Alja mozdulatlanul álltak a parton, és némán néztek a távolodó után. Látták, ahogy elérte a szigetet, ahogy barna, karcsú alakja kiemelkedett a

vízből, még egyszer hátrafordult egy pillanatra, kissé fölemelte a kezét, mintha inteni akarna, aztán eltűnt a cserjésben.

A leány szólalt meg először:

– Magyar – mondta ki halkan, tagoltan, mintha ízlelni akarná ezt az ismeretlen, különös szót.

– Érdekes nép – felelte a tanár, és a hangja újra visszanyerte oktató, tanáros jellegét.

– ... Idegen csepp Európában, akárcsak mi. Különben is rokon nép velünk. Ezerhatszáz évvel ezelőtt...

Hosszú előadásba kezdett, de a lány nem figyelt oda. A sziget cserjéit nézte, és a fiú furcsa nevetésére gondolt. Olyan fogai vannak, mint egy farkasnak – gondolta; farkasnevetése van...

Hirtelen eszébe juthatott valami más is, mert elpirult és a sárga fürdőtrikó vállpántjához kapott a keze, pedig az feszesen simult a puha hajlású leányváll barna bőréhez.

IV. fejezet

A fiú egyenletes, nyugodt mozdulatokkal úszott. Mindig kissé rézsút, szembe az árral és a folyó nagy lomha hullámai áticsaptak fölötte, mint egy makacs, izgága fátörzsön, amelyik nem akar a sodrás parancsának engedelmeskedni. Nem sietett. Játszott az erejével, mintha meg akarta volna mutatni a folyónak, hogy nem fél tőle. Egy motoros vontató pöfögött el mellette, megcélozva a robbantott híd két középső pillére között bójákkal megjelölt szabad rést, és széles hullámokat hagyott maga után. A hajó farában egy olajos ruhás ember állt, előrehajolt és kiáltott valamit, de nem figyelt rá. A folyó sodra egyre erősödött, élesebb szögben kellett ellene úsznia, s így is látta a parti fákon, hogy ragadja a víz lefele. Túl, a deggendorfi part homokjában néhány fürdőző látszott. Egy rakás barnára sült gyerek éktelen sivalkodással fröcskölte egymást a sekély partszélen, odébb egy férfi állt térden felül a vízben, régi divatú fürdőtrikóban, és a kezei meg a nyaka különösen barnák voltak testének sápadtsága mellett. Lentebb még heverték néhányan a homokban. Valahol egy vonat sípolt, a fischersdorfi hídon nehéz teherautók dübörögtek át, s a hídon túl a kikötő fehér hajótestei és fekete kéményei fölött, mint ezüstös köd csillogott az országútról fölvert por a meleg délutáni napban.

Sok időbe került, míg elérte a partot. A barna kezű ember mellett gázolt ki a vízből, aki rosszállólag nézett utána, és kellemetlen torokhangon megjegyezte:

– Nem szabad olyan messzire kiúszni. – S hogy nem hederített rá, bosszúsán hozzátette:

– Ha belefulladász, másokat okolnak miattad.

– Miattam, nem kell fájjon a feje – szólt hátra a fiú, és egy pillanatra megállt a parton, hogy kirázza a füléből a vizet.

Egy asszony abbahagyta a gyerekével való vesződést, és méltatlankodva fordult feléje:

– Így kell beszélni az emberrel? Mi?

– Nem is szóltam magához – felelte anélkül, hogy odanézett volna, és megindult a homokos parton fölfele.

– Ezt a szemtelenséget! – hallotta a háta mögött az asszony hangját, és a férfi is mondott valamit a vízben, de azt már nem értette. Lihegett még az úszástól. Szemébe csüngő ázott haját hátrasimitotta, és a vízben hancúrozó gyerekeket nézte.

Mikor a romhídhöz ért, egyenesen bement a szélső pillér mögé. Nagy halom összegömbült ócskavas hevert ott, összevissza, a robbanás által odavetett súlyos hídrészek, ellökött pléhek, vedrek, drótok. Egy terepszínűre mázolt gépkocsi rozsdás és horpadt bádorgoncsai is ott szomorkodtak közöttük, és a fiú egyenesen ahhoz ment. Lehajolt és benyúlt alája. Egy darabig kotorászott ott, aztán lehasalt és benézett a géproncs alá. Arcát meglepetés és ijedt bosszúság sötétítette el: a ruhák nem voltak ott! Még egyszer alaposan átkutatott mindent. Hiába. Kibújt a híd alól, fölkapaszkodott az elgyöpösödött vasúti töltésre és körülnézett. Lefeje a homokos parton, valami kétszáz lépésnyire, játszottak a gyerekek. Egy se figyelt oda, tehát közülük egyik se tudott a dologról. Odébb a barna kezű ember még mindig a vízben állt, s az asszony a piros fürdőruhában a gyerekkel vesződött. A töltés mögött nyílt a sima rét, egészen a városig. Föntebb a víz szélén drótrács mögé zárt komoly úri kertek. Néhány csónakház. Mindjárt az elsónél egy fehér nadrágos fiatalember babrált egy vadonatúj, szép keskeny ladikon.

Nem volt mit tegyen egyebet: megindult az ismeretlen fiatalember felé. A drótkerítés a vízig ért ugyan, de egy helyen le volt taposva, és ott ösvény vezetett át. Átmászott a letaposott kerítésen és elhaladt néhány nagylombú nyárfá mellett. Bent a fák közt cifra kis villa látszott, kavicsos sétautak és tarka virágágyások.

Amikor a csónakház hídjának deszkapadozatára lépett, a fiatalember csodálkozva emelte fel a fejét. Hihetetlenül szőke volt. Magas és kissé sovány, rózsaszín bőré. De hűvös acélkék szemének okos nézése elárulta a tanult embert. A fehér tenisznadrág mellé vászoncipőt és rövid ujjú kék inget viselt. Karjai vékonyak voltak és szeplősek.

– Bocsásson meg... – nem látott véletlenül valakit ott a híd környékén járni?

A szőke fiatalember megrázta a fejét:

– Nem – mondta halálos komolyan –, nem emlékszem. Miért? Történt valami?

– Valaki ellopta a ruháimat.

– A ruháit?

Az idegen fiatalember néhány pillanatig szinte elképedve nézett rá, mint akivel ilyesmi soha sem történhetne meg. Aztán hirtelen átlépett a csónakon.

– Kérem, várjon itt egy pillanatig – mondta erélyes, komoly hangon, azzal sietve megindult a ház felé, és nemsokára eltűnt a kavicsos úton a fák közt.

A fiú csodálkozva meredt utána, majd vállat vont, leült a deszkára és várt. Nézte a szép karcsú vadonatúj csónakot, a pompás evezőket, és arra gondolt, hogy jó érzés lehet gazdagnak lenni. A kert felől hirtelen heves szóváltás hallatszott, majd néhány másodperc múlva már újra föltűnt az ismeretlen tenisz nadrágos.

– Jöjjön – szólt feléje már messziről, és a hangja szokatlanul keménynek hallatszott. Nem is jött a csónakházig, hanem letért a gyepre, a híd felé. Szótlatlan mentek, átmásztak a letaposott kerítésen és bementek a híd alá. A fiatalember arca komoly volt és szigorú. Az ócskavasak előtt egy pillanatra megállt, aztán egyenesen odament egy rozsdás bádoghordóhoz, belenyúlt és kivette belőle a ruhákat:

– Ezek azok?

– Ezek hát! – örvendett meg a ruháinak –, de...

A fiatalember merev arccal nyújtotta feléje a ruhákat:

– Kérem, nézze meg, hogy nem hiányzik-e valami!

Futólag végigtapogatta a zsebeket:

– Minden megvan.

A tenisz nadrágos merev mozdulattal meghajolt:

– Horst von Trudenau vagyok, és bocsánatot kell kérnem Öntől a húgom nevében, aki ezt a gyerekes csínyet elkövette. Tettének következményeiért természetesen viselnem kell a felelősséget.

A fiú szája csodálkozva megnyílt és megcsillantak a fogai.

– A húga?

– Igen – felelte a másik mereven –, még gyerek. De ismétlem, hogy teljes felelősséget vállalok, ha valami kár érte volna.

– Kár? Nem, dehog. De köszönöm a szíves segítségét.

– Én kérek még egyszer bocsánatot.

– Kérem, igazán szót sem érdemel... egy kis tréfa...

– Akkor megengedi, hogy elbúcsúzzam...

Újra mereven meghajolt, szertartásosan:

– Horst von Trudenau.

A fiú megbiccentette a fejét:

– Tompa László.

– Örvendek...

Majd egyszerre, mintha szálka akadt volna meg a torkában:

– Nem német?

– Nem. Magyar vagyok.

– Úgy...

Aztán még szertartásosabban:

– Örvendek. Viszontlátásra.

Azzal egyenes tartással, mereven, mintha tornaünnepélyen, vagy gyakorlótéren volna, visszaindult a csónakház felé.

A ruhaüggyel eltelt kissé az idő, és így esteledett már, mikor a Kolbacherstrasse-beli ódon iskolaépület kapuján befordult. A kapu előtt néhány magyar lézengett, mint mindig: Sipke bácsi, az öreg színész, aki fapipákat, meggyfaszipkákat és illetlen levelezőlapokat árult; a két „amicigis”, Maszler meg Hényi; Pálozdi, az árvaszéki jegyző, akinél két kiló vajért bármelyik bajor parasztlány kaphatott valódi selyemharisnyát; és Kalánka, aki a feketevásárokat intézte. Csak éppen álltak ott, megszokásból, mert forgalom nem volt körülöttük, az üzlet pangott egy idő óta.

– Na megjöttünk, megjöttünk, kis Tompa – szólt oda Sipke bácsi, amikor elhúzott mellette. – Vannak új képeim, két amibagó darabja!

– Majd máskor, Sipke bácsi – felelte sietve, és a sötét kapualjban kettesével vette a kitaposott kőlépcsőket.

Hátul az udvaron valaki egy repedt vasdarabot kongatott meg. Ez a kongás jelentette az étkezéseket. A közös konyha egy udvarról nyíló, földszinti terem volt, amelyik valamikor a jó háborús időkben talán a leányiskola irodája lehetett. Irodára nem volt szüksége a magyar tábornak. Mindössze hogy az őrnagy, akit kegyeletből táborparancsnoknak neveztek, egy külön kis szobában lakott – ez volt az egyetlen magánlakás az egész táborban – és ott bonyolították le az adminisztrációs ügyeket is.

A kongatásra kicsapódtak fönt az emeleten az ajtók, és siető lábak dobogtak a kőfolyosón. Emberek szaladtak lefele a homályos lépcsőn, horpadt katonacsajkákkal, vagy konzervdobozokból készült edényekkel a kezükben.

– Siess, anyádék várnak! – kiáltotta oda futtában egy izgatott sovány öregúr, volt kúriai bíró, mikor a folyosóra kanyarodott –, és ne feledd el, hogy holnap te vagy a vizes!

– Tudom, tudom – felelte kissé ingerülten, és keserű íz gyűlt meg a szájában. Utált „vizes” lenni, és egész nap vedrekkel, és kancsókkal járni ki az udvar végibe a kúthoz. Ezt a foglalkozást szobánként mindennap valaki más végezte, mivel az emeleti mosdóban nem működött a vízvezeték, és úgy a mosdóvizet, mint az ivóvizet az udvarról kellett felhordani.

– Itt a Laci! – kiáltott fel egy női hang, amikor a rozoga szárnyas ajtón belépett. Keresztesiné volt, aki nővérével együtt mindjárt az első rekesztékben lakott, az ajtóval szemben. A szandálját varrta. Fülledt meleg volt a teremben. A felaggatott katonapokrócokkal, kopott ágyterítőkkal elkülönített keskeny kis rekeszekben megrekedt a nappali hőség. Az ételszaggal, dohányfüsttel együtt a meleget is magukba szívták a gyapjútakarók és együtt is izzadták ki magukból megint. Emberistálló szag volt ez, másnak nem lehetett nevezni.

A fal felé eső harmadik rekesz ajtófüggönyét valaki félrehúzta:

– Csakhogy itt vagy – mondta egy duzzogó hang, és egy fiatal leány jelent meg a lakórekesz bejáratában. Magas szép arcú, csak kissé vékony leány volt, könnyű virágos nyári ruhában.

– Talán leszakadt volna a kezed, ha neked kellett volna fölhozod a vacsorát – morogta a fiú és félretaszította nővérét az útból –, legalább az edényt adnád gyorsan ide.

A leány nagy barna szeme bosszúsan villant meg:

– Tudod, hogy hol áll. Elveheted magad is. Ma te vagy a soros.

Az asszony, aki bent ült a katonapokróccal letakart ócska vaságyon, fáradt arccal, szótlánul nyújtotta oda az ételhordó edényt.

– Holnap te vagy a munkáügyeletes a szobából – szólt vissza a fiú kifelé menet kárörvendő hangon –, hámozhatod majd egész délelőtt a krumplit.

– Legalább most sietnél, hogy mehessek már! – csattant föl a leány.

Az asszony bent az ágyon fájdalmas hanggal szólt feléje:

– Ilonkám, ne kezdjétek már megint, az Istenre kérlek!

– Én kezdem? Ő kezdi mindig!

– Tudod, hogy Laci milyen, hát ne kezdj ki vele.

– Védjed, csak védjed a kedvencedet! Inkább a pénzemet add ide már!

Az asszony sóhajtott és túrni kezdett az ágy alatt feltorlódott holmi között. Egy fekete bőrtáskát vett elő.

– Minek neked már megint a pénz – sóhajtott rosszállólag, inkább megállapítva, mint kérdezve, miközben kinyitotta a táska zárját. A leány vörösről lakkozott körmeit nézegette, úgy felelt oda, félvállról, mint ahogy egy alkalmatlan gyerekhez beszél az ember:

– Ugyan, anyus, ne kezd már megint. Tudod, hogy táncolni megyek a hajóra, és oda nem mehet pénz nélkül az ember. Te bezzeg nem így éltél, mint én, amikor fiatal voltál, s mégis sajnálok tőlem ezt a kis mulatságot.

Az asszony újra sóhajtott, kivette a pénzt a táskából, és az ágyra lökte:

– Itt van. Kétszáz. Többel aztán nem tartozom.

– Ne félj, nem követelek többet, mint amennyi jár.

Az öreg kúriai bíró ment el a rekesz előtt, kezében a tele csajkával.

– Na, tessék idenézni – mutatta az edényt –, megint ez a moslék.

A szomszéd fülkéből átszólt a pénzügy-igazgató érdes hangja:

– Te, Anna, van-e még egy kis vajad? Holnap megadom, becsületistenemre, a többivel együtt.

– Sajnos nincs több – hazudta az asszony, és aggódó szemmel nézett föl a polcra, ahol még az egyik konzerves doboz félig volt vajjal. Tegnapelőtt vette feketén dr. Svetkától, a tábor orvosától, de máris odavan.

– Bizony jó lenne, ha meg tudnád adni – folytatta –, ez a Svetka megint felment az árakkal. Az ember meg sem képes fizetni.

– Mért nem mégy ki hamszterolni a parasztokhoz? – recsegte túlról sértődötten a pénzügy-igazgató – mások is úgy csinálják.

Anna sóhajtott és visszatette a táskát az ágy alá.

– Ilonkám, megteríthetnél addig – szólt oda a lányának.

– Ugyan, anyus, megehetjük egyenesen az edényből is. Csak az a mocskos borsóleves van.

– Tudod, hogy nem szeretem ezt, kislányom. Az ember tartsa meg a formákat, legalább az étkezésnél. Különbözn igazán olyanok leszünk itt rendre, mint az állatok.

Egy filmsztár-bajuszos fiatalember jött végig a termen. Tiszti nadrág volt rajta, csizma és föltúrt ujjú zöld ing. Csajkát hozott a kezében és hóna alatt egy kenyeret.

– Jocóka – szólt rá a leány –, három amival jössz, ne feledd!

– Csókolom a tyúkszemedet, gyönyörűm! Máris szaladok, csak ezt bekapom.

A terem végiben megállt és visszafordult:

– Te, ha láttad volna ma az öreg Coloneit! Úgy murizott a kantineban, hogy majd összecsináltuk magunkat! Te, a Totojka egy egész üveg whiskyt megfűjt. Egy egész üveget! Egy egész üveget!

– Remélem, a szép Capitok ott lesz ma a hajón?

– Ott hát!... Te, odajött hozzám ma délben, amikor a tányérokat mosogattam, a vállamra csapott és megkérdezte, hogy na, hungarian boy, az a kis paprikás barna hungarian girl eljön-e ma is?

Elégedett nevetés bugyborékkolt ki a lányból, szépen ívelt szája kissé megnyílt tőle.

– Siess, Jocó, egyél!

– Igenis! – rikkantotta a filmsztár-bajuszú, és beugrott a szélső rekeszbe. Még hallani lehetett a hangját a pokróc mögül előharsogni:

– Berecz zászlós, álljon vigyázzba! Jocó hadnagy belépett a szobába, mindenki ülepre vágódik, végeztem!

– Eredj a bús nyavalyába – mordult föl egy öblös hang –, inkább gyere, osszuk el a csikkeket...

Anna közben megterítette az asztalt: a polcról levett egy fehér monogramos asztalkendőt, azt ráterítette egy élire állított ládára. Három tányért helyezett rá és három kanalat. A leány hátránézett, unott arccal bement, és leült anyjával szemben a másik ágyra, majd tovább nézegette a körmeit. Aztán a fiú is megjött a vacsorával. A kis kétlábú, deszkából tákolt széket, egyetlen széküket, odahúzta a két ágy közé a ládához és leült. Anna kitálalta az ételt a tányérokra.

– Jaj, ne sokat, ne sokat! – visított föl idegesen a lány –, tudod, hogy a borsót nem állhatom!

– Nekem adhatod anyus az ő részét is – jegyezte meg a fiú. Szótlanul ettek. Elsőnek a leány lett készen. Felugrott, felkapta az ágyról kis piros kékításkáját, és már kint hallatszott a hangja a rekeszek közötti folyosón:

– Jocó! Kint várlak a parknál. Siess!

– Repülök, gyönyörűségem, repülök! – csattogott a szépfiú hangja a sarokban. Aztán hallani lehetett, ahogy Ilonka ideges léptei végigkopogtak a termen, s végül csattant egyet az ajtó.

– Megy újra amizni a kis taknyos – szólalt meg az ajtó melletti rekeszből Keresztesiné fojtott hangja. Valaki még mondott halkán valamit, de azt nem lehetett érteni. Valahol csörömpölve földre esett egy edény, és egy férfihang durván elkáromkodta magát.

Anna letette a kanalát, kitörült egy könnycseppet a szeméből, aztán sóhajtott, összeszedte a tányérokat és elindult velük.

– Hagyd, anyus, megcsinálom én – ajánlkozott a fiú fáradtan és minden meggyőződés nélkül.

– Hagyd csak – felelte Anna és kiment. A fú magára maradt a rozoga deszkaszéken, könyökét a térdére támasztotta és maga elé bámult. Edények csörömpöltek, valaki a bajorokat szidta, valahol nagyot reccsent egy ágy.

– Pipilni kell – kezdte el a főszolgabíróék kislánya a mindenesti nótát, a maga nyafogó hangján. – Anyuci, pipilni kell!

– Várj még, te...!

A fiú maga elé bámult. A szürke deszkapadlóra, a szürke pokrócfalakra, a szürke mennyezetre. Hallgatta a megszokott esti zajt, amit a terem kiöklendezett magából, az edénycsörömpölést, a pénzügy-igazgatóné halk zsörtölődését, Koncz úr, a biztosítási ügynök durva nevetését és a jól ismert csattanásokat hozzá, amiket kövér tenyere okozott, mikor sürgölődő asszonyának lefekvés előtti kedélyességgel az ülepére paskolt. A szomszéd rekeszben lihegve csókolódzott valakivel az iparművésznő: valaki az ébresztőóráját csörgette; Berecz zászlós túl a sarokban öblös hangján bőgni kezdte a maga rendes esti slágerét, hogy „rancos a tevének a szügye” – s végül mindezek tetején ott cincogott a főszolgabíróék kislányának éles, panaszos visítása: „Anyuka, pipilni kell, Anyuka, pipilni kell...”

Mindez oly kimondhatatlanul utálatosnak tűnt abban a percben, ahogy ott a deszkaszéken ült és fülével fölfogta az árnyalataikban is jól ismert zajokat, hogy valósággal testi undort érzett. A Dunára gondolt, a széles hátú lomha hullámokra, a parti homok csillogására, a tiszta napfényre, ahogy a víz fölött játszik. Majd a sárgatrikós leány jutott eszébe.

Anna visszajött, elrakta az elmosogatott edényt, és megvetette az ágyakat. Egy szalmazsák lekerült a földre. A fiú sóhajtott, félretette az útból a deszkaszéket, leült a szalmazsákra, és elkezdte kifűzni a cipőjét.

Késő éjszaka volt már, mire Ilonka visszakerült. Egy közeli toronyóra kettőt ütött. A terem közepén, fönt a mennyezeten, sápadtan égett az egyetlen homályos

villanykörte. Gyors mozdulatokkal bújt ki a ruhájából. Az ágyban még tovább dúdolt egy új amerikai slábert.

– Fogd be a pofádat – mordult föl a fiú a szalmazsákon, és átfordult a másik oldalára.

Ilonka morgott valamit, de nem dúdolt tovább.

Az éjszaka kísérteties csöndje megfeküdte a tömegszállást. Valamelyik rekeszben suttoztak. Valaki horkolt. Valahonnan az ajtó közeléből nyögés hallatszott, halk, alattomos nyögés, mint mikor álmokkal viaskodik valaki. A pénzügy-igazgatóéknál megreccsent az ágy – „ugyan, Kázmér” – nyöszörgött egy álmos asszonyi hang.

Anna halkan felsóhajtott az ágyán, mint aki ébren van még és virraszt, és nem tudja, hogy mit hoz a reggel.

V. fejezet

Arra ébredtek, hogy valahol egy edény csörömpölve a padlóra zuhant. Fojtott káromkodás hallatszott. A folyosón futó lábak dobogtak. Ajtó csapódott. Valaki kiáltott: „Razzia!” A kiáltás úgy hasította keresztül a füledt csöndet, mint egy késpenge. A terem megmozdult.

– Mi van? – kérdezte álmos hangon a leány, és borzas fejét kissé megemelve bután pislogott.

– Eszi a fene őket megint – dörmögte a fiú, és hátrafordult a másik oldalára.

A leány egy pillanatilag gondolkozott.

– Anyu... nincs valami...?

– Honnan lenne, fiam – sóhajtott az asszony. A leány a fejére húzta a takarót. A rekeszekből itt-ott izgatott pusmogás hallatszott. Papír zörgött, ládákat csúsztattak csikorogva ide-oda.

– Te, Jócó – dörmögött a sarokból Berecz zászlós mély hangja –, hova tetted a kartont?

– Jó helyen van.

– S a snapsz?

– Azt már tegnap megittuk, te hülye.

A mennyezeten még ugyanazzal a bágyadt sárga fényvel világított az olcsó villanykörte, de az ablakon kívül már szürkülni kezdett a hajnal. Léptek döngtek a folyosón végig. Idegen szavak csattantak. Mindnyájan tudták: az M. P. katonarendőrei keresnek újra valamit, vagy valakit. Néhány perc múlva már zseblámpák reflektorai fésülték át a rekeszek homályát. Szó nélkül, hang nélkül túrtak át mindent.

Kint a folyosón egy hosszúra nőtt, csupaláb fiatal tiszt cigarettázott. A kutatást végző katonák termenként jelentették neki: 300 darab cigaretta, huszonkét konzerv, kávé, kakaó, csokoládé... A tiszt minden jelentésre legyintett:

– Nem érdekes. Adjátok vissza nekik.

Végül a második emeletről és a padlásról is lejöttek a katonák. Nem találtak semmi érdekeset. A csupaláb fiatalember eldobta félig szívott cigarettáját.

– Kezdők vagytok. Majd én. Kettő velem jön, a többi lezárja a kijáratokat és a lépcsőket.

A pincén kezdte. Aztán: földszint, első emelet, második, padlás. Minden zugba benézett. Ahol kissé laza volt a padlódeszka, felfeszítette. Benézett a mellékhelyiségekbe. Még akkor is, ha az ülökén ijedten kuporgott valaki. Ilyenkor elmorogta, hogy „pardon”, de azért egy gyors pillantással átfutotta a fülkét, mielőtt az ajtót betette volna. Átvizsgálta a kéményeket is. Mindent, mindent, a legrészletesebb alapossággal. Órákig tartott, amíg elkészült az épülettel. Hiába. Nem találta meg, amit keresett.

Közben régen megvirradt már, a nap is fönt volt. A tábor élete megindult a szokott kerékvágásban: edények csörömpöltek, megtörtént a reggeli kiosztása, a munkába igyekvők elloholtak, a konyha- és vízüyeletesek beállottak a maguk robotjába. Semmi nem mutatta, hogy valami szokatlan történik a táborban. Csak éppen az első emeleti folyosón gyűlt össze néhány magyar, s ácsorgott tétlenül, halkán beszélgetve, mint akik valamire várnak. Ott volt dr. Svetka, az orvos, Sipke bácsi, Kalánka, a hentes, a selyemharisnyás Pálozdi s még néhányan a „nagy feketézők” közül. A fiatal amerikai tiszt fejcsóválva jött le a padlásról a maga két emberével. Amikor meglátta a folyosón a hallgatva figyelő csoportot, megállt:

– Menjetek le – szolt oda katonákhoz –, várjatok a gépkocsinál. Minden katona hagyja el az épületet.

Aztán lassú léptekkel odament a csoporthoz. Szétvetett lábakkal állt meg előttük, kezeit csípőjére téve.

– Bitang egy gengszter népség vagytok! – mondta elismerőleg, és szélesen rájuk vigyorgott.

– Mi baj van, hadnagy úr? – kérdezte jámborul dr. Svetka, aki beszélt valamicskét angolul.

De a hosszú csupaláb fiú csak nézte őket, vigyorgott, és csóválta a fejét.

– Sok tolvaj vagánnyal voltam már együtt, de ilyen ügyes lókötőket még nem láttam.

Szerény mosolygással sütötték le fejüket a magyarok a dicséret előtt.

– Kutyául átejtettetek! – csapott a térdére a hadnagy, és elkezdett röhögni. Aztán elővett a zsebéből egy pakk cigarettát, és adadobta Svetkának:

– Gyújtsatok rá, fiúk!

Majd összefonta mellén a karjait.

– Most pedig mondjátok meg, hogy hol a disznó?

A magyarok úgy néztek egymásra, mint egy rakás óvodásgyerek, csak úgy gügyögött képükön az ártatlanság.

– Micsoda disznó?

– Virradatkor látták, amint a teherautóról levették a frissen vágott, forrázott disznót és behozták az épületbe. Negyedóra se telt, és itt voltunk. S még egy disznófület sem találtunk sehol. Hát most mondjátok meg, hogy hova tették. Mert hogy itt van valahol, az biztos!

Az emberek csak álltak, és vonogatták a vállukat.

– Disznó? Honnan kerülhetne ide egy disznó? Szegény menekültekhez? Hajjaj, azt se tudja már az ember, miféle állat az...

Röhögve nézte őket az amerikai legény.

– Ide figyeljete! Én sem voltam ám mindig katona. S nálunk, Chicagóban értik az ilyen vagány tréfát. Hát én most megígérem nektek betyárbeccsületemre, hogy nem lesz semmi bajotok. A németeknek megmondjuk, hogy rosszul látták, mert nem volt disznó és kész. De nekem tudnom kell, hogy hová tudtátok úgy eldugni ilyen hirtelenül! Tíz perc alatt. Tudnom kell, értitek?

A magyarok összenéztek:

– S ha netalán lenne egy disznó, mint ahogy nincs – kezdte el Maszler –, igazán elfelejtené hadnagy úr, mihelyt az épületet elhagyja, hogy mit mutattunk?

Al Caponéra esküszöm! Bízhattok a chicagói gengszterbeccsületemben, fiúk! – lelkesedett a nyakigláb hadnagy. – S még egy karton cigarettát is kaptok jutalmul! De tudnom kell! Meghalok, ha nem tudom meg, mit csináltatok azzal az állattal!

– Jöjjön – mondta Maszler kurtán.

Azzal elindultak. Elöl Maszler, mellette Kalánka a hentes. Mögöttük a hadnagy és a többiek. Végigmentek a folyosón, egyenesen neki a mellékhelyiségnek, mely fölött kopott fekete betűkkel állott az írás: „Frauen”. Kalánka kinyitotta a középső fülke ajtaját. Az ülőkén egy fejkendő öregasszony kuporgott, lekonyuló fejjel. Kalánka lerántotta az öregasszony fejéről a fekete kendőt. Fehérre tisztított kövér disznófej vigyorgott elő a kopott női ruhából. Maszler belerúgott az ócska nő cipőjébe. Két fekete harisnyába bujtatott bot esett le csörömpölve a kövezetre, s a disznó lassan eldőlt.

Az amerikai még akkor is a térdeit csapkodta nevéttében, amikor a katonáihoz leért. Bosszúsan nézték a felsült német rendőrök, akiknek nem volt szabad a tábor területére belépni, hogy miként ölelgeti a magyarokat.

– Amit megígértem, megkapjátok! – kiáltott még vissza az autóból. – Küldjete valakit délután érte!

Azzal hahotázva elrobogott.

– Nem rossz fiúk ezek – mondotta dr. Svetka, ahogy ott álltak a kapuban, és a tovatűnő gépkocsi után néztek.

– Oskolába járhat hozzánk Al Capone népe – feszítette ki a mellét Kalánka, mint valami győztes hadvezér.

Délben már bőrs pecsenyét árultak a második emeleten, s a sült zsír illata messzire szállt az utca fölött, csalogatva az éhes németeket. Jól ment a vásár. S a német rendőrtiszt, aki az egész disznóügyet kinyomozta, s az amerikaiaknak

jelentette, mit tehetett mást: elküldte a feleségét, hogy hozzon belőle tíz márkára való ebédre, mert a disznósült mégiscsak disznósült, akárhonnán is való, különösen, ha jegyet sem kérnek érte.

A kora délután újra élményt hozott: idegen érkezett a táborba. Már az ajtónál ácsorgó szakértők szeme megállapította róla messziről, hogy nem vevő, ahogy jött az utcán, lompos ruhában, mezítlábra húzott nyűtt szandállal a lábán. Gordonka, a sovány kis színházi pénztáros mégis rásuttogott az ajtóba. „cigaretta... csokoládé...” Az idegen megállt.

– Bojtár Béla ezredes urat keresem – szólalt meg magyarul.

– Földszint ötös – felelte Gordonka, és jobban megnézte az embert. – Hazulról?

– Igen.

Az idegen végigment a kopár kőfolyosón, megállt az ötös számú ajtó előtt és kopogott. Bent szerszámok csattogtak, a kopogtatásra nem felelt senki. Az idegen benyitott. Cipésműhelyben találta magát. Négy, ingujjra vetkőzött szurtos ember kalapálta, szegecselte, dolgozta a bőrt. Az idegen tétován kereső szeme megakadt egy nagydarab tagbaszakadt emberen, aki posztóval fényesített egy vadonatúj félcipőt.

– Ezredes úr!

A szerszámok elhallgattak. Négy szempár meredt az ajtó felé. Bojtár ezredes borostás arcán végigömlött a meglepetés. Lecsapta a cipőt és a posztót.

– Detrák Pali!

Megölelték egymást. Aztán Bojtár Béla bemutatta az idegent.

– Detrák vezérkari őrnagy!

A többiek sorra mormolták kézfogásnál a nevüket.

– Bátos alezredes...

– Kont százados...

– Torbai őrnagy...

Aztán csend lett, s azok ketten ott álltak szemben egymással.

– Hazulról jössz, Pali?

– Igen, ezredes úr.

– Tudsz valamit...?

– A méltóságos asszony mosni jár, házakhoz. A gyerekek a svéd vöröskereszt iskolájába...

S a nagydarab ember szeméből könnyek ömlenek, de az arca nevet, nevet.

– Mindegy az, Pali! A fontos, hogy élnek! Megvannak, élnek! Minden egyeben lehet segíteni. Lehet változtatni! Csak az élet, az egyetlen, amit nem lehet...

Egy pillanatig csönd volt. Aztán sorra odalépett a három szurtos cipőtalpaló ember a negyedikhez, s úgy mondták meghatottan:

– Fogadd legőszintébb örömünket... fogadd legőszintébb örömünket...

Aztán ott ültek némán a gyalulatlan deszkapadon, ócska cipők és szerszámok között és eldobott cigarettavégekből összekapart dohányból szivart sodortak maguknak. S az idegen beszélt. Pusztulás volt a szavai mögött, halál, keserűség, rettegés. Hallgatták. Fájdalmasan, lekókadtt fejjel, minden szó pörölyként vert meg bennük egy zengő, mélységes harangot, egy fájdalmas harangot, pedig hányszor hallották már idegen érkezők szájából ugyanezeket a szavakat. De mégis megrázta őket. Újra és újra. Mert volt valami borzalmasan valószínűtlen és rémséges abban, hogy valaki Budapestről jön, az emlékek szent városából, és ilyeneket beszél...

Aztán kifogyott a szó, s az idegen körülnézett. Szeme megakadt a lábbeliken, csirizes edényen, a felgyűrt ingujjakon.

– És ezredes úr...?

– Látod.

– De ez... ez csak nem komoly...?

– Hogy nem komoly? Ennél semmi sincsen ma a világon komolyabb, Pali! Két év kellett a hadifogságban, amíg kitanultam ezt a mesterséget. De nézd: ma ilyen bakancsokat csinállok! Látod? Ennél ma semmi sem lehet komolyabb. Mert ez kenyér!

– Mi otthon azt hittük...

Nem mondta végig. De úgy is tudták mind, hogy mi volt az, ami kimondatlan maradt. Valaki legyintett.

– Vae victis, barátom. A legyőzött harcos rabszolgája a győztesnek évezredek óta. S a rabszolga annyit ér, amennyi hasznot keze munkájával hajtani tud. Egyébre nincs szükség sehol, csak rabszolgára.

Aztán hallgattak. Bojtár Béla szeme leszaladt a vendég lábára, és megakadt az elnyűtt szandálon.

– Vesd le azt a vacakot – mondotta, és leemelt a polcról egy vadonatúj barna félcipőt –, ez, azt hiszem, jó lesz.

Valaki egy zöld színű harisnyát hozott.

– Amerikai. Bár nem egészen új, de jó.

– Köszönöm – mormolta halkán a vendég, és a szeme könnyes lett.

Talán most értette meg, miért halálosan komoly dolog az, ha egy ezredesből cipésmester válik, s ettől a fölismeréstől könnyesedett meg a szeme. Bojtár Béla fölemelte a levetett szandálokat. Nézte az ócska, kiszakadt talpat, s a szeme megakadt a bőr repedéseiben megszorult sárga agyagföldön.

– Talán még magyar föld – mondotta halkán, s olyan volt az arca, mint annak, aki sír mellett áll, s egy emléket tart a kezében, amelyik nemrégben valakihez tartozott, aki élt.

Sebesen terjedt el a hír az épületben, hogy hazulról érkezett valaki. Az emberek szállingózni kezdtek a földszint ötösbe. Voltak, akik szemérmesen, ürügyet keresve, voltak, akik csak beállítottak, és álltak szótlánul a többiek mögött, s nézték az embert, aki onnan jött –, aki néhány nappal előbb még azt a levegőt

szívta, és hallgatták a szavait, és valami százszor már elpihent de százszor újra fölkapart fájdalom sajgott bennük.

S azon az estén, szerte a termék rekeszeiben új szavakat kérődztek a hontalan szájak. Újra és újra elismételték a hallottakat, rágódtak rajtuk, színezgették. Mindenki a maga hangulata szerint adott hozzá ezt, vagy amazt, sötétet vagy tarkát, borongós jóslatot, vagy reménykedést. Csak a tábor fiataljai nem törődtek az idegennel s a hírekkel, amelyek az ő száján jöttek a messi hazából, mely valahol a valószínűtlenség mélyén borongott már. Az ő életük már ott bomlott életté az ódon német iskolaépület termeinek rekeszeiben, ott önállósodott ki az élelmiszerjegyek, feketeüzletek, apró alkalmi szajrék idegen nyelvű világában, és az „otthon” szó nem jelentett egyebet számukra, mint egy üres ábrándot, mellyel a tehetetlenek és az öregek vigasztalhatták magukat.

Ezt a fiatalságot nem érdekelte már az öregek hosszadalmas vitája értelmetlen politikai jelszavak körül, nem érdekelte, hogy az idő melyiküket hogyan igazolta. Még a háború sem érdekelte, melynek árnyékában idesodródtak, sem az okok, melyek azt előidéztek. Ezeket egyedül csak a érdekelte, hogy a zsidók szállodájában hogyan, milyen áron „ugrik” a cigaretta meg a zsír, vagy a lengyeleknél a szappan s a csokoládé. Hogy hány tojást adnak a környékbeli parasztok egy cigarettáért, s hány cigarettát egy tojásért a városiak. Hogy mi az árfolyama a kenyérjegynek Passauban s a dollárnak Münchenben. Az ő számukra ezek voltak a reális dolgok, a kézzelfogható valóság, s nem az, hogy Teleki miért lett öngyilkos, s hogy Szálasinak igaza volt-e vagy nem. Nagy lenézéssel hallgatták esténként az öregek vitáit arról, hogy kinek volt igaza, s a maguk belső filozófiájában már régen eldöntötték ezt a kérdést, és kimondották az ítéletet az egész előttük járó nemzedék fölött: egyiknek sem lehetett igaza, mert akinek igaza van, az nem válhatik földönfutóvá, hanem vagyont gyűjt abból, hogy jó szimatja volt, s helyesen tippelt.

Ilonka már ehhez a fiatalsághoz tartott, a Jocó hadnagy kasztjához. De akik még lelkileg gyerekek voltak, mint Laci is, és éppen a küszöbön állottak gyerekkor és ifjúság között, azok figyelve hallgatóztak, mint aki vár valamit. Az öregeket nem értették, de finom ösztöneikkel megéreztek, hogy a fájdalmuk igaz, s hogy az a világ, amit elveszítettek, drága lehetett nekik. Az előttük járó felnőtt fiatalok lázas és mohó világát a maga sötét üzelmeivel nyugtalanítónak és tisztátalannak érezték. Ösztönösen irtóztak tőle, mint a szennyes víztől. Ők még nem voltak mohók, és az öregek álomvilága, a fiatalok habzsolása között a gyermeki lélek természetes ösztönénél fogva valami szilárd talajt kerestek, melyen megvethessék a lábukat, s ehhez legközelebb állónak a földszint ötöst érezték, ahol szóltan, komor férfiak kalapálták naphosszat a cipőtalpakat. Szívesen inaskodtak nekik, s boldogok voltak, ha kihordásért, apró munkáért fizetség jutott. Az így szerzett pénzt sohasem érezték aranyvalutának, amit jó volt meggyűjteni s eldicsekedni vele önmaguk előtt.

Laci, ha csak tehetne, ott inaskodott Bojtár keze alatt. Fizetést is kapott ezért: kéthónaponként egy pár lábbelit. Így juttatta cipőhöz rendre az anyját is meg Ilonkát is. Már maga is tudott dikicselni, szegecselni, s ha föl kellett verni egy talpat, egyedül is megbirkózott vele.

Azon az estén, mikor az újonnan jött vendég hírei megbolydították a tábor öregeit, Laci kint ácsorgott a kikötőben, és nézte a túlórázó hajóácsok munkáját, ahogy egy öreg vontatóhajó hasát foltozták. A pormentes langyos levegőben gyaluforgács könnyű jó szaga úszott, s a fiú szinte irigyelte a munkásokat, akik a fával dolgoztak. Jó lehet fával dolgozni – gondolta. A német ácsok között megtetszett neki egy öregebb rendű bajuszos ember, s mikor az a munka végeztével fölvette zubbonyát, bátran odament hozzá.

– Nincs szüksége inasra?

Az ács a fiúra nézett, nézte és elmosolyodott.

– He? Ács akarnál lenni?

– Igen.

– Idevaló vagy?

– Nem.

– Hát?

A fiú egyenesen az ember világoskék szemébe nézett.

– Magyar.

– Ühüm. Úgy. Nana. Többször kerültem már össze magyarokkal. A háborúban. Meg a hadifogságban. Jó bajtársak voltak. Hát magyar vagy. Nana. Ti is messze elvetődtek a hazátoktól, akárcsak én, Danzigtól. Nana. Hát így.

Aztán jól megnézte a fiút.

– Eljöhetsz, ha kedved van. Inasnak az órabér hatvan pfennig. Nem ugrasz messze velem, az igaz, ebben a fekete világban.

Laci úgy ment haza azon az estén, mint aki csatát nyert. Jókedvű volt és készséges. Ilonka idegeskedéseire nevetve felelgetett, s vacsora alatt egyszerre csak azt mondta:

– Mama, én beálltam ácsinasnak. Holnaptól kezdve munkába járok, a kikötőbe.

Az Anna szájában megakadt a falat. Aztán sírva fakadt. Leborult az ágyra, úgy sírt.

– Ácsinas...! Az én fiam ácsinas...! Az én fiam...!

Ilonka tárgyilagosan kérdezte meg:

– Na és? Mit fizetnek ezért?

– Nem az a fontos, hogy mit fizetnek – felelte a fiú komolyan, hanem, hogy dolgozni fogok, az a fontos. S hogy megtanulom az ácsok dolgát. Nem értem, mama miért sír ezen...

Ilonka elbiggyesztette a száját:

– Nem túlságosan magas ambícióid vannak, ha ács akarsz lenni.

– Akar a fene ács lenni. Csak éppen érteni akarok ahhoz is, mint ahogy a cipészsegédséget kitanultam.

Anna fölemelkedett az ágyról, és megtörölte könnyes szemeit. Úgy mosolygott, könnyeken keresztül a fiúra.

– Jól van, Lacikám, Isten segítsen meg. Nem azért sírtam, dehogy, egészen másért. De azt te úgysem értheted...

Így lett Tompa Laciból, a külügyminisztériumi osztályvezető fiából ácsinas. Másnap reggel, munkakezdet előtt már ott volt a kikötőben. A munkások sorra megnézték, kifaggatták, bólogattak, aztán nem törődtek többé vele. Az öreg danzigi mester, akit Strömlandnak hívtak, keze alá vette a fiút, s az órák hamar teltek. Hamar eltelt az egész hét. Vasárnap aztán újra kiment a Duna-partra, a romhíd alatt levetkőzött, ruháit elrejtette a szétbombázott gépkocsi alá, és átmászott a híd pilléreire a szigetre. Néhány pillanatig még gondolkozott, hogy ne vigye-e át a ruháit is, hátha megint ellopja az az ismeretlen leány, de aztán eszébe jutott, hátha igaza lesz annak az ukrán tanárnak, és beesik a vízbe. Így csak annyit tett, hogy ráhengerített a ruhákra egy jókora követ, amit egy leány nem tud majd fölemelni, s azzal otthagya őket.

Kellemesen sütött a nap, halk szellő borzolta a sziget fűzfáit, s a túlsó part is csendes volt az ukránok táborra felé. Lehevert a gyepre hanyatt, s nézte a kék eget. Szeretett volna gondolatok nélkül lustálkodni, mint régen, de sehogyan se sikerült. Egészen furcsa volt: minduntalan arra a sárga fürdőruhás barna leányra kellett gondoljon, aki ott birkózott vele egy héttel azelőtt a gyepen. Pedig nem akart reá gondolni. Bosszantotta az, hogy minduntalan visszatértek hozzá a gondolatai. Hiszen nem is magyar. Azon kívül csak egy leány. Olyan nagy barna szemei volta, mint egy... mint egy tehénnek, igen. Meg kövér is volt. Kövér? Hát igen. Olyan sok volt rajta a gömbölyűség, tiszta nevetség. De a bőre egészen barna volt és szép. És sima. Friss. Igen, forró volt, ahogy megmarkolta az ember és mégis friss... Ej, vigye el az ördög, mi közöm hozzá...! Buta liba ez is, mint a többi.

Fölkelt, kiment a sziget csúcsára és a lábát belelógatta a vízbe. Egyszerre csak megmozdult valami a túlsó parton, a homokban, az ukránok oldalán. Egy sárga folt. Jobban odanézett, s egyszerre furcsa dobbanást érzett valahol bent. A sárga trikós leány tápáskodott föl odaát a homokból, és lépett ki a víz szélére. Néhány pillanatig állt ott egyenesen és mozdulatlanul, sárga-barna puha folt a parton. Talán a szigetet nézte éppen... vagy a sziget fölött a messzeségbe tovaúszó bodros fehér felhőket, melyek olyanok voltak, mintha álmodó vágyak cukorhabjából verte volna őket egy gyerek.

Csobbanás hallatszott s a sárga fürdőtrikó ott túl eltűnt a vízben. Aztán látni lehetett egy fejet, és ütemesen lendülő barna karokat, ahogy a vizet gyúrták. Elismerőleg nézte hevertéből. Leány ugyan, de úszni azért tud – gondolta.

Fél perc sem telt, s már ott mászott ki a sziget bokrai között a partra a leány. Csapzott hajából szemébe csöpögött a víz, úgy fésülte hátra az ujjaival a rakoncátlankodó tincseket. Odajött a fiú mellé és leült.

- Jó napot...
- Jó napot.
- Ritkán jársz ide...
- Csak vasárnap. Máskor nem érek rá.
- Nem érsz rá? Most nincs iskola!

A fiú elbiggyesztette a száját:

- Semmi közöm az iskolához. Dolgozom.
- Dolgozol? – csodálkozott a leány –, hol?
- A hajóácsoknál.

Néhány pillanatig komolyan, szinte tisztelettel nézett a fiúra, aztán csendesen ennyit mondott még:

- Az jó, ha dolgozhat az ember...

Végignyúlt ő is a gyepen. Hallgatva heverték egymás mellett. Szél szállt a Duna fölött, és a füzek levele halkan remegett tőle. A folyó nyers szaga ott érzett a langyos levegőben, és a part fölött kék szárnyú szitakötők cikáztak.

– Nálunk volt egy folyó – mondta halkan a leány –, Desznának hívták. Annak a partján is annyi szitakötő volt nyáron...

Majd később:

- Ti nem lágerben éltek?
- De.

– Csak azért gondoltam, mert akik lágerben élnek, azok nem szoktak dolgozni... elég ostobák – tette hozzá.

A fiú nem felelt. Hallgatta a hang kellemes zenéjét, ahogy a darabos német szavakat valami idegen lágysággal hajlítgatta szelíddé. Szerette volna, ha tovább beszél. Ha sokat beszél, mindegy hogy mit. De a leány elhallgatott, és nem szólt többet. Sokáig heverték ott szóltanul a napon. Időnkint egy vontató hajó kürtje búgott valahol, és ez a mély nyújtott hang úgy ívelt át fölöttük, mint egy meghitt öreg híd álom és valóság között.

Evezők loccsanása zavarta meg körülöttük a csendet. A fiú hallotta meg először, és fölkapta a fejét. Karcsú fehér csónak kínlódott a part mentén fölfelé. Egy fiatalember és egy leány ült benne. A fiatalember kezében kissé idegenül mozogtak az evezők. Azonnal megismerte: Horst von Trudenu volt, a német, aki egy héttel azelőtt a ruhákat előkerítette. Ugyanaz a fehér nadrág volt rajta és rövid ujjú ing. Izomtalan fehér karjaira vörös foltokat égetett a nap. A leány a csónak végiben ült. Vékony csontú, hihetetlenül szőke leány volt, ugyancsak fehér ruhában. Semmitmondó, szeplős, sovány arc. Azonban az egész leány fölött egy szemtelenül kunkorodó pisze kis orr uralkodott, mely kötekedővé és vidámmá tette

az arcát. Ez az orr volt az, ami a fiú szemét megfogta. Tenyérbe szaladó – gondolta – iszonyúan tenyérbe szaladó!

A csónak nehezen küzdötte magát fölfelé a sziget partja mellett. Kissé oldalra is dőlt. Olyan volt, mint egy beteg hal, amelyik följött a víz színére megdögleni. A fiatalember aggódalmas arccal nézte a partot, majd hirtelen fordított egyet a csónakon és ráfuttatta hegyes orrát a fövényre. Behúzta az evezőket és fölállt. A csónak azonban billegni kezdett úgy, hogy sietve leült megint.

– Halló – kiáltotta oda a füben heverőkre –, lennének szívesek segíteni?!

A fiú nyomban felugrott. A csónakhoz szaladt, és megfogta az orrát.

– Talán föl tudná húzni egy kissé a partra, hogy ne billegjen – kérte a német.

Nagy lendülettel rántotta a partra a csónakot úgy, hogy a piszeorrú leány hátul ijedten elsikkantotta magát. Most már megértette, hogy miért mozgott olyan döglőtthal-szerűen az egyébként jó formájú alkotmány: tele volt vízzel. Trudenau bokán felül állt benne, s a leánynak még a szoknyája is belelógott. A szeplős fiatalember kimászott a vízből és rövidlátóan pislogott Lacira:

– Köszönöm a segítséget... Á, mintha mi már ismernők egymást, nem? Maga az a... úgy emlékszem román, ugye?

– Magyar.

– Persze, persze. Ez itt a húgom... és a fehérruhás leányra mutatott, aki kezében hozva harisnyáját és cipőjét, fűgén és ügyesen ugrott ki a partra.

– Engedd meg, Herta, hogy bemutassam... Herr...

– Tompa – morogta a fiú, és megfogta a feléje nyújtott keskeny fehér kezét. A hihetetlenül pisze orrocaska kötekedőleg emelkedett a magosba, és a világoskék szemek gunyoros csillogással néztek reá.

– Ah, hát maga az...? – csiripelte egy cérnahangocska. – Akkor én már félig ismerem is magát! Már amennyire egy gazdátlanul heverő ruháról meg lehet ismerni valakit...

A fiú elvörösödve fordult a csónak felé, és nézegetni kezdte.

– Kérem, mutasson be a hölgynek – szólalt meg Trudenau.

Csak most vette észre, hogy az ukrán leány ott állt mellettük.

– Herr Trudenau...

A német összecsapta víztől nedves vászoncipőit és szögletesen meghajolt.

– Alja... – mondta halkán és dallamosan a leány.

– Szintén... a nővére?

– Nem – felelte gyorsan a fiú –, a ... barátnőm...

– Ugyancsak magyar?

Alja felelt:

– Nem. Ukrán.

Trudenau kissé merevebb lett.

– Úgy!

Laci a csónakot nézte.

– Korhadta a közepső fenékdeszka. Az ereszti a vizet.
 – Tudom. De azt gondoltam, ha vastagon bekátrányozom, elég lesz...
 – Nem elég. A víz nyomása nagy, különösen, ha terhelés van. Új deszka kell ide. A német legyintett:

– A mai körülmények között? Csak vajért kap deszkát, vagy tojásért. Mi is menekültek vagyunk. Elkínlódunk vele, ahogy lehet. Lapátolni kell belőle folyton a vizet, akkor nincs baj. Csak Herta lusta...

A fehér ruhás pisze leány élesen fölnevetett, és kavicsokat hajigált a vízbe:

– Csak a buta ember dolgozik, ha nem muszáj...!

– Látod, hogy muszáj! – szólt rá ingerülten a bátyja –, különben elsüllyedünk.

A lány újra nevetett, és fiúsan szöktette a lapos kavicsokat a folyó hátán.

– Látod, hogy nem süllyedtünk el mégsem!

Trudenau bosszúsán legyintett, és lapátolni kezdte a csónakból a vizet.

– Egyszerűbb, ha kihúzzuk és fölborítjuk – javasolta Laci.

– Nehéz.

– Négyen csak elbírjuk.

A hosszú fehér csónak csakhamar ott nyúlt el fölborítva a pázsiton. Laci szakértelemmel vizsgálta meg a hibás részt.

– Talán egyelőre nem is kellene kicserélni a deszkát – mondta –, elég lenne a peremeket elszigetelni és lepléhezni.

Trudenau vállat vont:

– Én sajnos nem értek hozzá, és a mesteremberek csak vajért, vagy ruháért dolgoznak.

– Ha elhozná egy este a kikötőbe, én munkaidő után szívesen megcsinálnám.

A német zavart pislogással nézett rá:

– Köszönöm, de... nem akarok alkalmatlanságot okozni...

– A kikötőben lakik? – kérdezte hirtelen a piszeorrú leány.

– Nem. Csak ott dolgozom a hajóácsnál, mint inas – tette hozzá majdnem dacosan.

– Az apja talán ács...?

– Nem, osztályvezető volt a Külügyminisztériumban.

A két Trudenau megdöbbenve kapta föl a fejét:

– Ő is... ott dolgozik?

– Nem. Őt kivégezték a kommunisták.

Néhány pillanatra csönd volt, aztán Horst von Trudenau keskeny ajkai megmerevedtek és keményen, szinte katonásan mondta:

– Néhány év múlva szobrot emelnek neki Budapesten. Mint mindenkinek, aki mártírhalált halt a hazájáért.

– Nincsen annyi márvány a földön – jegyezte meg halkán az ukrán lány, és lány szlávos kiejtése még jobban kiemelte az előbbi mondat poroszos keménységét –, és nincsen annyi szobrász, hogy győznék...

Trudenau szája széle megrándult, de nem felelt. A pisze leány Aljához fordult:

– Maga azok közül való...? Ott túl? – és az ukrán tábor felé mutatott.

– Igen.

– Úgy... mondta a leány, s volt ebben a szócskában valami kimért, hideg és ellenséges. Laci elfordult, a csónakhoz lépett és megemelte.

– Vissza kell csúsztatni a vízbe, mielőtt kiszáradnak a repedések...

Mikor a csónak újra a vízen volt, Trudenau odalépett Lacihoz és kezét nyújtotta:

– Örvendek, hogy megismertem... és köszönöm a segítségét.

– Mondom, ha egy este elhozza a csónakot, szívesen megpléhezem. Anyag van elég. Ott dolgozunk a híd mögött...

– Köszönöm... és ha bármiben segítségére lehetek...

Alja felé csak meghajtotta magát. Nővére biccentett mindkettőjük felé, aztán beültek a csónakba és Laci lökött egyet rajtuk. Most már gyorsan siklottak tova, és csakhamar eltűntek a romhíd pillérei mögött.

Szótlanul ültek egymás mellett a parton, és hallgatták a hullámok halk locsogását.

– Miért mondtad azt, hogy a barátnőd vagyok? – kérdezte hirtelen a lány:

– Mit mondtam volna?

– Ó, nem azért... a barátság a legszebb szó, de még jóformán nem is ismerjük egymást.

A fiú hallgatott, és a fűszálakat tépdeste.

– Azt gondolom – folytatta lassan az ukrán lány –, ha egy fiú azt mondja egy leányról, hogy a barátnőm, akkor ez már valami többet is jelent.

– Haragszol, amiért azt mondtam? – kérdezte hirtelen a fiú, és fölkapta a fejét.

A leány hosszan nézett a szemébe, aztán lassan, lágyan mondta:

– Nem. De szeretném, ha igaz lenne... szeretném, ha többször találkoznánk – tette hozzá sietve –, az ember meg kell ismerje egymást.

– Csak munka után érek rá, este – felelte a fiú, és elfordította a fejét, mert érezte, hogy elvörösödik, és röstellte ezt a gyöngeséget.

– És vasárnap...

Valahol újra bűgött egy hajókürt. A folyó közepén egy motoros haladt pufogva, és éles fehér taraj képződött mögötte a víz hátán.

– Most hosszúak az esték – mondta halkan a leány, olyan halkan, hogy szinte suttogás volt már, aztán hozzátette kis idő múlva: –, és nagyon szépek...

Másnap délután, az ácsok már kezdték letenni a szerszámokat, amikor a leány megjelent fönt a hídon. Nekitámaszkodott a korlátnak és nézett lefele. A fiú meg sem ismerte. Láta, hogy ott áll valaki virágos nyári ruhában, de nem figyelt rá különösebben. Mikor aztán a legények mind elmentek, s a mesterek lezárták a szerszamos bódét, és Laci is megindult hazafele, fönt a mart tetején egyszerre szembetalálkozott a lánnyal. Ott állt és várt reá. Az olcsó kis színes nyári ruha

nagyobbá és felnöttebbé tette. Kezében kopott aktatáska volt. Rámosolygott a fiúra:

– Olyan szép idő van... gondoltam, elmehetnénk egyet sétálni!

Laci zavartan nézett végig kátrányfoltos munkaruháján, mire a lány vidáman felkacagott: – Ó, nem a városba gondoltam! Hanem föl az erdőbe! Úgy szeretem az erdőt! Ennivalót is hoztam – és ráütött a kopott irattáskára.

Egy városi toronyóra akkor ütötte el az ötöt. A nap még magasan járt. Éppen csak hogy nyúlni kezdett a fák árnyéka, mire az erdő szélére fölértek. A szélső fenyők alatt megállt a lány, és mélyen beszívta a langyos, gyanta illatú levegőt:

– Szép az erdő, ugye?

– Szép – bölintett rá a fiú –, csakhogy ez itt nem igazi erdő... az igazi erdő, az más...

– Tudom. Nálunk nagy erdők vannak. Sok nyírfával...

– Nálunk bükk és tölgy... Lassan mentek az erdőn fölfele. Legyek dongtak, nagy fejű piros gombák virítottak a moha közt, itt-ott érett már az áfonya kék bogyója. Lassan szótták a szót, s a szavak nyomán kinyíltak a rég lezárt emlékek rozsdás fiókjai, s ők turkáltak a drága lombban, mely egyszerre újra színes lett és élő. Képek jutottak eszükbe, amiket régen elfeledtek már: egy ház, valahol az erdőn, egy kutya, egy ló... apró történések, az otthoni számóca íze, egy színes pillangó, amit soha sem sikerült megfogni, s amilyen máshol nincsen, csak ott...

Tisztásra értek. Lehevertek a fűbe. A lány kicsomagolta az ennivalót: vajas kenyeret, konzervsajtot, egy üvegben kávé. Nagy, acélkék örvösgalambok búgtak fölöttük a fenyők koronáin, kurrogva kergetőztek vidám mókusok. A nap elbújt a fák mögé, harmatszag szitált az égből, s valahol messze harangoztak.

– Nézd... – suttogta hirtelen a lány, és keze megmarkolta a fiú kezét. A tisztás túlsó végiben egy őz állt, fölemelt fejjel, és nézett feléjük.

– Meglátott... – Az őz elugrott, de a két kéz ott maradt egymásba kapcsolódva.

Szürkület volt már, amikor visszatértek a hídhöz. A leány megállt:

– Jöjjenek el holnap megint?

– Gyere – mondta a fiú. Most elkísérlek a táborig. Mikor a tábor lámpái feltűntek, a leány megállt.

– Nálunk meg szokták csókolni egymást azok, akik búcsúznak. Odahajolt a fiúhoz. Ajkai éppen hogy megérintették az arcát. A fiú nem mozdult.

– Te még nem csókolnál leányt?

– Nem – válaszolta Laci, tompán nyögte ki a szót.

– Ó, velem egyéb is történt már. A német katonáknál. Pedig csak tizenhárom éves voltam. Óh, az emberek rondák...

– Visszontlátásra holnap – mondta a fiú rekedten és megfordult.

A leány ott állt még és utána nézett, míg el nem tűnt a fűzek között.

Majdnem éjfél volt, mire Laci hazaérkezett. Ilonka még nem volt otthon, az anyja álmatlanul feküdt a szűk vaságyon, és izgalom reszketett a hangjában, amikor megkérdezte:

- Hol voltál ilyen sokáig, Lacikám, az Istenért...? Különmunkára vittek talán?
- Dehogy. Csak sétálni voltam az erdőn...

Az anya sóhajtott, s a fiú nem mondott többet. Az emberistálló fölledt levegője s a rekeszek ismert apró zajai ránehezdedtek a lelkére, mely még tele volt az erdő illatával s az estevel. Önkéntelenül megérintette az arcát, mintha valaminek a nyomát kereste volna rajta. Ott is volt a nyom. Érezte. Puha ajkak letörölhetetlen furcsa hűvösségét.

Horst von Trudenau néhány nap múlva valóban elhozta a csónakot. Laci engedélyt kért a mestertől, hogy munkaidő után meglelőzhesse, és Strömland készséggel átadta a szerszámait is a munkához. Sőt, amikor beszédbe elegyedett Trudenauval és megtudta, hogy az is menekült, kikeresett a raktárból egy megfelelő szál csónakdeszkát, s odavitte neki.

– Ebből megcsinálhatják. A „Laci” már tudja, hogy kell. Jól elszigetelni és lepléhezni azután, s esztendeig nincs gond vele. Addigra pedig már rég otthon vagyunk.

Később Alja is megérkezett. Leült egy deszkarakásra, és nézte a fiút, ahogy dolgozott. Trudenau előbb a deszka kicserélésénél segédkezett, de aztán, amikor a lepléhezésre került a sor, nem volt több tennivalója, és leült ő is a deszkára, a leány mellé. Szólt hozzá néhány hideg, udvarias szót, aztán hallgatott.

Egy idő múlva, mikor Laci a kopácsolástól nem hallhatta, Alja odafordult a némethez, a szemébe nézett, és halkán megkérdezte:

- Maga miért gyűlöl engem?

Trudenau úgy hőkölt hátra, mintha megütötte volna ez a váratlan kérdés, és szeplős arca fülíg elvörösödött.

- Tessék...? Hogy... hogy érti ezt?

– Valahányszor magukkal, németekkel összekerülök, az az érzésem van, hogy gyűlölnek engem – mondta a leány tárgyilagosan –, és ezt nem tudom megérteni. Még ha fordítva lenne. De mi nem gyűlöljük magukat... azért, amit velünk tetek...

Trudenau homlokán ráncba szökött a finom fehér bőr.

– Tudja – kezdte, és igyekezett megőrizni a tárgyilagosság hangját, azonban a szavai mögül továbbra is a kíméletlen hidegség áradt –, tudja, akik a hazájukat elvesztették, és annyi megaláztatáson mentek keresztül, mint mi, németek, azoknak joguk van ahhoz, hogy gyűlölhessenek. Egyetlen megmaradt joguk..., de... nem tudom miről gondolja, hogy én gyűlölöm magát... szó sincs róla...

– Mi talán nem vesztettük el a hazánkat, még inkább, mint maguk? – kérdezte a leány, mintha az utolsó szavakat nem is hallotta volna. – Mi talán nem mentünk át ugyanannyi megaláztatáson...? Még akkor, amikor maguk... uralkodtak?

– A dípíknak ma kiváltságos helyzetük van Németországban a németekkel szemben – felelte Trudenau hidegen –, ezért nem kell csodálkozniok, ha ezzel a kiváltságos helyzettel kihívják maguk ellen a németiség ellenszenvét.

A leány néhány pillanatig csodálkozva nézett rá.

– Mit gondol – kérdezte –, ha az amerikai katonaság nem vett volna védelmébe bennünket a maguk hatóságaival szemben, élne még egy is közülünk? Plombált vagonokban küldtek volna mindnyájunkat haza, a kommunisták kezébe. Pedig valamikor németbarátok voltunk – tette hozzá –, valamikor...

– Áh, ezek a mostani hatóságok nem számítanak – legyintett Trudenau türelmetlenül –, azonban a dípík is be kell lássák, hogy Németország mégis elsősorban a németeké...

– Ezt be is látjuk – bólintott a leány –, hiszen nekünk is az volt a jelszavunk valamikor, hogy Ukrajna az ukránoké. Csakhogy maguknak akkor is más volt a véleményük... felszabadítóként indultak hozzánk, és megszállóként érkeztek... úgy bántak velünk, mint a négerekkel..., s ma is úgy bánnak még...

– Belátom, hogy sok hiba történt – felelte Trudenau akadozva –, de az elmúlt. És most egymilliónyi idegen dípí él a nyakunkon. S nem az a fontos, hogy miért vannak itt, hanem hogy itt vannak...

– Csak engedjék őket elmenni, mert egy se marad itt, ne féljen. Jóllaktak már a németbarátsággal mind...

Trudenau gúnyosan elmosolyodott.

– Gyűlölnék bennünket, tudom. A németet mindig gyűlölte mindenki. Mert nem tudott versenyezni vele. Minél több ellenség, annál több becsület... Így mondják ezt nálunk.

A beszélgetés elakadt. Szótlanul ültek egymás mellett, csak Laci kopácsolása hallatszott.

– Lássa – szólalt meg Trudenau hirtelen –, mennyi nagy feltalálót, művészt, értékes szellemi embert adtunk mi németek a világnak, és mégis ellenségünk az egész világ.

– De nem a feltalálók és művészek miatt, hanem mert mérhetetlenül gőgösek, fölényesek és nagyképzűek. Mert senki sem ember maguknak, aki nem német. Mert a sovinizmusuk bosszantó és megalázó.

– Igazán ilyennek lát bennünket?

– Igen.

– Ez igazságtalanság. A német a legtoleránsabb nép. Hiszen éppen az a legnagyobb hibánk, hogy nincs nemzeti önértzetünk...

Laci végzett a munkával, és fölegyenesedett a csónak mellől.

– Így na. Vízre lehet ereszteni.

Csodálkozva nézett Trudenau izgalomtól dúlt arcára. Aztán a lányra. A német felkelt a deszkáról, és odalépett hozzá. Erőltetve kérdezte, nevetve:

– Mondja, maga, mint magyar, aki mellettünk harcolt a háborúban, magának is ilyen rossz véleménye van rólunk, németekről, mint a barátnőjének?

Laci vállat vont, és elkezdte összeszedni a szerte heverő szerszámokat.

– Tudja, én a politikához nem értek, így hát nem is szeretek beszélni róla. Azonban azt tudom, hogy odahaza nálunk mindig sok baj volt a németekkel.

Trudenau még jobban elvörösödött.

– Velünk? Hiszen tőlünk csak jót kaptak a magyarok: kultúrát, civilizációt, haladást... a mi telepeseink...

– Azt kívánták még néhány évvel ezelőtt, hogy Magyarországot kebelezzék be Németországba, mert ők ott élnek.

– Ez túlzás, kérem. Ha voltak is ilyen komolytalan kijelentések, azokat az elkeseredés sajtolta ki belőlük. Mert bizony a magyarországi németek sokat szenvedtek az erőszakos magyarosító kísérletektől. Hiába, a magyarok minden rokonszenveségük mellett is mindig a világ legsovinisztább népe voltak...

Laci helyrevitte a szerszámokat, a bódét lezárta, aztán megállt Trudenau előtt:

– Herr von Trudenau, kérdeznék magától valamit.

– Tessék.

– Ha mi valóban olyan soviniszták vagyunk, és olyan erőszakosan magyarosítók, akkor mivel tudja megmagyarázni azt, hogy a mi német telepeseink évszázadokon keresztül háborítatlanul megmaradtak németeknek? Hogy meg tudtak élni évszázadokon át köztünk úgy, hogy egy magyar szót meg nem tanultak? Mondja, Trudenau úr, ha mi magyarok, akik most itt vagyunk Németországban, letelepednének itt, és azt kérnénk a német államtól, hogy tartson fent a mi számunkra magyar nyelvű állami iskolákat, adjon nekünk magyar közigazgatási embereket, mit szólnának maguk hozzá?

– De kérem, ez egészen más...

– Mért más? A németek úgy jöttek hozzánk annak idején, mint bevándorló telepések. De mutasson nekem egyetlen országot ezen a földön, ahol a tolerancia odáig megy, hogy a bevándorló idegenek államot alkothatnak az államban?! Mit gondol Ön, ha néhány száz évvel ezelőtt francia telepések vándoroltak volna ide valahova a bajor hegyek közé, ma is franciák lehetnének még? S megtúrták volna-e Önök, hogy ezek a francia telepések letépjék a hivatalos épületekről a német állam zászlóját? Hogy fütyüljenek a német himnusz alatt? Hogy izgassanak Németország ellen, mint német állampolgárok? Mindenütt a földön agyonverték volna az ilyen telepéseket, és kihajtották volna őket az országból, higgye el nekem. Legfőképpen itt Németországban. Ilyesmi csak nálunk történhetett meg. Mert úgy van ez, higgye el nekem, hogy maguk németek az egész világot a sajátjuknak képzelik, és ahol egy német letelepedett, az már az egész környékét a saját színeire akarja átfesteni. S akik ebbe nem egyeznek bele, azok soviniszták. Mi magyarok azért vagyunk erőszakosak, mert erőszakoskodó németjeinknek nem engedték meg, hogy Németországot csináljanak Magyarországból. Na. Hát ez az én véleményem, látja.

S legjobb, ha nem beszélünk többet ezekről a dolgokról, mert úgysem tudjuk megérteni egymást.

Kipirosodott arccal, pattogva mondotta el mindezt, s Trudenau úgy állt előtte, mint akit bunkóval vertek fejbe. Alja a deszkákon ült még mindig és mosolygott.

– Úgy – mondotta Laci, és mély lélegzetet vett –, most pedig eresszük vízre a csónakot.

Megfogta az egyik végét, Trudenau a másik végéhez ment és fölemelte. Mikor a csónak már a vízen volt, zavartan lépett oda Lacihoz.

– Nagyon érdekes volt, amiket mondott. Egészen új álláspont az én számomra. Erre még nem is gondoltam. Szeretnék többet beszélni magával ezekről a dolgokról... meg kell tudjuk érteni egymást, nem...?

– Természetesen – motyogta Laci, és ő is zavarban volt egy kicsit.

– Most pedig engedje meg, hogy meghívjam magunkhoz vacsorára... persze csak olyan egyszerű menekült-vacsora lesz..., de ott szeretném még külön megköszönni a szíveségét...

Laci zavartan nézett végig a munkaruháján.

– Köszönöm a meghívást, de... nem is úgy vagyok öltözve...

– Ó, az nem számít semmit... a munkaruha ma olyan, mint az egyenruha.

Viselése dicsőség... mi is dolgozunk, ne higgye...

Majd észrevéve Laci pillantását, sietve hozzátette:

– Természetesen a hölgy számára is szól a meghívás...

És szertartásosan meghajolt Alja felé. A leány elnevette magát és felugrott a deszkarakásról.

– Vigyázzon, mert komolyan veszem! És akkor Wotan fennkölt unokái kénytelenek lesznek asztalukhoz ültetni egy ilyen alacsonyabb rendű embert, amilyen egy ukrán dipí...

Trudenau kihúzta magát erre, mintha nyársat nyelt volna.

– Most már követelem, családom és népem nevében – mondotta sértődötten és parancsolóan –, hogy elfogadja a meghívásomat! Be kell bizonyítsam magának, hogy mi nem teszünk különbséget ember és ember között!

Alja szinte ijedten nézett rá, aztán elkezdett nevetni.

– Jó, na! Maga lássa, hogy mit szedett magára!

Azzal elsőnek ugrott be a csónakba.

A villa, amely ott állt a csónakház mögötti öreg kertben, kissé kopott volt már és elhanyagolt. Trudenau-nak egy öreg nagynénjéé volt, aki mint olyan „szegény rokon” valamikor a gazdag poroszországi földbirtokos család segélyéből élt magányosan ebben a házban. A változott körülmények folytán aztán a szegény rokonból lett a „gazdag rokon”, s amikor Herbert von Trudenauné, a páncélos ezredes özvegye, két gyermekével menekülni kényszerült a lengyel területre jutott birtokról, egyetlen menedéke a deggendorfi öreg nagynéni maradt, aki be is fogadta az elszegényedett rokont, és átengedett nekik két szobát a házából.

Természetesen nem vendéglátásról volt szó. A két szobáért rendesen meg kellett fizetni a négyzetméterekért kijáró hivatalos bért. Az egyik szobába főzőkályha került, és Trudenauné ott kínlódott külön a maga kis háztartásának gondjaival. Ezen nem is ütközött meg senki, hiszen mindez egészen természetes volt. Senki sem kívánhatta a gyermektelen öregasszonytól, hogy menekült rokonait ingyen tartsa el.

A villa öreg parkja mellett egy jókora darab veteményeskert is húzódott. Ennek a veteményeskertnek a felét Trudenauné vette át bérbe, négyzetméterét egy márkába számítva, ami már bizonyos fokig „fekete” ár volt, azonban senki sem kívánhatta a villa tulajdonosnőjétől, hogy mindent hivatalos áron adjon a menekültjeinek. Hiszen mások még nagyobb árakat fizettek volna.

Trudenauné ebből a veteményesből virágoskertet csinált, s a virágjait Herta vitte be a városi virágüzletekbe. Ebből a pénzből tartották fent magukat. Na meg aztán ott voltak még az ékszerek, de ezeket tőkének tekintették, s csak akkor nyúltak hozzá, ha valami komoly befektetésről volt szó.

Mikor Horst a vendégeivel a házhoz érkezett, Trudenauné éppen a virágágyásait gyomlálta. Kíváncsian egyenesedett föl, és mosolyogva bólintott a bemutatkozásokra.

– Nagyon örvendek, hogy fiam barátait megismerhetem – mondotta majdnem szertartásosan –, vezesd be a vendégeket, Horst, én csak befejezem még ezt az ágyást, aztán megyek. Herta is itt lesz nemsokára.

– Szívesen segítenék – ajánlkozott Alja –, olyan régen nem dolgoztam kertben...

– Nem illik, hogy a vendéget megdolgoztassa az ember – ellenkezett az asszony –, maguk különben is a beszédjük után ítélve külföldiek. Mit gondolnak majd rólunk, németekről!

– Azt, hogy nem tekintenek bennünket négernek, hanem befogadnak maguk közé – felelte a leány.

Trudenauné meglepetten kapta föl a fejét, és szótlán megütközéssel csodálkozott reá. Horst elnevette magát.

– Engedd, hogy segítsen, mama, mert különben még a gyomlálásból is politikai kérdést csinál.

Így aztán ott maradtak, s az ágyás percek alatt elkészült. Közben Herta is hazaérkezett a kézi szekérral, amivel a virágokat hordta volt ki. Bementek a házba. Amikor a villa homlokzata előtt elhaladtak, egy ősz hajú hölgyet láttak a teraszon ülni, aki figyelmesen nézte őket.

– A néni... – suttogetta oda Herta Lacinak, és elhúzta a száját. Laci meghajolt az idős hölgy felé, de az nem viszonzta a köszöntését.

A vacsora egyszerű főzelékből állott, de meisseni porcelánnal terítették meg hozzá a kis kerek asztalt, és súlyos ezüst evőeszközöket tettek a terítékek mellé.

– Csak szegényesen, mint a menekültek – mondta Trudenauné, amikor asztalhoz ültek, és szinte gögösen egyenesítette ki a derekát hozzá, mint aki az „egyáltal étellel” is hazájának sorsát hordozza a vállán.

Vacsora után a fiatalok kiültek a fák alá egy fehérre festett kerti padra. Trudenauné bent maradt mosogatni. Barnulni kezdett az este, s a fák alatt homály volt már. Járt a szűnyog, csapkodni kellett a lábakat. Vontatottan haladt a beszélgetés. A kertről, a virágokról, az árakról. Egyszerre csak azt mondta Alja:

– Szép lehet virágot árulni...

Egészen ártatlan kis megjegyzés volt, olyan, mint egy sóhajtás. Herta ingerülten dobta oda a szót:

– Ismerjük ezt a romantikus áradozást. Olyan ez, mint mikor a városi ember felsóhajt a kényelmes karosszékben: ah, nincs szebb a paraszti életnél...! De eszébe sincs, hogy fölkeljen a karosszékből, kimenjen a paraszthoz a mezőre, és kivegye a kezéből a kapát...! Ha olyan szép dolog virágot árulni, tessék, próbálja meg!

– Nagyon szívesen – felelte Alja szelíden –, ha megbíznának velem, örömmel elvállalnám.

Herta hallgatott, de Horst odafordult a leányhoz, és komolyan kérdezte:

– Igazán megtenné?

– Természetesen.

– Az bizony jó lenne nekünk is, mert látja, hiába panaszkodik ma mindenki, hogy ilyen nehéz, olyan nehéz: dolgozni senki sem akar. Azt mondják, hogy pénzért nem érdemes.

– Magáért a pénzért talán nem is – felelte Alja halkán –, hanem magáért a munkáért...

Laci egy idő múlva felállt.

– Késő van.

Horst felugrott.

– Egy pillanat – mondta és beszaladt a házba. Mikor visszatért, egy kis csomag volt nála.

– Fogadja el tőlem köszönetül... a csónakért...

Egy ing volt.

– Remélem, jó lesz. Nekem rövid az ujjja. És szűk.

– Nagyon köszönöm – mondta Laci –, de igazán nem fogadhatom el. Szívességből tettem.

– Akkor fogadja el, mint bajtárs a bajtárstól. Ajándékba. Ezt nem utasíthatja vissza.

– Köszönöm...

A csónakházig együtt mentek.

– Átviszem – fordult Horst Alja felé.

A leány egy pillanatig tanácstalanul állt, Lacira nézett, de az elfordította a fejét. Aztán bólintott.

– Köszönöm... nem kell annyit gyalogolnom legalább.

Laci még ott volt, amíg elindultak. Egy pillanatig még utána nézett a csónaknak, mely könnyedén hasított bele a fekete vízbe, aztán gyorsan megfordult. A német leány ott állt mögötte, egészen közel. Fehér arca világított a sötétben.

– Elszöktették a barátnőjét!

Hangja éles volt, gúnycos, bántó. A fiú meghajolt.

– Jó éjszakát.

– Menjek magával sétálni...? Helyettesnek?

Fojtott nevetés lapult a szavak mögött.

– Köszönöm. Hazamegyek.

Meghajolt még egyszer s ment. A leány ott maradt a csónakháznál. Már a fáknál volt, amikor meghallotta a nevetését. Egy szót kiáltott utána:

– Kár...!

Egy szempillantásig azon volt, hogy visszafordul és megpofozza azt a szemtelen piszeorrú leányt. Vagy belöki a vízbe... De aztán meggyorsította a lépteit, és hamarosan kint volt az úton. Még egy pillantást vetett a folyóra, de a csónak nem látszott sehol.

Ezen az éjszakán történt először, hogy Ilonka nem jött haza. Hajnalra sem. Anna hiába szaladgálta össze ijedtében a tábort, senki sem tudott róla semmit. Jocó hadnagy a vállát vonogatta. Néhányan összenéztek, de azok is hallgattak.

Délután jött csak meg. Vidáman, kifestve, kis napernyőjét játékosan lóbálva kezében szikrázott be a terembe.

– Ilonkám, az Istenért, hol voltál? – esett neki Anna. A rekeszekben hirtelen kíváncsi csend támadt. És ebben a csendben szinte kihívóan csendült meg a leány hangja.

– Hajókiránduláson, anyu! Pompás volt! Egész éjszaka táncoltunk a fedélzeten, lampionok alatt!

– De Ilonkám...

Nem hagyta szóhoz jutni. Úgy hadarta, lázas újságolással.

– Idefigyelj, anyu! Állást szereztem! Mindkettőnknek! Már holnap elköltözhetünk ebből a nyomorúságból!

– Állást...?

– Egy amerikai villába! Csupa kedves tisztak laknak ott együtt! Te főzöl, én takarítok! Kapunk két szobát, bebútorozva, s minden nehéz munkát férficseléd végez...

Egy légy zümmögve ütődött valamelyik ablaknak. Olyan csend volt, hogy hallani lehetett, amint vergődve lecsúszott az üvegen.

– Százötven márkát kapunk fejenként és teljes ellátást, anyu! Amerikai ellátást! És szép villában lakunk és...! Ó, hát nem is örülsz?

– Ilonkám, hát értsd meg – nyögte Anna –, értsd meg, hogy ez..., hogy ezt...

– Mit értsek meg? Ja, úgy... – a szép magas leány fölvetette a fejét, és gúnyosan, kurtán felkacagott –, hát ide figyelj, anyu! Én fütüülök erre az egész begyöpösödött morálra. Mit ér nekem a morál? Nekem elég volt ebből a tömegéletből, a borsólevelesekből, a közösségi munkából, ebből a piszokból és rondaságból, ebből a vacak rókalyukból itt! Én élni akarok! Érted, anyu? Vagy jössz velem, vagy megyek egyedül..., de nekem ebből itt elég volt, ezt meg kell értsed...!

Anna leült az ágy szélére, és maga elé nézett. Aztán lassan peregni kezdtek a könnyei végig az arcán, le a padlóra.

Csend volt a teremben. Valahol sóhajtott valaki. És Anna ült az ócska vaságyon, lehajtott fejjel, és sírt hangtalanul, fáradtan, öregesen.

– Ugyan, anyu... ne légy olyan... értsd meg...

– A kis dög – súgta valahol a rekeszek mögött egy keserű női hang –, hogy az ilyeneknek milyen szerencsájuk van mindig...!

Néhány nap múlva Ilonka s az anyja kiköltöztek a táborból. Laci egyedül maradt a rekeszben. Meg kellett ígérje az anyjának, hogy legalább minden harmadik napon fölkeresi őt a villában.

– Csak délelőtt lehet – figyelmeztette Ilonka –, délután rendesen otthon vannak a tiszték, s akkor civil nem léphet be a házba, csak aki ott dolgozik.

A harmadik napon Laci valóban fölkereste őket. Reggel, munkaidő előtt. A villa kertjében egy mord idősebb ember nyeste a gyepet.

– Hé! Mit akar itt?! – förmedt rá barátságtalanul.

– Anyámat keresem.

Az ember végignézett rajta, aztán a háta mögé bökött.

– Kerüljön a hátsó ajtóhoz. De ne csöngessen, csak kopogjon. Az urak még nem keltek föl.

Kopognia se kellett, mert a konyhaablak nyitva volt, s Anna ott dolgozott már a gázkályhánál. Elpirult, amikor meglátta a fiút. Az ablakhoz sietett.

– Várj, beengedlek – súgta.

Valami furcsa zavart érzett Laci az anyján. Mintha szégyenkezne valamiért. Mintha örvendene jöttének és nem is. A konyha melletti folyosóról két ajtó nyílt. Az egyiket benyitott.

– Ez a szobám.

Tisztán, barátságosan berendezett kis szoba volt.

– És Ilona?

Anna elfordult, és keresgélni kezdett a szekrényben.

– Várj – mondta –, itt eltettem számodra valamit...

A szomszéd szobából férfiköhögés hallatszott. Anna egy barna papírba göngyölt csomagot vett elő a szekrényből.

– Nesze, Lacikám. Egy kis vaj, néhány húskonzerv, s két pár zokni...

A tulsó szobában valaki álmos hangon angolul beszélt.

– Gyere – mondta Anna idegesen –, menjünk át a konyhába. Dolgom van ott.

Éppen a folyosón voltak, amikor a másik szoba ajtaja kinyílt. Egy borzas, barna képű fiatal férfi lépett ki, pizsamában.

– Good morning, Mrs. Tompané.

Anna bólintott és benyitott a konyhába. Laci szótlánul ment mögötte. A pizsamás férfi eltűnt a folyosó végiben.

– Készíték neked rántottát – mondta Anna, és a hangja reszketett a visszafojtott sírástól –, szalonát is sütök rá...

– Ne fáradj, anyus, már megreggeliztem.

– Egy kis rántotta mindig elcsúszik – mondta Anna, és rámosolygott a fiára. De a mosoly erőltetett volt. Milyen sápadt szegény – gondolta a fiú –, és milyen karikásak a szemei. Biztosan sokat dolgozik.

Már az asztalnál ült, és a rántottát ette, amikor megnyílt az ajtó. Ilonka lépett be vadonatúj rózsaszínű selyem pongyolában, lábán kis piros papuccsal. Egy pillanatra mintha megdöbrent volna, de aztán szinte erőltetett komolysággal üdvözölte az öccsét:

– Á, Laci! Szervusz. Legjobbkor jössz! Van egy kis whiskymaradék nálam, azt mindjárt meg is ihatod!

Két üveggel a kezében tért vissza.

– Itt egy üveg pezsgő is – mondta sietve –, ezt is elviheted. Csak tedd el jól, hogy ne lássák...

A maradék whiskyt egy pohárba töltötte és odatette a fiú elé.

– Köszönöm – mondta az –, nem szeretem az effélét.

– Ne hülyéskedj, te majom! Finom!

Laci letette a kést és a villát, és felállt az asztal mellől.

– Tied a másik szoba, anyué mellett?

A kérdés mintha megdermesztette volna a konyha levegőjét. Anna keze megállt a levegőben. Úgy állt ott a gázkályha mellett, mozdulatlanul, mint valaki, aki tudja, hogy bekövetkezett az, amitől félt. Ilonka egy pillanatra rábámult az öccsére, aztán szinte támadólag rázta meg a sörényét, s a hangja éles volt:

– Igen. Miért?

– Csak tudni akartam – felelte Laci nyugodtan, és helyére tette a széket, amelyikről felállt. Aztán az anyjához fordult.

– Köszönöm, anyus, a reggelit. És köszönöm, amit adott. És ha látni akar majd, tudja, hogy hol dolgozom. Kezit csókolom, anyus.

– Laci...!

Olyan volt ez a szó, mint egy sikoltás. Aztán Anna ráborult a fia vállára, görcsösen belekapaszkodott, és fölcuklott belőle a zokogás. Ilonka egy pillanatra fölemelt fejjel nézte őket, aztán haragosan megfordult, kiment, és becsapta maga után az ajtót.

Sokáig álltak úgy, összeölelkezve, szó nélkül, a konyha közepén. Aztán a fiú halkán megszólalt.

– Mennem kell, anyus... még elkésem...

Anna elengedte a fia vállait, és lépett egyet hátra. Zavart mosollyal simította hátra a homlokába hullott hajtincseket. A szeme könnyes volt és szomorú, megvert.

– Isten veled, Lacikám... majd néha felkereslek... amíg ... amíg újra összekerülhetünk..., de... én nem hagyhatom itt egyedül... ezt a ... szegényt...

Elfordult és törülgetni kezdte újra a szemét. Laci odalépett az anyjához és megcsókolta. Aztán hóna alá vette a barna papírba göngyölt csomagot, és lassan, szinte lábujjhegyen kiment a konyhából.

Néhány nap múlva, egy délután, megjelent Anna a híd mellett, ahol a hajóácsok dolgoztak. Egy csomag volt nála. Néhány szót váltott a fiával, egy keveset állt még ott, és nézte a munkát, aztán elment. A következő héten újra jött. Mindég csak néhány percre, mert több idő nem jutott. Néhány futó szó, néhány szomorú pillantás és egy csomag. Ennyi volt az egész.

VI. Fejezet

Amióta Aljából virágosleány lett, Karlis Murdyk sokat volt egyedül. Majdnem egész nap egyedül volt, mert a leány délelőtt a barakkszobát tette rendbe, azután megfőzte az ebédet – náluk nem volt közös konyha, mint a magyaroknál, hanem hetenkint osztották ki a élelmiszereket –, s mire ezzel elkészült, már dél is volt, mivel azáltal, hogy mindig csak éjfél után került haza, későbbben is kelt föl, mint régen. Ebéd után meg éppen hogy elmosta az edényt, s már szaladt is: a Trudenu-fíú ott várta csolnakkal a parton. Így aztán Murdyk tanár délutánoként egyedül járogatott a füzes szélén, vagy üldögélt valahol a parton, és hallgatta a folyót s távolból az embereket. Hiányzott neki ilyenkor a leány, hiányzott a türelmes, álmodozó hallgatása. Nem volt kinek elmondja mindazt, ami az eszébe jutott, s amit el kellett volna mondani ahhoz, hogy nyugodni lehessen tőle. Így aztán meggyültek benne a gondolatok, vackot kotortak maguknak, s újabb gondolatokat fiadtak. Amikor már nagyon megtelt velük ott a Duna-parton, akkor visszament a táborba, fölkereste valamelyik barátját, Mestiticet, az újságíró, vagy Saprovt, a rádióst, és elkezdte kiönteni nekik a meggyülemlett gondolatokat, amíg azok meg nem unták, és rá nem szóltak: „Ugyan, Karlis, igyál egyet ebből a tökpálinkából, s hagyd Európát másoknak, mert nekünk elég volt belőle! Mit nekünk Európa, csak bajt kaptunk tőle. Maholnap átjutunk Amerikába, s szabad emberek leszünk, mint más!”

Mert Karlis Murdyk gondolatai örökké csak Európa körül forogtak. E nyomorúságos kis félsziget körül, mely tulajdonképpen nem is ismerte el őt soha egyenrangú fiának, s melyet mégis oly hihetetlen szenvedéllyel imádott a maga romlottságával, reménytelenségével és bűneivel együtt, ahogy csak egy szegény,

ezer megaláztatást átszenvedett középiskolai tanár imádkozhatja azt a kultúrát, melynek zászlóhordozójává valamikor elszegődött. Minden gondolata Európa volt, a kétezer éves kultúra, melynek örökösei, az idegen nyelveket beszélő testvérek néhány évtized óta a neandervölgyi ősember dühével és vakságával marcangolják egymást, és nem veszik észre, hogy saját húsukat tépik. Melyek ahelyett, hogy a közös örökség áhítatával testvérekhez méltóan vinnék tovább az emberiség szellemi fáklyáját, veszett farkasokként marcangolnak szét mindent, ami múlt, ami hagyomány, ami közös. Mélyen elkésérítette a gyűlölet, mely, mint egy rákos daganat egyre hatalmasabbá duzzadni látszott a népek lelkében. Sírni szeretett volna, amikor mellette elhaladó bajor parasztok dörmögéséből kivette a neki járó „verfluchte Ausländer”-t, vagy amikor a barakktábor valamelyik elkéseredett lakója a „hitvány németeket” szidta. Szeretett volna ilyenkor odaszaladni hozzájuk, és megértetni velük, hogy Európa egyetlen ország és egyetlen nép, mely kétezer év alatt legalább annyira összekeveredett, mint akár az Egyesült Államok népe az utolsó kétszáz esztendő alatt, akár a Szovjetunió népe az utolsó harminc esztendő alatt, és csak véletlen helyi adottság, hogy az egyik németül beszél, a másik ukránul, a harmadik franciául, magyarul, vagy csehül. Hogy mindez fikció csak, tévedés; a nyelvek csupán tájszólásai egyazon kultúrát hordozó népnek, mely halálra ítélve morzsolódik a két győztes malomkö: Amerika és Ázsia között. S hogy itt Európáról van szó, Európáról!

De egyszer sem ment oda, hogy megmondja ezt a gyűlölködőknek. Ehhez már túlságosan Karlis Murdyk volt, az ezerszer megalázott és kisemmizett kis középiskolai tanár, aki egész életén át egyéb se volt, mint tehetetlen labdája a gyűlöletnek, mely ide-oda rugdosta őt is, mint annyi millió más.

Néha elpanaszolta a lányának ebéd közben ezeket a gondolatokat. Vagy délelőtt, az ágya szélén ülve, míg Alja a kis vaskályha körül tett-vett.

– Ti fiatalok – mondotta ilyenkor –, ti fiatalok kellene összefogjatok és véget vessetek ennek az örülségnek! A ti jövődötökről, a ti életetekről van szó! Ti vagytok Európa örökösei! Ti már annyi gyűlöletet tapasztaltatok a saját bőrötökön, ti már láttátok, hogy hova vezet ez az oktalanság, nektek tudnotok kell, hogy ha ez így megy tovább, úgy a végső összeomlás kell következzen, s az európai kultúra helyén csak romok és temetetlen hullák maradnak! Nektek kellene összefogni, különböző nemzetek fiataljainak, tisztázni végre a kérdéseket, a vitás szavak jelentőségét, eltakarítani az útból a féligazságokat! Össze kellene hozni egy csoportot, mely az ellentétek keresése helyett végre már kihámozza a jelszavak halmaza alól a közös alapokat: a közös kultúrát, a közös érdeket, a közös célokat, az igazi Európa alapjait!

Ilyeneket mondott Karlis Murdyk ott a kis barakkszobában, az ágyon ülve, vagy a gyalulatlan deszkapadon, míg kifulladt belőle a szó, nagyot sóhajtott és elhallgatott. Közben Alja végezte a maga munkáját, és nem szólt egyetlen szót

sem, soha. Ezekhez a kérdésekhez soha nem szólt hozzá. Megértette? Nem értette meg? Ez volt Karlis Murdyk egyik legnyugtalanítóbb problémája.

Egy éjszaka aztán – majdnem éjfél felé, mert Alja az amerikai tisztek mulatóhelyein késő éjjelig árulta Trudenauné virágait, ott kapott legtöbbet értük –, egy ilyen késő éjszaka Alja odault az apja ágyára, aki éppen fölébredt a motozásra, és azt mondta:

– Sikerült összehoznom egy csoportot, Apus, amilyent mindég kívántál. Két fiatal magyar, három fiatal német és én. Minden vasárnap délután összejövünk a szigeten, és ott beszélgetünk azokról a dolgokról, amiket mondtál. De Te is el kell gyere, s megmondd, hogy miről is beszéljünk.

Murdyk tanár álmosan pislogott a lányára.

– Mit mondasz? Hatan? Ez nagyon kevés.

– Mindent kicsiben kell elkezdni – felelte Alja tárgyilagosan –, különben nagy lehet a ráfizetés.

Azzal ásított és vetkőzni kezdett.

Így indult el a dolog.

Azon az első vasárnapon, ott a szigeten az európai népek érdekközösségéről beszélt Murdyk tanár. Úgy helyezte oda az európai népeket, mint egy nagy családot, melynek minden tagja más-más foglalkozást űz, s így külön-külön egyik se tudna megélni az őserdőben, viszont együttesen tökéletes települést alkothatnak, a legfejlődésképesebb pionírtelepet, melyben még a legkisebb pásztorgyerekek is nélkülözhetetlen szerepe van.

A hat fiatal elhevert a fűben, és figyelmesen hallgatta a német nyelven tartott előadást. Fürdőtrikóban voltak. A három német szorosan együtt: Horst van Trudenaun, a húga és egy Karl Hubeisen nevű bajor barátjuk, akit Alja ott ismert meg Trudenaunéknál, s akinek apja malomtulajdonos volt. Odébb a két magyar: Laci és barátja, a kis tömzsi Baróti Döme, aki egy géplakatosműhelyben inaskodott. Alja valamivel távolabb, a bokrok árnyékában ült, és innen figyelte, nem annyira az apját, mint inkább a többiek arcát, akiknek vonásaiból a gondolatokat igyekezett kiolvasni.

Tompá Laci két izmos barna karját összekulcsolta a térde fölött, és ráncolt homlokával szűrte át magán a szavakat. Látszott rajta, hogy rendezi és osztályozza őket magában. A tömzsi, húsos Baróti Döme szája megnyílt egy kicsit, mintha ezzel is segíteni akart volna a fülének, hogy egyetlen szót se szalasszon el. A Trudenaun-lány piros fürdőruhájában hasmánt hevert, és szórakozottan tépdeste a fűszálakat. Szeplős fehér bőre szinte szemérmetlen volt. Néha kalimpált a lábával, és szeme sarkából mindég valamelyik fiút leste. Bátyja mereven ült, kissé feltartott fejjel, szinte katonásan, mintha egy idegen iskolában lenne, ahol arról van szó, hogy becsületet kell szerezni a német névnek. A kövér, laza húsú és tejfehér bőrű Karl Hubeisen ide-oda mozgolódott, néha helyeslőleg bólintott, néha fölényesen

fölhúzta a szemöldökét, amitől az egész fejbőre megmozdult, és rövid, sörtére nyírt hajával egy csodálkozó sündisznóhoz hasonlított.

Körülbelül egy óra hosszat beszélt Karlis Murdyk. Akkor megtörülte a homlokát foltozott zsebkendőjével, és azt mondta:

– Most pedig, tessék hozzászólni!

Körülhordozta a tekintetét, de mindenki hallgatott. Ki a földet nézte, ki őt, de hallgattak valamennyien.

– Kérem... egészen bátran és őszintén!

Ekkor megszólalt Tompa Laci:

– Nagyon érdekes volt, amiket a tanár úr mondott, azonban vagy nem gondoltak még erre azok, akik a népeket irányítják, vagy gondoltak, csak nem csinálják, és akkor gazemberek.

Egyszerűen, minden izgalom nélkül ejtette ki a szavakat. Murdyk tanár újra megtörülte a homlokát. Herta a könyökére emelkedett, áthajolt a bátyjához és sügött valamit a fülébe.

– Ezek, kérem nagyon erős szavak – kezdte Murdyk tanár, de ebben a pillanatban megszólalt élesen, támadóan Karl Hubeisen, a bajor malmos fia:

– Szabad nekem is szólanom?

– Hogyne! Természetesen! Sőt, kérem rá!

– Azt hittem, hogy itt csak az idegeneknek szabad beszélni, mint ma mindenütt Németországban – kezdte Hubeisen élesen és kötekedően, és szeplős arca kipirult a szereptől, melyet magára vállalt. Azonban arra szeretném a jelenlévők figyelmét felhívni, hogy az egyenlőség, testvériség és demokrácia nagyon szép szavak mindaddig, amíg a győztes nagyhatalmak fegyverei állanak mögöttük. De mihelyt önkéntes társulásra kerül sor Európa népei között, akkor mégis figyelembe kell venni majd újra a természetes sorrendet. Egy bosnyák kecskepásztor például soha nem lesz egyenlő értékű egy német iparossal. A német ipar és a német szellem első helyen áll a világon, és ennek figyelembevétele nélkül nem lehet komolyan Európáról beszélni. Már pedig a német nemzet csak abban az esetben vehet részt bármilyen nemzetközi akcióban, ha helyzetének és szellemi fokának megfelelően juttatják vezető szerephez!

Herta tapsolt, Trudenau komolyan bölintott. Hubeisen meg sötétvörösre gyúlva a jól végzett nemzeti munkától, izgatottan mozgatta sörtés fejbőrét ide-oda. Murdyk tanár szelíden mosolygott.

– Kedves fiatal barátom, a német szellem értékeit senki sem vonja kétségbe, aki valamelyes műveltséggel rendelkezik. Azonban élő vagy halott német tudósok és feltalálók jelenléte még nem jogosít fel egyetlen németet sem arra, hogy azért, mert neki villanyvilágítása és vízvezetéke van a házában, harmadrangú embernek tekintse azt a más nyelven beszélő embert, akit még nem ért el a beszervezett civilizáció, és ezáltal sem villanya, sem vízvezetéke nincsen. A pástort pedig ne

tessék lebecsülni, mert pásztor nélkül nincs állattenyésztés, és állattenyésztés nélkül nincs ipar...

– Én nem azt mondtam, hogy pásztorra nincs szükség – vágott a szavába hevesen Hubeisen –, én csak azt mondtam, hogy a pásztor nem lehet egyenrangú az iparossal!

– Tessék megengedni, hogy befejezzem – mosolygott szelíden a tanár. – Pásztor nélkül nincs iparos, és iparos nélkül nincs pásztor. Azonban könnyebben van meg a pásztor iparos nélkül, mint az iparos a pásztor nélkül, ezt ne tessék elfeledni!

– Trágya nélkül nincs liszt, mégis értékesebb a liszt, mint a trágya!

Herta újra tapsolt, Hubeisen pedig elvörösödve vigyorgott örömeiben, hogy sikerült ezzel a pompás beköppéssel megzavarnia az idegent. De Murdyk tanár nem jött zavarba. Komolyan folytatta:

– Tévedés. Nincs rangbeli különbség a kettő között. Egyformán nélkülözhetetlen anyag mind a kettő. Minden rangbeli megkülönböztetés elfogultság szülte, és az elfogultságról le kell szokni végre. Az iparos is éppen olyan ember, mint a pásztor, foglalkozásuk egymást egészíti ki. Ugyanígy egyforma értékű minden nép, s Európa népei egymás természetes kiegészítői kell legyenek, nem pedig sorrendbeli differenciák miatt egymás ellenfelei. Tessék elgondolni: a német iparos nem tekinti embernek a bosnyák pásztor, erre a bosnyák pásztor nem szállít több húst, bőrt és zsírt a német iparosnak. Erre a német iparos elveszi erővel a bosnyák pászortól azt, amire szüksége van, és azzal fizet, amivel akar. Mire a bosnyák pásztor lesi az alkalmat, hogy kést szúrhatson a német iparosba, és megszabaduljon tőle. Ez az, ami eddig Európában történt. Hogy hova vezetett, azt látja mindenki...

– Ugyan, kérem – mondotta Hubeisen ingerületen és felpattant a fűből –, ezt nem lehet gyerekmesékbe elbujtatni. Nagyon jól tudjuk, hogy miért jutottunk ide. A világ gyűlöl minket, mert ügyesebbek és szorgalmasabbak vagyunk, mint a többiek. S főleg tehetségesebbek! A tehetségtelenek mindég legyilkolják a tehetségeket, hogy érvényesülni tudjanak. Ez régi dolog!

– Szóval Ön azt akarja ezzel mondani, fiatal barátom, hogy a zsidók és a cigányok még önöknél is tehetségesebbek voltak? Mert azokat meg önök pusztították ki.

– Az más dolog – vörösödött el Hubeisen –, azt nem a németek csinálták, hanem a nemzetiszocialisták! Egészen más dolog! De különben is semmi értelme annak, hogy ezt a témát folytassuk, és annak sem, hogy itt összejyjünk, mert a végén úgyis csak arra megy ki az egész, hogy bennünket, németeket szidjanak!

Azzal sértődötten hátat fordított, és elindult a víz felé. Herta is megmozdult már, azonban ekkor Murdyk tanár fölemelte a fejét és megszólalt. Hangja erőlyesen csengett, és megállította Hubeisent is:

– Egy pillanat, fiatalember! Ön célzatosan olyasmit magyaráz bele a szavaimba, amiket én nem mondtam! Tehát ez a szálfka, ami az ön német önértetét szúrja, nem bennem van, hanem önben, saját magában! Nem kívánok hosszasan beszélni erről, mert valóban nincsen értelme. Azonban szeretnék kérdezni önöktől, német fiataloktól valamit: el tudnak-e képzelni Németország és a többi európai országok között egy békés és megértésen alapuló együttműködést, vagy csak úgy tudják a németiség jövőjét elképzelni, hogy előbb minden más népet kipusztít, leigáz, és akkor egész Európa fölött uralkodva, megszabja az együttműködés feltételeit, rabszolga és rabszolgatartó alapon! Erre feleljenek!

– Nevetséges kérdés! – pöfögött dühösen Hubeisen. – Mintha mi meg akarnánk hódítani a világot! Mi csak az kívánjuk, hogy nekünk hagyjanak békét!

– A békés együttműködés alapfeltétele – szólalt meg ekkor Trudenau komoly hangon –, hogy Európa többi népei elismerjék jogainkat, és ne tekintsenek rablóknak, akiket fegyverrel kell őrizni.

– Ez helyes – bólintott Murdyk tanár –, ez valóban alapfeltétele minden együttműködésnek. Feltéve, ha „jogok” alatt értjük azt, hogy a német népnek joga van a határain belül szabadon rendelkeznie.

– Határok alatt természetesen nem a mostani, hanem a régi határokat értem! – jelentette ki Trudenau.

– Ez természetes.

– Ez esetben semmi akadályát nem látom annak, hogy barátsággal dolgozhassunk együtt a szomszédos népekkel – folytatta Trudenau higgadtan. – Tudom, hogy bizalmatlanok velünk szemben a múlt miatt, hogy jogosan-e, vagy jogtalanul, az szinte nem is lényeges már. A lényeg az, hogy ennek a bizalmatlanságnak meg kell szűnnie. Ehhez természetesen mi is meg kell tennünk a magunkét, de más oldalról is jóakaratot kell tapasztalnunk. Mi kötelesek vagyunk apáink politikájának következményeit vállalni, ez igaz. De ugyanakkor igyekszünk kiküszöbölni azokat a hibákat, amiket ők elkövettek. Viszont a túloldalon is meg kell szűnjék a gyűlölet, mert különben minden jó szándékunk egyoldalú és hiábavaló marad, s a tömeghangulat megint azokhoz a szélsőséges elemekhez fog húzni, melyeknek a múltban elkövetett tettei miatt ma bennünket, sajnos, úgy ítélnek meg az idegenek, ahogy önök is az előbb.

Trudenau is felállt. Murdyk tanár odalépett hozzá és megrázta a kezét:

– Köszönöm – mondotta –, ezt akartam tudni. Most nyugodt vagyok. Mert ahol a tiszta szándék és a jóakarát megvan, ott csak egy kis megértés kell, és minden megoldható.

Ekkor megszólalt Tompa Laci, aki még mindég a földön ült, mint egész idő alatt, két barna karjával átfogva a térdét.

– Van nekem is egy javaslatom.

Szavaira még Herta is hátranézett, aki Hubeisennel már a folyó partján állott, és éppen készült a vízbe ugrani.

– Szavak helyett próbáljuk tettekben megérteni egymást. Hátha könnyebben megy.

Csodálkozva néztek rá. Ő pedig folytatta, lassan, komolyan és megfontoltan:

– A kikötőben hever egy megrongált vén motoros bárka. Múltkor megnéztem: nem is kerülne olyan sokba a rendbehozatala. Vegyük meg közös pénzen, javítsuk ki közös munkával, és alapítsunk vele egy fuvarozási vállalatot közös munka és irányítás alatt, közös haszonrészeseddel. A bárkát pedig nevezzük el „Experiment-Európa”-nak.

Szavai után mély csend következett. Aztán Baróti Döme felugrott és elkurjantotta magát:

– Hurrá! Éljen az Experiment-Európa! A motort én vállalom!

A három német összenézett. Aztán Hubeisen odament Lacihoz, és megállt előtte komoly üzletember-arcgal:

– A dologban van fantázia. Meg kell vizsgáltatni szakértővel, s ha megoldhatónak mutatkozik, én vállalom a kezdéshez az anyagi fedezetet.

Kissé nagyképuen mondta ki a szavakat, súllyal, mint aki érzi, hogy vagyona révén kiváltságos helyzete van a koldus társaságban. De Laci hidegen nézett rá:

Tévedés – felelte lassan és nyugodtan –, de itt éppen arról van szó, hogy kipróbáljuk: tudunk-e teljes egyenlőségi alapon együtt dolgozni? A pénzt közösen teremtjük elő, mindenki egyenlő résszel járul hozzá. Ugyanígy a munkához is. Nem lesznek kiváltságosak, és nem lesznek kulik. Csak egyforma értékű tagok, egyforma munkaértékkel és felelősséggel. Experiment-Európa, nem?

Szótlanul néztek rá. Hubeisen a fejét csóválta. Herta nevetett. Karlis Murdyk odalépett Tompa Lacihoz, és mind a két kezét egyszerre nyújtotta:

– Köszönöm – mondotta, és a szeme könnyes volt.

Alja is felállt a bokor árnyékából, odament a csoporthoz, és megállt Laci mellett.

– Mikor kezdünk hozzá? – kérdezte, és nagy barna szemeivel puhán nézett a fiúra.

– Holnap.

– Rendben van – felelte Trudenau, és az álla kissé előreugrott –, ott leszünk!

Azzal belekarolt Aljába.

– Jöjjön, ússzunk egyet.

A leány engedelmesen ment vele. De mielőtt beleugrott volna a vízbe, még egyszer visszapillantott a partról. A magyar fiú ott állt az apja mellett, és nagyon komolyan elmélyedtek a beszélgetésben. Trudenau, aki Alja mellett állott, észrevette a pillantást, és kicsit gúnyosan elmosolyodott.

– Szalmaláng. Sok füst, kevés kalória. Ezek maguk, keletiek.

A leány ránézett, felhúzta a szemöldökét, és ugyanolyan hangnemben felelt:

– És ez a kevés kalória ott keleten mégis palotákat épített, irodalmat és művészetet teremtett, amikor maguk itt nyugaton még barlangban laktak, és állatbőrökbe öltöztek.

Azzal hosszú, karcsú ívben beugrott a folyóba.

Másnap reggel Trudenau és Hubeisen német pontossággal jelentek meg a kikötőben, és Laci megmutatta nekik a bárkát. Ócska, rozoga alkotmány volt, a két német fejcsóválva nézte.

– Noé hagyatékából való – mondotta Hubeisen savanyúan.

– Semmivel sem rozogább, mint a világ, amelyekben élünk – felelte Laci.

– Az lehet – hagyta rá a bajor –, de ez még nem ok arra, hogy a nyakunkba vegyük.

– A motor kevés javítással üzembe tehető. Ami magát a bárkát illeti, azon már lényegesen több a munka. Kiszámítottam, hogy körülbelül 200 márkába kerülne a javításhoz szükséges anyag. A tulajdonos öt karton Chesterfieldet, 10 kiló disznósírt és négy amipokrócot kér érte. Ennek forgalmi értéke ötezer márka lenne. Azonban, ha ügyesek vagyunk, feléért is megszerezhetjük.

– Hu! – szívtá meg a fogát Hubeisen. – Az az ember örült! Ezért az ócska vacakért! Hol az az ember?

Az ember ott lakott nem messze a kikötőtől, egy alacsony kis házban. Hubeisen úgy támadt rá, mint az apagyilkos. A szapora bajor beszéd és a Hubeisen név hatottak a sanda nézésű öregre, s az öt karton Chesterfieldről lement három kartonig, a tíz kiló disznósír helyett megelégedett két mázsa búzaliszttal és három kiló vajjal. Így aztán meg is csinálták a vásárt.

A négy amipokrócot Alja szedte össze az ukrán táborban, a lisztről és a vajról Hubeisen gondoskodott. A három karton Chesterfield ügyében pedig fölkereste Laci az anyját.

Nehezen győzte le az idegenkedést, de az ügy fontosságára való tekintettel vállalnia kellett ezt is. Pedig az első látogatás óta nem járt a villa tájékán, s azóta egy hónap is eltelt.

Este ment el oda, munka után. Az utcán még világos volt, de a villában égtek már a lámpák, s a nyitott ablakokon át rikító amerikai tánczene bukfencezett ki a békés kisvárosi csöndbe. A kertben virágoztak a rózsák, és langyos illatuk megülte a levegőt. A nyitott kerti kapu előtt egy pillanatig tétovázva megállt, de aztán összeharapta a fogait keményen, a nyakát keményre egyesítette, és úgy lépett rá a kavicsozott útra, mint aki háborúba indul.

Az anyját a konyhában találta. Szendvicseket készített, és elsápadt, amikor a fiút meglátta. Vadonatúj estélyi ruha volt rajta, ezt Laci első pillanatra számba vette. Arca kifestve, körmei pirosak. Az emeletről lehallatszott a zene és valami idegen nyelvű rikoltozás. Valaki hahotázva kacagott, a hang öblös volt és durva.

Becsukta maga mögött a konyaaajtót, s ezzel a mozdulattal mintha falat emelt volna az idegen zene, a rikoltozás és a durva röhej elé. A konyhában csönd volt. És

ő ott állt a csöndben, sápadtan és nézte az anyját, aki félig a szendvicses tálca fölé hajolva meredt reá, ijedt, nagy szemekkel.

– Lacikám...! Valami baj van...?

Megsajnálta az anyját. Úgy lepte el ez az érzés hirtelen, mintha meleg fürdőbe lépett volna. Valami meleg puha részvétet érzett a kifestett arcú, piros körmű, estélyi ruhás asszony iránt, aki az anyja volt, s aki ott állt a konyhaasztal mellett, és olyan ijedten, annyi rémülettel nézett reá, mint valaki, aki vízbe esett, és nem tud úszni. Megszánta ezt az ijedt nézést, és a szánakozáson keresztül egy pillanat alatt megérezte, hogy kettőjük közül ő az erősebb. Ez megnyugtatta. Lassan odament az anyjához, szó nélkül átfogta a vállait és megcsókolta. Az asszony szeméből kihullt két súlyos könnycsepp, és barázdát szántott az arc festékében.

– Ülj le, anyácskám – mondta szelíden –, szeretnék valamit megbeszélni veled.

– Édes kisfiam – suttogta halkán az asszony –, én nem tehetek róla, hogy így alakult minden, igazán nem tehetek róla...

Félfordult és vállalai rázkódni kezdtek a sírástól. A fiú mély lélegzetet vett, hogy visszafojtsa feltörő könnyeit. Aztán az anyja mögé lépett, és szelíden végigsimított a haján.

– Nem baj, anyácska, lesz még ez másképpen is...

Ebben a pillanatban kivágódott az ajtó, és Ilonka robogott be, mint egy selymes, illatos, színes forgószél.

– Anya, mi lesz már azokkal a szendvicsekkel...!

Megállt, szemöldökei felszöktek a magosba, aztán a szája gúnyosan megrándult.

– Aha, az úrfi! Talán megint a morálról tart szabadelőadást az ácsinas úr, mi?

Laci alig ismerte föl nővérét abban a kicicomázott idegen nőben. Hogy megváltozott – futott át az agyán –, ilyen rövid idő alatt...! Meglepte, hogy semmi testvéri kapcsolatot nem érzett, ami ehhez a nőhöz fűzte volna. Idegen volt. Csak nézte, mint ahogy egy különös képet, vagy egy különös állatot néz az ember. Az anyja halk sírdogálása térítette magához a háta mögött.

– Ide figyelj, Ilonka – mondotta halkán és kissé keményen –, nem azért jöttem, hogy beleszóljak az életmódodba. Ez a te ügyed, nem az enyém.

– Szép, hogy rájöttél – felelte a leány fölényesen, és közelebb lépett az asztalhoz –, Anyu, a szendvicsek...

– Egy pillanatra csak – szólt közbe Laci – üzleti dolgot szeretnék megbeszélni veled. Három karton Chesterfieldre volna szükségem. Mennyibe tudod szállítani?

– Ah – mondta Ilonka csodálkozva, és az öccsére nézett –, beálltál feketézőnek? Nézd csak...!

– Nem arról van szó – felelte Laci elvörösödve, és nyelt egyet, nehogy gorombaság jöjjön ki a száján –, egy ócska motoros hajót akarunk megvenni,

kijavítani, és üzembe helyezni. Fuvarozási vállalatot alapítunk. Ehhez kell a három karton.

Ilonka szemei józan érdeklődéssel szegeződtek az öccsére. Még egy kis tisztelet is volt bennük.

– Fuvarozási vállalat? Nem rossz ötlet, hallod. Mikorra kell a cigaretta?

– Minél előbb.

– Várj.

Felkapta a tálcát a szendvicsekkel és kirobogott. Ketten maradtak újra. Anna odalépett a fiához, végigsimított a fején, és könnyes szemeivel fürkészve nézett az arcába.

– Csak ezért jöttél, kisfiam?

– Persze.

Valami feszültség érzett közöttük. Az asszony sóhajtott, és elfordult megint. Babrált a vitrin edényei közt, és néha a szeméhez emelte a kezét. A fiú idegesen állt egyhelyben, szeretett volna mondani az anyjának valamit, valami megnyugtatót, valami egészen közömböset, valamit, ami távol mindattól, amire mind a ketten gondoltak, de nem jutott az eszébe semmi.

Egy idő múlva léptek döngtek kint a folyosón, és valaki mély öblös hangon beszélt. Fölismerte a hangot: ugyanez volt, amelyik az előbb hahotázott fönt az emeleten. Az ajtó erőszakosan megnyílt, és egy kétméteres, súlyos nagydarab vörös ábrázatú ember lépett be a konyhába, őrnagyi egyenruhában. Le kellett hajtsa a fejét, hogy beférjen az ajtón. Aztán megállt, és erős, egészséges fogsorával barátságosan ránevetett a fiúra.

– A maga fia? – kérdezte angolul, és hatalmas vörös mancsával a fiú felé bökött.

– Igen – felelte Anna halkan.

– A hajóácsoknál inas, de fuvarozási vállalatot akar alapítani? – vigyorgott tovább az amerikai.

– Igen – felelte most már Anna helyett a fiú, és keményen nézett szembe az óriással.

Az kedélyesen ránevetett, közelebb ment hozzá, és a vállára veregetett. Súlyos, egészséges keze és egészséges jó nevetése volt.

– Ember lesz belőled, fiam! Hallom, hogy cigaretta kell az üzlethez. Valami öreg bárkát akartok megvenni egy némettől. Igaz?

– Igen.

– Haha! – nevetett az amerikai. – Hát idehallgass, fiú: mi egyszerűen elkobozzuk azt a bárkát s odaadjuk neked! Akkor nem kell fizess érte semmit. Jó lesz?

– Nem lesz jó – felelte Laci, és egyenesen az őrnagy szemébe nézett.

– Miért nem lesz jó?

– Mert nem becsületes dolog. És egy vállalkozás, amelyik nem becsületes alapon indul, nem lehet eredményes soha!

Az amerikai óriás néhány pillanatilag meghökkenve nézett a fiúra. Egyszerre nagyon komoly lett.

– Kitől tanultad ezt, fiam?

– Az apámtól.

– Mi volt az apád?

– Háborús bűnös.

Ilona rémülten kapott a fejéhez az óriás háta mögött, és elsápadt a festék alatt. Az amerikai néhány pillanatilag komoly szemekkel nézte a kipirult arcú fiút, aztán megcsóválta a fejét.

– Hm. Furcsa emberek vagytok.

Lassan az ajtó felé ment. A küszöbön megállt és visszafordult.

– Holnap délután eljöhetsz a cigarettáért, fiú. Ajándékkal kapod, érted? De nem tőlem, hanem attól a rongyos pékinastól, aki voltam, s aki éppen úgy kezdte az életet, mint te. Ma harminc kenyérgyára dolgozik az államokban annak a koszos pékinasnak. Kívánom, hogy így sikerüljön neked is!

Így jutott Laci a három karton Chesterfieldhez. Közös erővel beszerezték a szükséges deszkákat és gépalkatrészeket, s elkezdődött a munka. Természetesen csak munkaidő után. Baróti Döme nekifeküdt az ócska motornak, Laci pedig a bárkát foltozgatta. Mestere, az öreg danzigi hajóács jó szívvel segítette tanácsaival, és itt-ott anyagot is dugott a keze alá, ha szükség volt valamire. Tiszta, holdvilágos éjszakák voltak, s így a munka elég gyorsan haladt. Néha éjfélig is ott kopácsoltak a kihalt kikötőben. Alja felhagyott a virágkereskedéssel, és minden idejét a bárkának szentelte. Ő vezette a számadásokat, lelkiismeretes pontossággal, ő szerezte be a festéket, a különböző olajakat, és mikor Laci dolgozott, szüntelen ott inaskodott körülötte.

Természetesen Trudenau is bővebben kivette a részét a munkából, mint ahogy kedve szerint lett volna. Alja most újra többet volt együtt Lacival, és ez féltékenységet ébresztett a nyurga németben. Különösen az a szinte áldozatos magatartás, amit az ukrán leány Lacival szemben mutatott. Munka végétével együtt kísérték haza Alját a tábor fűzeséig. Néha Herta is kijött nézni a munkát, ott ült egy deszkarakáson, szökén, fitosan és kötekedő mosollyal, nézte a holdat, és szokása szerint csipkelődött. Ilyenkor ő is eljött velük a fűzesig. Egy alkalommal belekarolt Laciba és a fülébe súgta:

– Hagyjuk őket előre menni...! Szerelmesek szeretnek kettesben lenni.

Alja és Trudenau előttük haladtak az ösvényen. Laci a leányra nézett, és meglátta szemében a holdat csillogni.

– Miért? – csúszott ki a száján értelmetlenül a kérdés. Maga is megdöbben tőle, mert nem ezt akarta mondani, valami egészen mást, maga sem tudta már,

hogy mit, de ez a szó így magára maradva olyan zavarba hozta, hogy egyszerre minden egyéb kiment a fejéből.

– Miért?... – kérdezte Herta gúnyos, kötekedő hangon, és fitos kis orra közel hajlta a fiú arcához, szemében ezer kis incselkedő ördögfi csillogott –, hát ezért ni, te nehézfejű magyar!

Azzal hirtelen átölelte Laci nyakát és szájon csókolta. Egészen más csók volt ez, mint Alja csókjai. Nem olyan anyás, nem olyan meleg és puha. Szédülést okozott.

– Egy csillag! Most hullott le! Láttátok? – szólalt meg Alja hangja elől, a bokrok hajlásán túl – s gyorsan eleresztették Herta karjai Laci nyakát.

Ettől kezdve Hertát is ott lehetett látni minden este a kikötőben. Még a gyalut is a kezébe vette. Kiderült, hogy ügyesen tud bánni a szerszámmal; kiderült, hogy festeni is tud. Ő festette rá a bárka orrára nagy fekete betűkkel a nevet: EXPERIMENT-EURÓPA.

Aztán elérkezett a nagy nap. A két lány virágfüzerekkel aggatta tele a ragyogó fehérre mázolt fedélzetet. Herta szeretett volna lampionokat csinálni színes papírból, de Baróti Döme, akiből hiányzott minden szentimentális érzék, tiltakozott mindennemű tűzveszélyes játék ellen, s kijelentette, hogy először is a bárka vízrebocsátása fényes nappal történik, másodszer pedig ha közben be is sötétednék, bőven elegendő fényt szolgáltat az általa fölszerelt két villanyégő. Belátták mind, hogy igaza van, s így a lampionok elmaradtak. Helyettük az így megtakarított pénzt Herta sörbe fektette, ami határozottan több lelkesedést váltott ki a részvénytársaság tagjaiból.

Arra a napra a danzigi mester szabadságot adott Lacinak, hogy a bárka fedélzetén elvégezhesse az utolsó simításokat. Délután háromra Baróti Döme is megjött, és beolajozta újra a motort, amit egyébként már az előző napon is megtett. Minden oldalon nagy volt az izgalom. A két leány egész nap virágokat kötött, Trudenau és Hubeisen pedig élelmiszer után jártak. Végre minden együtt volt, és pontosan öt órára megérkezett Karlis Murdyk is.

Ragyogó tiszta szeptember elseje volt. A nap ott állt aláhajlóban a deggenai szőlőhegyek fölött, mint egy nagy arany kosár, melyből angyalok aranyszőlője mosolyog a világra. A Duna túlsó partján ragyogtak a fehér törzsű nyírfák, itt-ott megvillant egy-egy sárga levél, s messzire hirdette az ősz. A víz fölött néhány fehér sirály kóválygott alacsonyan, le-lecsaptak a hullámokra, játékosan. Egy motoros vontató pöfögött, s valahol a Plattling felé elnyúló síkság ligeteiben fadöntők baltája csattogott.

Karlis Murdyk tanár megállt a fedélzeten, megigazította orrán a szemüvegét és körülnézett. Nézte a körülötte állókat, a virágfüzereket, a zöld vizet és a kék eget, aztán megszólalt:

– Kedves fiatal barátaim! Valamikor az volt a szokás, hogy az útnak induló hajókat pezsgővel keresztelték. Azonban a pezsgőt megitta mind az előttek járó

nemzedék, nektek már nem maradt belőle. Így a ti útnak induló hajótokat másként kell keresztelnünk. Álljatok körbe, és fogjátok meg egymás kezét.

Kör alakban helyezkedtek Murdyk tanár előtt, és megfogták egymás kezét. S Karlis Murdyk mondta:

– Isten, kiről nem tudjuk, hogy hol vagy, csak annyit érzünk, hogy vagy valahol és valamiképpen, tekints le erre a hat fiatal lélekre. Különböző országokból jöttök, különböző nemzetek fiai és leányai, de testvérek Tebenned, s mint testvérek állanak itt ma, hogy elindítsanak egy fehérre festett gondolatot ezen a vérrel és korommal szennyezett világon. Segítsd meg őket, Isten, hogy megmutathassák a világ nagyjainak, hogy az igazi békesség és együttműködés nem hangzatos jelszavakon, politikai csatározásokon, vagy gazdasági konferenciákon múlik, csupán egy kis jóakaraton és megértésen. S te, kis fehér bárka, ki nem vagy sem új tengeralattjáró csodája a technikának, sem világhódító hadihajó, csupán egy kis, ócskából újjá lett deszkacsolnak, hordozd büszkén ezt a hat fiatait, kik virágokkal aggattak tele ágyúk helyett. Mert bizony, hogy nem a tengeralattjárók, s nem a hadihajócsodák, de te hordozod hátadon az emberiség egyetlen lehető jövődjét. Őrizd hát hűséggel az egymásba kapcsolódó kezek jövődjét, s legyen a te neved mától kezdve EXPERIMENT-EURÓPA! Mi atyánk, ki a mennyekben vagy...

Ott álltak hatan, egymás kezét fogva, s mintha valami láthatatlan csodálatos áramkörbe kapcsolódtak volna, megtelt a szívük meghatottsággal és melegséggel, egy boldog, felemelő érzéssel, s úgy mondták az imádságot, felemelt fejjel Karlis Murdyk után. Még néhány pillanatig úgy álltak összefogódzva a rájuk szakadó mélységes csöndben. Aztán Baróti Döme hirtelen elengedte a két kezét, és a motorhoz ugrott. A kör megszakadt, és egyszerre megtelt körülöttük a levegő valami várakozó ideges feszültséggel. Valamennyien Baróti Dömét nézték, aki a motorház fölé hajolt. Aztán zakatolva földübörgött a motor. Trudenau egyenes, katonás léptekkel, akárha gyakorlótéren lett volna, a bárka elejére ment, és eloldotta a láncot. A motor felbűgött, és a kis Baróti Döme lázas szemekkel ragadta meg a kormányt.

– Vigyázz! Indul!

Hát indult is. Úgy valahogy, mint amikor a makacs szamar helyből ugrik... A fedélzeten állók elvesztették egyensúlyukat, és kalimpálva vágódtak el a frissen olajozott deszkákon. Fekete füstfelhő tört elő a túlolajozott motorból, mintha vulkán készült volna elönteni a világot, és a fekete füst mindent ellepett egy szempillantás alatt. Hatalmas lökések rázták meg a bárka testét, ki-ki próbált megkapaszkodni gurultában, ahogyan tudott, Murdyk tanár orráról leesett a pápaszem. De a bárka kint volt a vízen és úszott, letagadhatatlanul.

Baróti Döme vgyorogva törölt végig kormos kezével az arcán.

– Kissé sok olajat tettem belé – mondta büntudatosan.

De kit érdekelt most az olaj? A bárka úszott! Már nem is ugrált többet, hanem simán siklott tova a folyó lomha hátán, s fehér tarajokat vert föl kétoldalt a vízből.

Herta kacagva ugrált és marékkal szórta a virágot a vízbe. Hubeisen pedig megszólalt bajor tárgyilagossággal:

– Holnap meg kell csináljuk a hirdetéseket. Azt hiszem, legjobb lesz, ha egyelőre Deggenau és Fischersdorf között közlekedünk. Mondjuk, kétóránként. Persze, az indulást még kissé gyakorolni kell... húsz személy szállítható egyszerre, ez ötven pfeninggel tíz márka. Tizenhat út naponta, az százhatvan márka. Ha csak a fele bejön, az is nyolcvan...

Figyeltek-e rá többiek? Nem? Azt nem lehet tudni. Mind a vizet nézték, a kék eget, s inkább csak éreztek, mint gondolkodtak. A bárka végignyargalt egy darabon a Dunán, aztán kétszer megkerülte a szigetet.

– Kikötünk, kapitány? – fordult Baróti Döme széles vigyorgással Lacihoz.

– Kössünk ki, kormányos.

Lassan, óvatosan közelítette meg a bárka a szigetet. Jó ideig gyakorlatozott előre-hátra, míg végül sikerült a kikötés.

– Még ki kell tanuljam a fortélyát – morogta a megizzadt kormányos, mikor végre partra lökhatték a deszkahidat, s a láncot rácsavarhatták egy fűzfára.

A szigeten megünnepelték az első utat. Megitták a sört, megették a vajas kenyereket, aztán megtárgyalták józanul a vállalat dolgait. Egyhangúlag elfogadták Hubeisen javaslatát, hogy egyelőre Deggenau és Fischersdorf között bonyolítják le a személyforgalmat. Aztán megállapodtak abban, hogy rendre mind a hatan kitanulják a bárka kezelését, és egyenlő időközökben váltják egymást a szolgálatban. Kettőre van szükség egyszerre, tehát három rendben tudják váltani egymást a szolgálatban. A beosztás körül egy kis vita támadt, mert Herta megmakacsolta magát, hogy ő csak Lacival hajlandó együtt szolgálatot teljesíteni. Végül is megegyeztek abban, hogy a párokat Murdyk tanár által készített kulcs alapján hetenként átcserélik, hogy mindenki mindenkivel összekerüljön. Ugyancsak megegyeztek abban is, hogy a plakátokat Herta és Alja festik, a forgalmi engedélyt pedig Hubeisen szerzi be. A bevételről a könyvet Alja vezeti, és a tiszta jövedelem egyenlő arányban oszlik hatfelé. Később hosszabb utakat is vállalni fognak, esetleg Deggendorf és Regensburg között.

Közben lement a nap. Az ősz kékesszürke párákat lógatott alá a szemközi hegyekről, fűre szél jött felfele a vízen, s megborzolta a füzeket. Gyorsan sötétedett.

A visszaindulásnál egy kis baj volt, ugyanis a világítás nem akart működésbe lépni. Baróti Döme szuszogva matatott a drótfajával, de zseblámpájuk nem volt és gyufával veszedelmes lett volna a motorok közelében mászkálni. Így aztán félórás hibakeresés után elhatározták, hogy világítás nélkül mennek vissza, s másnap majd Döme rendbe hozza ezt is. Elvégre nem volt olyan nagyon sötét, hogy ne lehetett volna látni.

Amikor a láncot bevonták és a motor felbűgött, éppen egy fényesen kivilágított hajó úszott méltóságteljesen lefele a Dunán. Jazz-zenekar lármázott a

fedélzeten, és a víz fölött messzire elhallatszott az asszonyok kacagása. Amerikai tisztok szórakozó-hajója volt.

– Átfutunk előttük – mondta Döme, és lenyomta a kapcsolót –, hadd pöfögjünk egy kis füstöt az orruk alá!

Az EXPERIMENT-EURÓPA megint ugrott egyet induláskor, de most már mindenki jó előre megfogódzott, és így nem történt semmi baj. Mindössze a távolság felbecslésénél történt egy kis hiba, ugyanis a kivilágított zenés hajó sokkal gyorsabban úszott víz mentin, mint ahogy azt Döme elképzelte. Kis híja, hogy beléjük nem szaladt, amikor az útját keresztették. A hajó sebesen közeledő orra és a bárka fara között mindössze néhány méter volt már csak. Herta el is takarta a szemét ijedtében, és másokban is megakadt egy pillanatra a lélegzet. De azért nem történt semmi baj. A hajó vakító fényszóróival, vad zenéjével és táncoló párjaival ott siklott el közvetlen mellettük. Akik ott fent táncoltak a rikoltó zene mellett, vagy poharat emeltek a szájukhoz, a fénytől elvakulva meg se látták azt a kis sötét árnyékot, amelyik elmaradt mögöttük az éjszakában.

Laci ott állt a bárka korlátja mellett, és föl nézett a tovaúszó hajóra. A ragyogó lámpák fényében egyenruhák csillogtak, poharak, estélyi ruhás nők meztelen nyaka. Megrázkódott. Mintha az Ilonka kacagását hallotta volna egy pillanatra.

– De szeretnék ott lenni, azok között! – szólalt meg hirtelen a háta mögött Herta.

Keményen összeszorította a száját, és elfordította fejét a távolodó hajótól. A hegyek felé nézett, melyek komolyan és feketén meredtek elő az éjszaka páráiból.

– Én nem – felelte kurtán.

Egy kezét érzett a korlátot markoló öklére simulni. Szelíd, puha simogatás volt. Alja állt mellette, és ő is a hegyek felé nézett.

Hamburg, 1949

Ahogy lehet, Párizs, 1949. decembertől —1950. novemberig

JEGYZET

Idegen nyelvi és tájnyelvű szavak és kifejezések tára

román

ápa

víz

biszerika

templom

Bune Zua!

Jó napot! (BunŠa ziu)

cáp

őzbak, szarvasbika

dászkál

falusi román kántortanító (dascŠal)

dránica-tető

zsindelyes tető

<i>hárnnyik</i>	szorgos
<i>huruba</i>	szegényes kunyhó
<i>górnyik</i>	erdőkerülő
<i>kaluger</i>	görögkeleti szerzetes
<i>kártýus</i>	gazdag keretező ornamentika, középen felirat vagy címer elhelyezése céljából
<i>koronka</i>	karó
<i>pakurár</i>	hegyi pásztor (pacurŠar)
<i>pojána</i>	erdei tisztás
<i>prikulics</i>	rontó-ártó férfi szellem
német	
<i>Donnerwetter</i>	mennydörgős mennykő
<i>flangéroz</i>	nagy garral jár, páváskodik
<i>Flüchtlingskomissar</i>	menekültügyi biztos
<i>hamszterol</i>	harácsol, mindent magának kaparint
<i>Gruss aus der Heimat</i>	Üdvözet a hazából
<i>Heim ins Reich</i>	Vissza a birodalomba/anyaországba!
<i>Heissgetränke</i>	forró italok
<i>kaputt</i>	vége vm.-nek, tönkre ment
<i>kaput</i>	hosszú felsőkabát, férfiak városi viselete
<i>Kriegsverbrecher</i>	háborús bűnös
<i>Mein Gott!</i>	Istenem!
<i>Prosit Kamerad</i>	Egészségedre, bajtárs!
<i>Sie Frau</i>	Őn, asszonyom
<i>Schweinehund</i>	ebadta, haszontalan
<i>Übermensch</i>	felsőbbrendű ember
<i>Wasser</i>	víz
<i>Wir wollen unser Führer hören</i>	Führerünket (Legfőbb) Vezérünket akarjuk hallani
<i>verfluchte Ausländer</i>	átkozott külföldi
angol	
<i>American-Hungarian Bicentennial Association</i>	Bicentenáriumi Amerikai–Magyar Társaság
<i>hungarian boy/girl</i>	magyar fiú/lány
<i>I can't understand you</i>	nem értem Önt
<i>Congressional Record, House of Representatives</i>	A Képviselőház kongresszusi nyilvántartása
<i>Forum Linguisticum</i>	Nyelvek Fóruma
<i>Military Government</i>	katonai vezetés
<i>Minority Rights Group</i>	Kisebbségi jogok csoportja
<i>Monograph Series in</i>	Monográfiák Sorozat: nyelv,

<i>Language, Culture and Cognition</i>	kultúra és megismerés
„ <i>The Early History of the Romanian Language</i> ”	„A román nyelv korai története”
<i>There are separate Romanian and Hungarian histories</i>	van külön román és magyar történelem
tájnyelv	
<i>cökleni</i>	döcögni, cammogni
<i>cságattak csá!</i>	állatterelő szó ökrök hajtására
<i>észkas</i>	északi oldal
<i>dikics</i>	csizmadiakés
<i>kacor</i>	görbe kés faragásra v. szőlőmetszésre
<i>sáté (csáté)</i>	vizes, lápos rét
<i>siríteni</i>	pödöríteni, forgolódni (átv. ért.) lábatlankodni
<i>sirinka</i>	keskeny földszánc (búzavetés)
<i>surgyé(fa)</i>	csemete(fa), növendék (fa)

A jegyzéket összeállította Székely Ádám, munkáját segítette Bágyoni Szabó István, Balázs Ildikó és Néráth Mónika.